

◎ TERÜLET ÉS NÉPESSÉG ◎

Az európai államok népmozgalma a háború után.

Mouvement de la population des pays européens après la guerre.

(II. közlemény — IIe publication.)

Résumé. L'accroissement du nombre des naissances, vivantes ainsi que de leur taux rapporté à la population, commence à se manifester parmi les résultats annuels dans toute l'Europe neuf mois après le désarmement, dans une moindre mesure en 1919 et avec plus de vigueur en 1920. Toutefois cet accroissement est beaucoup plus fort chez les anciens belligérants que chez les anciens neutres. Il atteignit son maximum dans toute l'Europe en 1920, tandis qu'en 1921 il baissa chez la plupart des États au-dessous du niveau de l'année précédente. En ce qui concerne la répartition de la natalité entre les villes et la campagne, le changement amené par la guerre en faveur des villes redevient défavorable après le désarmement. Quant aux taux des naissances illégitimes et des naissances de garçons, ils sont pour la plupart supérieurs à ceux d'avant-guerre, cependant en comparaison aux années de guerre, la proportion des naissances illégitimes prend déjà dans l'Europe toute entière un mouvement décroissant.

b) A születések körében a fegyverletételt követő 9. hónappal, tehát az évi eredmények közül kisebb mérvben 1919-ben s erőteljesebben 1920-ban Európaszerte megindul

1. az élveszületések számának s a népességhez viszonyított arányának növekedése. Ez a gyarapodás, melyet már a múlt század második felének háborúiban is behatóan tanulmányoztak (l. Oettingen), a világháború után az európai államok legnagyobb részében csak a csökkent születési aránnyal szereplő háborús évekkal szemben mutatkozik. A legutolsó békés évek arányát — bár mindenütt megközelíti — tényleg azonban adataink szerint 18 ország közül még a legmagasabb arányszámokat felmutató fegyverletétel után következő évben, 1920-ban is csak 4-ben múlja felül, nem úgy, mint a múlt század rövidebb ideig tartó nyugateurópai háborúi után, amikor a megelőző békés évek arányát is felülmúló gyarapodás következett be a háborúban résztvevett államokban. A fegyverletétel után közvetlenül következő évek élveszületési nyers arányszámai a rendelkezésünkre álló adatok szerint a legutolsó békés évek egy nagyobb

átlagával (1908/13) s a születés szempontjából tisztán háborús évben fogamzott eredményeket tartalmazó évek (1916/18) átlagával egyeztetve a következők:

III. Az ezer lélekre kiszámított élveszületési nyers arányszám alakulása az európai államokban az 1919—1922. években az 1908/13. és az 1916/18. évi átlagokkal egybevetve.

Formation du nombre proportionnel brut des enfants nés-vivants calculés pour 1000 habitants dans les pays européens de 1919 à 1922, combinée avec les moyennes des années 1908/13 et 1916/18.

Állam Etats	A tisztán békés — Moyennes des années de paix	A csupán háborús időben nem- zett születéseket tartalmazó — Moyennes des années contenant des naissances conçues exclusiv. pendant la période de guerre	A fegyverletétel után következő évek — Nombres proportionnels des années sui- vant l'armistice:			
	1908/13	1916/18	1919 ²⁾	1920	1921	1922
	évek átlagai		arányszám			
A) Egykori hadviselők:						
Angolország	25·0	18·8	18·8	25·5	22·4	20·6
Skócia	26·4	21·0	21·7	28·1	25·2	23·5
Írország	23·2	20·1	20·0	22·2	20·2	—
Olaszország	32·5	20·8	21·2	29·4	28·1	—
Franciaország	19·5	10·7	12·4	21·3	20·7	19·3
Finnország	29·5	24·0	19·2	25·3	23·4	—
Románia	41·8	14·3**)	37·6	33·7	—	—
Belgium	23·5	11·8	16·3	21·5	21·4	20·4
Portugália	33·1	30·1	27·0	—	—	—
Németország	29·2	14·6	20·0	25·9	25·3	—
Ausztria	23·5	14·3	17·9	22·4	22·8	—
Magyarorsz.³⁾	35·7	16·9	a)27·4 b)28·1	26·9	27·9	— 29·5

¹⁾ A születések szempontjából 1916—18. az a három háborús év, mely tisztán háborús időben fogamzott születéseket tartalmaz, míg a házasságkötéseknél 1915—17 tekintetik tisztán háborúsaknak.

²⁾ Átmeneti időszak a születés szempontjából, mert úgy háborús, mint már a fegyverletétel után következő békés időben fogamzott születéseket is tartalmaz.

³⁾ Az adatok 1916-tól kezdve a mai Magyarországra vonatkoznak. Az a) alatt levő, a Statisztikai Havi Közlemények eredményeivel egyező adatok az illető időpontban magyar közigazgatás alatt levő terület, a b) alattiak pedig a trianoni határok között levő ország módosított, ideiglenes eredményei.

Állam Etats	A tiszán békés — Moyennes des années de paix		A fegyverletétel után következő évek — Nombres proportionnels des années sui- vant l'armistice:			
	A csupán háborús időben nem- zett születéseket tartalmazó — Moyennes des années contenant des naissances conçues exclusiu, pendant la période de guerre		1919 ^a	1920	1921	1922
	1908/13	1916/18	arányszám			
B) Egykori semlegesek:						
Svédország . . .	24·5	21·2	19·6	23·6	21·4	19·6
Norvégia . . .	26·0	25·0	22·5	26·8	24·4	24·2
Svájc	24·7	18·8	18·7	21·0	20·8	19·5
Dánia	27·2	24·0	22·6	25·4	24·0	22·3
Island	26·2	—	25·3	27·7	27·3	—
Németalföld . .	28·6	25·7	24·4	28·3	27·4	25·9
Spanyolország	32·4	28·9	28·3	29·9	30·5	—

Látható a nyers arányszámokból, hogy az elveszületések száma a háborús évek átlagához képest a hadviselőknél már 1919-től, a semlegeseknél pedig 1920-tól kezdve emelkedik, a békés évek nivóját azonban csak 1920-ban s csak négy országban múlja felül, Angliában, Skóciában, Franciaországban és Norvégiában; 1921-ben pedig már csak egy országban, csupán Franciaországban magasabb annál. Eltekintve természetesen ismét a Balkán államoktól, Oroszországtól, mint olyanoktól, ahonnan adatok nem állanak rendelkezésünkre.

Hazánk elveszületési nyers arányszáma 1920-ban és 21-ben a rendelkezésünkre álló adatok sorában a maximumot képviseli (31·4, illetve 31·9°/₀₀). Ezen eredmények egyben nagyobbak az 1919. évi maximumnál is, mely ekkor Spanyolországban jelentkezik (28·3°/₀₀). E mögött 1919-ben hazánk a második helyre szorul. Látható tehát, hogy az összes népességhez viszonyítva, hazánk a fegyverletétel után éppen úgy előljár, mint a legutolsó békés években, amikor is csak az európai Oroszország s néhány Balkán állam, mint különösen Szerbia mutattak fel rendszerint magasabb ezreléket. Ezek adatai azonban — mint már fentebb is említettük — a fegyverletétel után következő évekből ezidőszerint még hiányzanak. Ez pedig annál figyelemreméltóbb, mert a háborús években nemcsak az összes semlegesek, hanem számos hadviselő állam is magasabb elveszületési ezreléket jelentettek, mint hazánk. (1916/18-ban az egész országra vonatkozó átlag 16·9°/₀₀ volt.) Az 1920. évi nép-

számlálási adatok kor szerint való feldolgozása a családi állapottal való kombinációban jelenleg még nem áll rendelkezésünkre s így nincs módunkban megítélni azt, hogy a 15—50 éves házas nőkre hány törvényes születés esik az egyes európai államokban, s hogy e miatt vajjon a fegyverletétel után is aránylag oly terméketlenek-e házasságaink, mint amilyen terméketlenek — a magas nyers arányszám mellett — a világháború kitörése előtt voltak.

2. A fegyverletételt követő évek születéseinek gyarapodása tekintetében az egykori hadviselőket az egykori semlegesekkel hasonlítva össze, Európaszerte látható, hogy ez az egykori hadviselőknél (a háborús évek elveszületéseivel szemben) sokkal nagyobb mérvű, mint a semlegeseknél. Nyilvánvaló, hogy ennek két fontos oka van, t. i. egyrészt a háborús években a hadviselőknél nagyobb mérvű volt a születések csökkenése s ezért alacsonyabb itt a viszonyítási alap, másrészt ismét utal a jelenség a — népességnek mindenütt legalább $\frac{1}{7}$ -ére rúgó — bevonultak milliós hazatértére. Ha ugyanis a fegyverletételt követő évek közül a legtöbb születést felmutatót, az 1920. évit, országonként az elveszületési nyers arányszám magasságára vonatkozó indexszel viszonyítjuk a háborús évek fentebb közölt átlagához, úgy az országoknak következő sorrendjéhez jutunk:

1. Franciaország	199·1	9. Svájc	111·7
2. Magyarország 185·8		10. Svédország	111·3
3. Belgium	182·2	11. Írország	110·4
4. Németország	177·4	12. Hollandia	110·1
5. Ausztria	156·6	13. Norvégia	107·2
6. Olaszország	141·3	14. Dánia	105·8
7. Angolország	135·6	15. Finnország	105·4
8. Skócia	133·8	16. Spanyolország	103·6

Látható, hogy a sorrendet a hadviselők s ezek között is a legtöbb veszteséget szenvedett Franciaország, Belgium s a központi hatalmak kezdik s a semlegesek — és ezek között a háború által legkevésbé érintett Spanyolország — végzik. Énnélfogva maga a sorrend is a háborúban lekötött emberanyag felszabadulásának jelentőségét mutatja, mert e lekötöttség, illetve felszabadulás mértékével arányos a születések számának a fegyverletétel után s különösen 1920-ban mutatkozó gyarapodása.

A békés évek, és pedig a fentebb közölt 1908/13. évek átlagát véve 100-zal egyenlőnek s kiszámítva ismét az 1920. évi nyers arányszám indexét, a sorrend lényegesen megváltozik, bár azt ismét hadviselők és pedig ugyanúgy Franciaország kezdi és semle-

leges állam, t. i. Svájc zárja. Ez a sorrend ugyanis a következő lesz:

1. Franciaország . . . 109.2	9. Dánia 93.4
2. Skócia 106.4	10. Spanyolország . . . 92.3
3. Norvégia 103.1	11. Belgium 91.5
4. Angolország 102.0	12. Olaszország 90.5
5. Hollandia 99.3	13. Németország 88.4
6. Írország 95.7	14. Magyarország 87.9
7. Ausztria 95.3	15. Finnország 85.8
8. Svédország 93.8	16. Svájc 85.0

Látható, hogy e sorrendben csak az ántánt államok egy része áll a rangsor élen, míg a többi hadviselő s különösen a központi hatalmak már a sornak majdnem legvégén állanak, jeléül annak, hogy a születéseknek a közelmúltban észlelt nagymérvű fellendülése csak a többi államoknál jobban csökkent háborús eredményeikhez viszonyítva oly erőteljes. A békés évi nívót már a semlegesek sokkal inkább megközelítik, mint ők. Azonfelül pedig, mint azt a születésre vonatkozó rész első soraiban is említettük, csak négy állam emelkedik, a sorrend első négy, 100-nál magasabb indexű országa.

3. A fegyverletétel utáni években a háborús időszakhoz képest mutatkozó születési gyarapodás Európaszerte 1920-ban érte el maximumát, az 1921. évi születési nyers arányszám éppen ezért már az államok legnagyobb részében alacsonyabb az előző évinél. Ha ugyanis az egyes országok 1920. évi elveszületési nyers arányszámát vesszük 100-zal egyenlőnek, úgy az 1921. évre a következő indexeket nyerjük s nagyságuk alapján az európai államokat a következő sorrendbe szedhetjük:

1. Németország . . . 85.8	10. Németalföld . . . 96.8
2. Angolország . . . 87.9	11. Franciaország . . . 97.2
3. Skócia 89.7	12. Írország 98.6
4. Svédország 90.7	13. Svájc 99.1
5. Írország 91.0	14. Belgium 99.5
6. Norvégia 91.1	15. Magyarország 101.6
7. Finnország 92.5	16. Ausztria 101.8
8. Dánia 94.5	17. Spanyolország . . . 102.0
9. Olaszország 95.6	

A csökkenés némely hadviselőnél volt a legnagyobb, mint Német- és Angolorzágnál. A többi hadviselő és semlegesek azonban e szempontból már minden különösebb rendszer nélkül követik egymást. Gyarapodást, bár igen kismérvűt, csak három állam, Ausztria, hazánk és Spanyolország mutat, a többi indexek mind kisebbek 100-nál.

Az 1922. évi eredmény azonban már hazánkban is kisebb az 1920. évinél: 29.4% ¹⁾, s még kisebb annál az 1923. évre vonatkozó, ez ugyanis 28.4% . Úgy ezek, mint a né-

¹⁾ A havi közlemények erre vonatkozólag 29.5% -et közöltek.

mely európai országból hasonlóképpen rendelkezésünkre álló legújabb adatok a világháborút megelőző legutolsó békés évek eredményeihez való viszonyukban azt a gyanút ébresztik, hogy a születési gyakoriság ma Európaszerte azon a nívón áll, amelyre akkor jutott volna, ha a születéseknek évszázadunk elején mindenütt megfigyelt és bennünket is annyi aggodalommal eltöltött kismérvű, igen lassú csökkenése a háborús időszak alatt is folytatódott volna úgy, mintha nem is lett volna világháború. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy Európa még ma is igen válságos időket él s éppen ezért még számos elkövetkező év eredménye fogja csak eldönteni azt, hogy a mai Európaszerte mutatkozó gyér születéseket minő hely illeti meg a demológiai megfigyelések történetében.

4. Azokban a hadviselő országokban, ahol — mint pl. hazánkban és Ausztriában — a világháborús évek alatt megváltozott a születéseknek a városok és a vidék között való megoszlása, ez a városok javára történt változás a fegyverletétel után ismét visszafejlődik. Hazánkban pl. a városok és a vidék elveszületési átlagos nyers arányszámai a fegyverletétel után következő években a magyar közigazgatás alatt állott területen (amelyben 1921 végéig benne volt az Ausztriának ítélt Nyugat-Magyarország, de nem volt benne a szerb megszállás alatt állott baranyai és bácskai terület) az utolsó békés és háborús évek egész Magyarországra vonatkozó adataival egybevetve, a kétezrelék közötti különbségekkel együtt a következők voltak:

Részletezés	Élveszületési átlagos nyers arányszám hazánkban					
	a legutolsó		a fegyverletétel után			
	békés	háborús	következő évek közül az			
	évben		1919	1920	1921	1922. évben
a vármegyékben	35.3	15.3	29.7	27.5	29.2	31.2%
a t. j. városokban	28.0	15.0	21.8	23.3	22.0	21.1 „
országos átlagb.	34.3	15.3	28.1	26.9 ¹⁾	27.9 ¹⁾	29.5 „
a városok aránya a vármegyék %-ában	79.3	98.0	73.4	84.7	75.3	67.6%

¹⁾ Nem egyeznek a trianoni határok között lévő, Magyarországra vonatkozó, a III. táblázatban a) alatt közölt adatokkal. Ez utóbbiak azonban város és vidék szerint való megoszlásukban még nem ismeretesek.

E számok között tehát ismét megvan az a 20% -nál rendszerint nagyobb különbség, amely a legutolsó békés évek u. e. adatainak (l. az 1913. évet) egymáshoz való viszonyát jelle-

mezte, s amely a világháborúban (l. az 1918. évet alább megemlítve, a többi l. szemlénk ez évi 5—6. számának 142. lapján) eltűnt. A jelenség kialakulása egészen hasonló Alsó-Ausztriában, bár kevésbé erőteljes, mint hazánkban, másrésztől az innen rendelkezésünkre álló adatok csak Bécszet állítják szembe Alsó-Ausztria többi részével, amelyben pedig még vidéki városok vannak. Az u. a. évekre vonatkozó adatok a következők:

Részletezés	Élveszületési átlagos nyers arányszám Alsó-Ausztriában ¹⁾			
	a legutolsó		a fegyverletétel után következő évek közül az	
	békés	háborús		
	évben		1920	1921. évben
	1913	1918		
Bécsben.	18·58	10·17	16·24	16·66
Alsó-Ausztria vidéki részein	24·86	13·21	22·36	23·05
a bécsi arány a vidéki %-ában	74·7	77·0	72·6	72·3

¹⁾ Az összes adatok a békekötésben megállapított területű mai Ausztriára vonatkoznak, az 1913. évi is.

Látható itt is a különbség növekedése a fegyverletétel után. Jól mutatja ez a jelenség is a hazatérő hadseregeknek jelentőségét. Ezek a vidéki születéseket a városinál intenzívebben emelik, minthogy a háború alatt viszont a vidék háborús igénybevétele volt nagyobb a városokénál.

A semlegeseknél a háború alatt nem volt ily eltolódás a város és vidék között. Élveszületéseik ily megoszlása a fegyverletétel után sem mutat lényeges hirtelen eltérést a háborús évek eredményeihez képest. Némelyiküknél ugyan van némely, már régebb idő óta tartó, átalakulás. Ez azonban esetenként különböző helyi viszonyok befolyására vezethető vissza. A változások náluk — a hadviselőknél különböző irányú elváltozást mutató években is — jellemzően egyirányúak. Dániában például az összes vizsgált években a városi ezrelék néhány tizeddel állandóan nagyobb, Svédországban pedig éppen ellenkezőleg, a vidéki 3—4 ezrelékkal állandóan kisebb.

5. Némely egykori hadviselő országban magasabb a halvaszületetteknek az élveszületésekhez viszonyított aránya a békebelinél a fegyverletétel után következő években is, éppen úgy, mint a háború alatt. Magasabb nemcsak a születések szempontjából átmeneti eredményeket tartalmazó 1919. évben, hanem a későbbi években is. Száz élveszületésre ugyanis az alább felsorolt egykori hadviselőknél a

legutolsó békés és háborús év adataival együtt a minket most érdeklő legutolsó években a következő számú halvaszületett esett:

Állam	A legutolsó		A fegyverletétel után következő évek közül az	
	békés	háborús		
	évben		1919	1920. évben
	1913	1918		
Magyarország	2·15	2·4	2·43	2·61
Németország . .	3·03	3·18	3·08	3·28
Franciaország .	4·43	4·59	4·87	4·61

A semlegesek közül látható a jelenség Dániában is, de egyáltalán nem észlelhető Spanyolországban és Hollandiában s a hadviselők közül is hiányzik Ausztriában. Ilyképen az adatok nem elegendők arra, hogy az anyák szűkösebb életviszonyai révén esetleg az újszülöttek életképességének csökkenésére valami következtetést vonhassunk.

6. A törvényteleneknek az összes születésekhez viszonyított aránya már 1919-ben, — tehát már az első, részben még háborús időben nemzett születéseket tartalmazó évben, — Európaszerte kisebb, mint a legutolsó háborús évben, 1918-ban. Mindazonáltal arányuk még kevés országban csökken le a békés évek nivójára, vagy az alá, mint Hollandiában, hazánkban és Ausztriában. S a rendelkezésünkre álló a törvénytelenekre vonatkozó nyers és tiszta arányszámok növekedése is arra figyelmeztet, hogy a törvénytelen születések nemzésére való hajlamnak a háború által keltett emelkedése számos államban még egyre tart.

IV. A törvénytelen születések, mint az összes születések százaléka.

IV. Pourcentage des naissances illégitimes dans la totale des naissances.

Állam Pays	A legutolsó Dans la dernière année		A fegyverletétel után következő évek közül az	
	békés de paix	háborús de guerre		
	évben		1919	1920. évben
	1913	1918		
Magyarország	9·3	11·9	8·03	—
Ausztria . .	24·5	26·7	23·1	—
Németország	9·7	13·1	11·2	11·4
Angolország	4·3	6·3	6·1	4·4 és 4·9 ¹⁾
Franciaorsz.	8·4	13·8	13·2	—
Hollandia . .	2·13	2·32	2·10	2·20 és 2·16 ²⁾
Dánia	11·55	11·49	10·57	11·81
Spanyolorsz.	4·73	5·6	6·3	6·2 és 6·0 ²⁾

¹⁾ 1920. év I. és II fele. — I^e et IIe semestre de 1920.

²⁾ 1921-ben — en 1921.

Látható, hogy Spanyolország kivételével 1919-ben tényleg mindenütt kisebb a törvénytelenek aránya, mint a legutolsó háborús évben, azonban a legutolsó spanyol adatok is csökkenő irányban sorakoznak. Érdekes azonban, hogy a törvénytelen születések alapokának, a demoralizációnak csökkenésére a fenti adatokban levő visszafejlődés ellenére sincs jogunk még következtetni, ha tekintetbe vesszük azt, hogy a törvénytelen születésekre vonatkozólag rendelkezésünkre álló nyers és tiszta arányszámok még ott sem mutatnak kisebbedést, ahol az összes születésekhez viszonyítva arányuk csökken.

V. A törvénytelen születések nyers ezreléke.

V. Pour 1000 brut des naissances illégitimes.

Állam Pays	Esett 1000 lélekre törvényt. születés <i>Il revient pour 1000 âmes: — naissances illégitimes</i>			
	a legutolsó Dans la dernière année		a fegyverletétel után következő évek közül az	
	békés de paix	háborús de guerre	Dans les années succédant l'armistice	
	1913	1918	1919	1920. évben
Magyarország	3·25	2·02	2·32	—
Németország	2·75	1·93	2·31	2·35
Angolország	1·0	1·1	1·1	1·2
Spanyolorsz.	1·4	1·6	1·7	1·8 (1921 is 1·8)

Mind a négy országban magasabb az 1919. évi adat, mint 1918-ban, pedig fentebb annál kisebb volt. Angol- és Spanyolországban még 1913-hoz képest is van emelkedés, pedig a törvénytelen születések háborús emelkedése alatt az országok nagyobb részében csak azt érthetjük, hogy számuk aránylag kevésbé csökkent, mint a törvényeseké. Angliában egyébként rendelkezésünkre áll a törvénytelen születéseknek ezer házasságban nem élő 15–45 éves nőhöz viszonyított, vagyis tiszta arányszáma, mely a következő:

1913	1918	1919	1920 I. felében	II. felében
7·9	8·2	8·3	9·7	9·6

Pedig fentebb láttuk, hogy a születésekhez viszonyítva 1920-ban az angol adat már a legutolsó békés évek nivójára csökken. A tiszta arányszám Angliában ezzel szemben pedig 1913 óta állandóan emelkedik. Mindez utal arra, hogy a törvényteleneknek az összes születésekhez viszonyított, a fegyverletétel után bekövetkezett csökkenésében annak volt a legnagyobb befolyása, hogy a születések abszolút számának ekkori gyarapodása a házasságok termékenységének fokozódása révén állott elő. Ehhez viszonyítva a törvénytelenek

számát az — t. i. az összes születésekhez viszonyított arányszám — csökken természetesen a törvénytelenek nemzésére való hajlam csökkenése nélkül, sőt esetleg azok számának gyarapodása mellett is.

7. A fegyverletétel után is Európaszerte egyre tart még a fiúszületések arányának még a háborús években megkezdődött emelkedése. A jelenség, mely tudvalevőleg a hadviselőkre vonatkozólag már régebben észlelt háborús szabályszerűség, a világháború után, bár sokkal kisebb mérvben, de észlelhető némely semleges országnál is.

VI. A fiúszületések aránya az összes születések között.

VI. Proportion des naissances de sexe masculin dans la totale des naissances.

Állam Pays	Fiúszületés, mint az össz. szül. %-a <i>% des naissances de sexe masculin dans la totale des naissances</i>			
	a legutolsó Dans la dernière année		a fegyverletétel után következő évek közül az	
	békés de paix	háborús de guerre	Dans les années succédant l'armistice	
	1913	1918	1919	1920. évben
Magyarország	51·4	52·1	51·87	—
Ausztria	51·21	51·46	51·87	—
Németország	51·46	51·85	52·04	51·85
Franciaország	51·45	51·81	51·76	—
Angolország	50·93	51·17	51·46	51·26
Dánia	51·4	51·4	51·6	51·1
Spanyolország	52·24	52·27	52·35	52·37

Némely semlegesnél is mutatkozó, a hadviselőknél sokkal kisebb mérvű emelkedés is arra utal, hogy a jelenség okát az idősebb korosztályú férfiak arányának növekedésében kell keresnünk, mint arra már szemlénk jelen évfolyamának 5—6. számában a 142. lapon utaltunk. Hivatkoztunk akkor arra, hogy az már egy régebben megállapított statisztikai tény, hogy a szülők korviszonya a születendő gyermek nemére hatással van. A háború alatt pedig jött létre egy ily jellegzetes változás, t. i. a hadbavonultak távolléte révén az idősebb korosztályoknak úgy az új házasságkötéseknél, mint a szülők kor szerint való megoszlásában mutatkozó növekedése. Ezért utaltunk a kettő lehetséges összefüggésére. A semlegeseknél a változás szórványos s az egykori hadviselőkhöz képest igen kismérvű. Nos és tényleg náluk is erőteljes befolyást gyakorol a háborús évek alatt s az után is egy a házasságkötéseket megnehezítő és késleltető, főleg az apák korának átlagát emelő körülmény, t. i. a drágaság háborús növekedése.

(Folyt. köv.)

Saile Tivadar dr.

Munkanélküliség a külföldön.

Chômage à l'Étranger.

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatalnak a munkanélküliségre vonatkozó kimutatásai több országgal bővültek, melyeknek adatait 1922-ig visszamenőleg a II. sz. táblában közöljük. Az első kimutatásban szereplő országokban a munkanélküliségnek 1919—1922. években mutató alakulásáról a Szemle előző számai számoltak be. A táblázatok legújabb adatainak az előző hónapiakkal való összehasonlításából általában megállapítható, hogy az előző években az egyes hónapok közt tapasztalható nagy és hirtelen emelkedés vagy sülyedés újabban már nem mutatkozik s az adatok a nemzetközi munkapiacnak általános, kétségbe nem vonható javulása mellett tanuszkodnak.

Jóllehet a kimutatásban szereplő számadatok ugyanazon országra vonatkozólag összehasonlíthatók, a különböző országok adatai egymásközötti összehasonlításra már nem igen alkalmasak s nem is nyújtanak teljesen pontos képet az egyes országokban uralkodó munkanélküliségről.

A munkanélküliség ugyanis fennállhat olyan módon, hogy a munkások teljesen foglalkozás nélkül vannak, vagy pedig a rövidebb ideig való foglalkoztatás formájában. Már az első csoportra vonatkozó adatok is a szezonmunka és az egyes iparágak konjunktúrális viszonyai folytán a foglalkoztatott munkások számában előálló s egyik napról a másikra változó állapot következtében csak pillanatfelvétel gyanánt tekinthetők, a részleges munkanélküliségre vonatkozó adatokat pedig alig lehet megbízhatóknak tekintenünk. A legtöbb országra nézve idevágó adatok nem is állnak rendelkezésre, a fenti táblázatok ezért csupán a teljes munkanélküliségre vonatkozó adatokat tüntetik fel.

A számszerű adatok nemzetközi összehasonlítását megnehezíti továbbá a munkanélküliség fogalmának eltérő meghatározása, a kimutatások terjedelmének, teljességének és megbízhatóságának különbözősége. Az ezirányú differenciák s a kimutatások alapjául szolgáló források eltérő természetének megismerése jobban kidomborítja az összehasonlítás elé tornyosuló nehézségeket s ezért röviden összefoglalva ismertetjük az egyes országok adataira

és forrásaira vonatkozó tudnivalókat. Az adatok Hollandia kivételével — ahol 4—5 hét átlagát mutatják — minden országnál a felüntetett hó utolsó napjára vonatkoznak.

Ausztrália: Quarterly Summary of Australian Statistics. Az adatok azok számát tüntetik fel, akik egy héten három vagy több napon át voltak munka nélkül. Azok a szakszervezetek, melyek nem nyújtanak munkanélküli segélyt, bennfoglaltatnak a kimutatásban, ellenben az állandó foglalkozásban lévő munkások (pl. vasutasok stb.) szakszervezetei nincsenek benne. Az adatok a betegség és baleset miatti munkanélkülieket is felölelik.

Belgium: Revue du Travail. Az adatok a munkanélküli biztosítópénztárak kimutatásai alapján vannak átdolgozva.

Németország: Reichsarbeitsblatt. A kimutatásban a munkanélküli segélyt fizető szakszervezetek szerepelnek.

Dánia: Statistiske Efterretninger. Az adatok a szakszervezetek kimutatásain alapulnak s szintén csak a munkanélküli segélyt fizető szakszervezeti tagokra terjednek ki.

Finnország: Social Tidskrift. Az adatok a városi és néhány vidéki kerület községi munkahivatalánál nyilvántartott munkakeresőket tüntetik fel, azonban nem terjednek ki az összes munkanélküliekre, mivel a mezőgazdasági munkások túlnyomórésze és sok ipari munkás nem regisztráltatja magát a községi munkahivataloknál.

Franciaország: Le Marché du Travail. Az adatok a községi, munkanélküliség elleni biztosítópénztárak által segélyezett munkanélküliek számát mutatják, nem terjednek ki azonban a rövid műszakot dolgozókra s általában nem mutatják az összes munkanélküliek számát.

Olaszország: Bolletino del lavoro. Az adatok a munkanélküli segélypénztáraknak a teljes és részleges munkanélküliekre egyaránt kiterjedő kimutatásain épülnek fel.

Kanada: The Labour Gazette. Az adatok az összes, munkanélküli segélyt nem fizető szakszervezetek munkásaira is kiterjednek.

Massachusetts: Massachusetts Industrial Review. A kimutatás a „munka vagy anyaghiányra, a „rossz időjárásra“ és „egyéb okokra“

visszavezethető munkanélküliséget regisztrálja. A munkanélküli segélyt nem fizető szakszervezetek is bennfoglaltatnak.

Hollandia: Maandschrift. Az önkéntes biztosító egyesület kimutatásain nyugvó adatok 4—5 heti idő átlagát mutatják s nem ölelik fel azokat a munkanélkülieket, akik a sztrájkok, kizárások, betegség vagy egyéb testi akadályok miatt lettek azzá.

Norvégia: Meddelelser. Munkanélküli segélyt nyújtó 11 legfontosabb szakszervezet kimutatását mutatják az adatok.

Ausztria: Statistische Nachrichten. Az adatok a munkanélküli segélyt élvező biztosított munkásokat tüntetik fel.

Lengyelország: Mitteilungen des Arbeitsministeriums. A közmunkahivataloknál bejelentett munkakeresők számát közli.

Svédország: Sociale Meddelanden. Az adatok a munkanélküli segélyt nem nyújtó szakszervezetekre is kiterjednek.

Svájc: Der Schweizerische Arbeitsmarkt. A községi munka nyilvántartóhelyeknek a teljes és részleges munkanélküliekre is kiterjedő kimutatásait tüntetik fel az adatok.

Cseh-Szlovákia: Statistische Nachrichten der Cechoslovakischen Republik. A keresetnélküliek számára vonatkozó adatok a munka-nyilvántartók kimutatásai alapján vannak összeállítva.

Nagybritannia: The Ministry of Labour Gazette. Az adatok kötelezőleg biztosított munkanélküliek számát foglalják magukban; 1922 áprilistól az ir szabad állam adatait is tartalmazzák.

Egyesült-Államok: Monthly Labour Review. Az adatok kb. 7000 üzemre és $2\frac{1}{2}$ millió munkásra terjednek ki. Mivel az alapul szolgáló üzemek száma havonként változik, a munkapiacra történő változások megállapításánál csak azokat az üzemeket veszik figyelembe, amelyek az előző hónapi kimutatásban is szerepeltek.

Látható, az egyes országok között a források és adatösszeállítások terén lényeges különbségek állanak fenn, ezeknek ellenére is az adatok — mivel a tényleges munkanélküliek túlnyomó részét reprezentálják — elég hűtájékoztatót nyújtanak a gazdaságtársadalmi életnek eme — majd minden országban mutatózó — betegségéről.

- *Németországban* márciusban az év elején megindult javulás tovább folytatódott s úgy a részleges, mint a teljes munkanélküliek száma erősen csökkenőben van, ami egyrészt

a munkanélküli segélyre vonatkozó rendelkezések módosításának — a rövidebb műszakot dolgozók segélyben egyáltalán nem részesülnek —, másrészt a mezőgazdaságban és az építkezésnél a szabadban való munkát elősegítő enyhe idő beköszöntésének tudható be. A helyzet, dacára a nyomasztó hitelinségnek, az egyes iparágakban is kedvezőbbre fordult s csupán a bányászatban mutatkoztak a viszonyok kedvezőtleneknek, főként a nyugati német területeken uralkodó bizonytalan állapotok következtében. Egészben véve azonban, dacára a javulás félre nem ismerhető jelének, a munkásság foglalkoztatásának mértékét nemzetgazdasági szempontból még nem lehet kielégítőnek tekinteni.

Említésreméltó, hogy a meg nem szállt területeken a munkanélküli segélyt igénybevevők száma március 15-i 975 ezerről április 15-én 475 ezerre, tehát kb. a felére csökkent.

Olaszországban a teljes munkanélküliek száma februárban az előző hónappal szemben 20.000-el csökkent. A részleges munkanélküliek számának újabb esése kétségtelenül a munkanélküli biztosításra vonatkozó új törvény rendelkezéseinek a következménye; június elseje óta ugyanis a mezőgazdasági munkások egy részére a biztosítás nem kötelező, a szezonmunkanélküliek pedig támogatást nem kapnak.

Nagybritanniában február havában mutatózó javulás, különösen a bányászatban, építő- és acéliparban megnyilvánuló munkáskereslet következtében tovább folytatódott s a kötelezőleg biztosítottak közül a munkanélküliek száma közel egy millióra esett; ez a szám azonban nagyon nehezen lesz tovább csökkenthető, mivel — ellentétben több európai országban (Német, Olaszország, Svájc) észlelhető azon törekvéssel, hogy a munkanélküli segélyt csökkentsék, illetve az erre jogosultak számát korlátozzák — a munkanélküliség elleni biztosításra vonatkozó legújabb törvényjavaslat több olyan rendelkezést tartalmaz, melyek a munkanélküliség csökkentését aligha fogják biztosítani (a munkanélkülieknek és gyermekeiknek járó segély felemelése, a munkanélküli biztosításhoz megkívánt 16 éves korhatár leszállítása 14 évre stb.).

Ausztriában az év első hónapjában az előző év végéhez viszonyított rosszabbodást márciusban és áprilisban fokozatos javulás váltja fel, mely úgy a fővárosban, mint a vidéken egyaránt mutatkozott. A munkakeresők száma is erősen megfogyott, a közvetítéseké pedig emelkedett. A javulás főként az építő- és textiliparban volt nagyobb méretű.

Svájcban szembeszökő az egyenletes szakadatlan javulás. 1921-től — amikor a munkanélküliség elérte a kulminációját s több mint 131 ezer ember volt keresetnélkül — folyó év márciusig 15 ezerre csökkent alá a munkanélküliek száma. A javulás eleinte az állam által fogatosított kényszerépítkezéseknek,

később az általános gazdasági helyzet javulásának volt a folyamánya.

A magyarországi munkanélküliségről a hatósági munkaközvetítők forgalma nyújt némi tájékoztatást. A munkahelyekre, munkakeresőkre és a közvetítésekre vonatkozó adatokat folytatólagosan jelzőtáblánkba közöljük.

Munkanélküliség a külföldön.

Chômage à l'Étranger.

I.

Állam	A munkanélküliek száma. — Az összes szakszervezeti munkások %-ában.											
	1913				1923				1924			
	márc.	jún.	szept.	dec.	márc.	jún.	szept.	dec.	jan.	febr.	márc.	ápril.
Ausztrália	15.168	17.739	17.640	13.303	27.112	26.931	28.112	22.682	—	—	—	—
	64	73	70	53	72	71	74	62	—	—	—	—
Belgium	1.170	1.659	2.432	2.590	4.788	5.605	3.008	11.017	10.054	10.829	—	—
	15	21	32	35	08	08	05	17	15	16	—	—
Dánia	8.580	4.033	4.370	17.818	40.684	20.722	19.602	50.148	53.867	54.168	46.464	24.057
	78	37	38	151	156	81	77	196	210	213	184	93
Hollandia	2.108	2.496	2.720	6.370	42.417	27.409	32.709	48.770	62.825	47.881	34.139	—
	34	39	40	91	137	93	116	173	227	173	123	—
Kanada	—	—	—	—	10.185	5.299	3.018	11.767	11.700	12.680	10.050	—
	—	—	—	—	68	34	20	72	75	78	67	51
Massachusetts	14.193	7.740	8.850	15.130	13.659	8.986	7.704	26.617	—	—	—	—
	83	45	50	85	62	51	38	118	—	—	—	—
Nagybritannia*)	72.485	58.604	82.066	105.156	1303.476	1295.136	1344.667	1226.641	1371.470	1226.594	1137.683	1118.761
	35	28	37	46	111	113	117	107	119	107	99	97
Németország	56.112	54.270	53.838	95.040	340.711	235.556	501.544	1204.973	1158.387	1052.390	633.456	396.864
	28	27	27	48	56	41	99	282	265	251	166	104
Norvégia	522	203	348	1.073	4.876	2.661	2.521	4.468	—	—	—	—
	18	07	12	37	145	79	76	140	91	81	—	—
Svédország	3.550	1.378	1.242	2.640	25.678	12.903	10.752	18.533	24.487	23.846	28.133	—
	71	26	23	44	199	98	79	141	136	128	148	114

*) Kötelezőleg biztosítottak.

II.

Állam	1922				1923				1924			
	márc.	jún.	szept.	dec.	márc.	jún.	szept.	dec.	jan.	febr.	márc.	ápril.
Ausztria	42.231	33.393	38.000	117.891	152.828	92.789	78.801	98.050	119.766	125.816	106.264	84.180
Csehszlovákia	128.336	107.702	232.394	437.841	369.420	246.616	210.535	191.978	193.105	195.872	—	—
Finnország	2.861	799	791	1.294	1.242	512	676	779	1.615	1.685	1.620	—
Franciaország	8.474	4.884	2.830	2.644	2.571	2.087	1.363	440	1.248	1.042	1.022	750
Lengyelország	173.000	105.000	68.000	75.000	114.570	76.397	52.420	67.581	100.530	110.737	112.583	—
Olaszország	498.606	372.001	312.714	381.968	280.701	216.287	180.634	258.580	280.765	259.360	—	—
Svájc	61.756	37.100	32.013	39.406	29.524	15.787	14.791	20.751	21.750	20.946	15.642	—

© MEZŐGAZDASÁG ©

Magyarország mezőgazdasági termelése az 1922/23. gazdasági évben. Az 1923/24. évi termelés várható eredménye.

Production agricole de la Hongrie pendant l'année agricole 1922—23. Résultats prévus pour la production de l'année 1923—24.

Résumé. — Pendant l'année agricole 1922—23 la répartition des terres labourables était la même que pendant l'année précédente. Elle fut traitée en détail dans le numéro précédent de la Revue. Par contre la quantité de la récolte et l'intensité de la production ont été notablement plus grandes que dans les années précédentes. De manière que la superficie des terres en jachère s'est restreinte à un territoire essentiellement moins grand que pendant les trois années d'après-guerre, quant à la production et son intensité qui étaient dans la moyenne des années 1920—22 moindres de 30% qu'en temps de paix, n'accusent comparativement aux années d'avant-guerre, qu'une rechute respectivement de 19.5 et de 17.7%. Sur la base de l'amélioration accentuée et générale de la production d'après guerre et à l'aide des estimations de la récolte de cette année du ministère roy. hongrois de l'Agriculture nous pouvons conclure que la production de cette année sera encore plus favorable et que sa quantité ne sera inférieure à celle d'avant-guerre que de 12% tout au plus.

Az 1922/23. évi mezőgazdasági termelésnek, a m. kir. központi statisztikai hivatal adatai alapján összeállított ideiglenes eredményei a hatóságoknak és érdeklődőknek már az elmúlt év második felétől fokozatosan rendelkezésre állottak. A földművelésügyi minisztérium már a múlt évi termés betakarítása folyamán felhasználta a mezőgazdasági termelési statisztikai adatgyűjtésnek a bevetett területre vonatkozó ideiglenes eredményeit, amennyiben a termés várható nagyságát azok alapján állapította meg. A közéleti minisztérium kezdetben e termésbecslések figyelembevételével, majd később ugyancsak a mezőgazdasági termelési statisztikai adatgyűjtésnek a termés mennyiségére vonatkozó ideiglenes eredményei alapján tette meg intézkedéseit. Az érdeklődők közül pedig a rendelkezésre álló ideiglenes adatok alapján számosan kaptak részletes felvilágosítást valamely termény termelésére vonatkozólag.

Május hó elején a statisztikai hivatal a mezőgazdasági termelési statisztikai adatgyűjtés feldolgozását teljesen befejezte s így most

már annak végleges eredményei is rendelkezésre állanak. Ezért most, mielőtt még az idei termés betakarítása megkezdődne, e végleges adatok alapján a múlt évi mezőgazdasági termelésnek legjellegzetesebb mozzanatait óhajtom ismertetni. Egyrészt azért, hogy rámutathassak az ország mezőgazdasági termelésében mutatkozó javulásra, másrészt pedig, hogy e fontosabb és jellegzetességükön fogva előreláthatólag állandóknak is bizonyuló jelenségek alapján, a földművelésügyi minisztériumnak eddig közzétett vetésjelentései segítségével a folyó évi termelés nagyságát már most is megbecsülhessük.

Az 1922/23. évi mezőgazdasági termelésről a mellékelt I. és II. sz. táblázatokban közölt részletes adatok tájékoztatnak. E táblázatokban a múlt évi termelési adatok az 1921/22. évi, továbbá a többi háború utáni évek, valamint a háború előtti éveknek az ország mai területére vonatkozó megfelelő adataival vannak szembeállítva. Az I. sz. táblázat a szántóföldre, az ugarra és a termények szerint részletezett bevetett területre, valamint a termés termények szerint megkülönböztetett mennyiségére vonatkozó adatokat tartalmazza. A II. sz. táblázat pedig a háború előtti és utáni esztendő mezőgazdasági termelésének az 1911—13. évi átlagos egységárai alapján számított értékét tünteti fel, abból a célból, hogy az ott feltüntetett képletes értékekből, mint jelzőszámokból, a termelés átlagos nagyságára, illetőleg javulására vagy hanyatlására következtethessünk.

E táblázatokban közölt adatok alapján az 1922/23. évben a mezőgazdasági termelés céljaira 9.5 millió kat. hold szántóföld szolgált. E terület valamivel kevesebb, mint a háború előtti években (9.7 millió kat. hold), vagy a megelőző gazdasági évben (9.6 millió kat. hold) volt, mert a háború után a szántóföldnek ezt a 200 ezer kat. holdat tevő részét nagyjából legelőnek hagyták vagy beerdősítették, kisebbrészt pedig szőlővel ültették be. Úgyhogy végeredményképen a szántóföld területe, annak háború előtti kiterjedéséhez képest, mintegy 2%-kal csökkent és a többi, főként a már előbb említett művelési ág terü-

I. Magyarország mai területének mezőgazdasági termelése a világháború előtt és után.
Production agricole avant et après la guerre mondiale du territoire actuel de la Hongrie.

A termény neve <i>Désignation du produit</i>	A bevetett terület 1000 kat. holdban az — <i>Superficie ensemencée en 1000 arpents cadastraux</i>				A termés mennyisége 1000 méter- mázsában az — <i>Quantité de la ré- colte en 1000 quintaux métriques</i>			
	<i>suyant les données de</i>				<i>suyant les données de</i>			
	1911—15	1920—22	1922	1923	1911—15	1920—22	1922	1923
	évi adatok szerint				évi adatok szerint			
1. Gabonaneműek. — Céréales.								
Búza — <i>Froment</i>	2.672	2.163	2.477	2.334	19.924	13.186	14.895	18.427
Rozs — <i>Seigle</i>	1.203	1.068	1.169	1.139	8.033	5.879	6.388	7.944
Árpa — <i>Orge</i>	928	857	805	799	7.128	4.721	4.827	5.938
Zab — <i>Avoine</i>	609	595	570	569	4.398	3.279	3.274	3.985
Egyéb gabonanemű — <i>Autres céréales</i>	26	63	48	30	132	271	179	123
Együtt — <i>Ensemble</i>	5.438	4.746	5.069	4.871	39.615	27.336	29.563	36.417
2. Hüvelyesek — Légumineux								
	22	41	28	24	103	187	124	112
3. Kapásnövények. — Cultures à pioche.								
Tengeri — <i>Maïs</i>	1.519	1.582	1.719	1.730	15.054	11.201	12.377	12.509
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	428	463	446	454	19.420	15.685	13.197	13.342
Takarmányrépa — <i>Betteraves à fourrage</i>	212	208	194	196	35.589	21.016	17.083	15.090
Cukorrépa — <i>Betteraves à sucre</i>	105	67	73	90	15.006	6.435	7.111	8.636
Egyéb kapásnövény — <i>Autres cultures à pioche</i>	65	56	47	44	2.577	3.404	2.301	2.038
Együtt — <i>Ensemble</i>	2.329	2.376	2.479	2.514	87.646	57.741	52.069	51.615
4. Kereskedelmi növények. — Plantes commerciales.								
Dohány — <i>Tabac</i>	68	35	31	27	461	199	156	135
Repce — <i>Colza</i>	22	18	20	32	100	75	76	144
Kendermag — <i>Graines de chanvre</i>	19	25	19	14	50	50	41	32
Kenderrost — <i>Filaments de chanvre</i>					110	129	116	63
Lenmag — <i>Graines de lin</i>	5	6	5	3	16	15	10	8
Lenrost — <i>Fil. de lin</i>					29	30	24	15
Egyéb keresk. növény — <i>Autres plantes commerc.</i>	17	15	16	17	50	45	48	57
Együtt — <i>Ensemble</i>	131	99	91	93	816	543	471	454
5. Szálastakarmány.¹⁾ — Herbes fourragères.								
Bükkönyfélék — <i>Herbes d'espèce de vesce</i>	463	361	379	338	7.841	5.089	4.403	4.481
Lucerna — <i>Luzerne</i>	247	347	362	376	6.271	6.539	5.946	6.146
Lóhere — <i>Trèfle</i>	208	285	273	275	4.058	4.218	3.543	3.892
Egyéb szálastakarmány — <i>Autr. herbes fourragères</i>	255	281	251	236	13.842	17.452	10.889	13.083
Együtt — <i>Ensemble</i>	1.173	1.274	1.265	1.225	32.012	33.298	24.781	27.602

¹⁾ A magnak hagyott takarmányfélék területének beszámításával. — *Y compris la superficie des herbes fourragères laissées pour graines.*

A termény neve <i>Désignation du produit</i>	A bevetett terület 1000 kat. holdban az — <i>Superficie ensemencée en 1000 arpents cadastraux</i>				A termés mennyisége 1000 méter- mázsában az — <i>Quantité de la récolte en 1000 quintaux métriques</i>			
	<i>suivant les données de</i>				<i>suivant les données de</i>			
	1911—15	1920—22	1922	1923	1911—15	1920—22	1922	1923
	évi adatok szerint				évi adatok szerint			
6. Egyéb főtermény. Autres produits principaux	73	57	57	56	9.491	4.131	4.506	4.633
7. Utónövények és melléktermények — <i>Cultures secondes</i>	A terület a főtermények területében benfoglaltatik				6.765	4.909	3.847	5.744
8. Szalma, szár és kóró <i>Paille, tiges</i>					105.690	64.883	56.107	70.578
Bevetett terület és termés összesen — <i>Superficie ensemencée et produits en total</i>	9.166	8.593	8.089	8.783	282.138	193.028	171.468	197.155
Ugar — <i>Terres en jachère</i>	527	1.100	614	725	—	—	—	—
Szántóföldterület összesen — <i>Superficie des terres labourables en total</i>	9.693	9.693	9.603	9.508	—	—	—	—

lete a szántóföld rovására nagyobb lett. — Az országnak ezt a szántóföldterületét az 1922/23. évben is az ezt megelőző esztendőben észlelt módon használták ki. E Szemle előző számának (II. évfolyam 3—4. sz.) hasábjain a mezőgazdasági termelésnek 1921/22. évi termelési rendjét már részletesen ismerttettem. Az ott közölt adatok kiegészítéseül szolgáljanak még a következők:

Termény- csoport és ugar	A szántóföld területének megoszlása Magyarország				
	rég területen, az 1911-15 évek átlaga szerint %	mai területén, az			
		1911-15	1920-22	1922	1923
		évek átlaga szerint		évben	
s z á z a l é k					
Gabonanemű	51.6	56.7	49.0	52.8	51.2
Kapásnövény	27.5	23.9	24.5	25.8	26.5
Szál- takarmány	9.6	11.3	13.1	13.2	12.9
Egyéb főtermény	2.0	2.2	2.0	1.8	1.8
Ugar	9.3	5.9	11.4	6.4	7.6
Összesen	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Termelésünk rendje tehát, mint ezekből az adatokból is megállapítható, az 1922/23. év folyamán még inkább megközelítette Magyarország régi területének termelési rendjét, mint a megelőző gazdasági esztendőben. S még a megelőző gazdasági év termelési rendjéhez

képest is csupán annyiban látunk némi különbséget, hogy a szalastakarmány területe valamivel csökkent, az ugar területe pedig valamivel nagyobbak látszik. A szalastakarmány területének csökkenését kizárólag a bükkönyféléknek évről évre kisebb termőterülete okozza. Az ugar területének emelkedése pedig csak látszólagos, mert azt főleg az adatgyűjtés módszerének megváltozása magyarázza. A mezőgazdasági termelési statisztikai adatgyűjtésnek 1922-ben bekövetkezett módosítása óta ugyanis: azt a szántóföldet, amelyet a vetésterületek május havi összeírása előtt valamely elemi csapás (majdnem kizárólag árvíz) annyira tönkretett, hogy az az illető gazdasági év folyamán a termelésre teljesen alkalmatlanná lesz, s így termést sem ad, a tulajdonképeni ugarnak hagyott területhez számítjuk. Holott a múltban az összes tönkretett vetésterületek az az elemi csapások által teljesen megsemmisített bevetett területek közé soroztattak, s így csupán a learatott terület megállapítása alkalmával vétettek figyelembe.

A termelés rendjének e módosulása következtében, ha csak a fontosabbakat említem, az ország 1922/23. évi gabonával bevetett területe (4.87 millió kat. hold) már mintegy 570 ezer kat. holddal volt kisebb mint a háború előtt. Viszont a kapásnövények területe (2.51 millió kat. hold) majdnem 190 ezer kat. holddal, a takarmányféléké (1.23 millió kat. hold) pedig,

II. A mezőgazdasági termelés értéke az 1911—13. évi átlagos egységárak alapján a világháború előtt és után.

Valeur de la production agricole sur la base des prix unitaires moyens de 1911—1913 avant et après la guerre mondiale.

A termény neve <i>Désignation du produit</i>	Az 1911—13. évi átlagos egység- ár korona — Prix unitaires moyens de 1911—1913 couronnes	Az — <i>Valeur de la récolte des années</i>			
		1911—15	1920—22	1922	1923
<i>évi termés értéke az 1911—13. évi átlagos egységárak alapján 1000 koronában — sur la base des prix unitaires moyens de 1911—13 en 1000 couronnes</i>					
1. Gabonaneműek — Céréales					
Búza — <i>Froment</i>	21·3	434.381	280.862	317.264	392.495
Rozs — <i>Seigle</i>	17·9	143.791	105.252	114.345	142.198
Árpa — <i>Orge</i>	16·8	119.750	79.313	80.394	99.758
Zab — <i>Avoine</i>	17·3	76.085	56.727	56.640	68.941
Egyéb gabonanemű — <i>Autres céréales</i>	—	2.242	4.551	2.987	2.052
Együtt — <i>Ensemble</i>	—	776.249	526.705	571.630	705.444
2. Hüvelyesek — Légumineux	—	3.258	5.677	3.838	3.438
3. Kapásnövények — Cultures à pioche					
Tengeri — <i>Maïs</i>	14·4	226.778	161.294	178.229	180.130
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	5·6	108.758	87.836	73.903	74.715
Takarmányrépa — <i>Betteraves à fourrage</i>	1·5	53.384	31.524	25.625	22.635
Cukorrépa — <i>Betteraves à sucre</i>	2·4	36.014	15.444	17.066	20.726
Egyéb kapásnövény — <i>Autres cultures à pioche</i>	—	12.445	16.641	11.026	10.370
Együtt — <i>Ensemble</i>	—	437.379	312.739	305.849	308.576
4. Kereskedelmi növények — Plantes commerciales					
Dohány — <i>Tabac</i>	42·9	19.777	8.537	6.692	5.792
Repce — <i>Colza</i>	28·5	2.850	2.138	2.174	4.104
Kendermag — <i>Graines de chanvre</i>	26·2	1.310	1.310	1.074	838
Kenderrost — <i>Filaments de chanvre</i>	83·2	9.152	10.650	9.651	5.242
Lenmag — <i>Graines de lin</i>	32·2	515	483	322	258
Lenrost — <i>Filaments de lin</i>	100·4	2.912	3.012	2.410	1.506
Egyéb keresk. növ. — <i>Autr. plantes comm.</i>	—	4.401	3.987	8.088	4.199
Együtt — <i>Ensemble</i>	—	40.917	30.117	25.411	21.939
5. Szalastakarmány — Herbes fourragères					
Bükkönyfélék — <i>Herbes d'espèce de vesce</i>	6·6	51.751	33.587	29.060	29.575
Lucerna — <i>Lucerne</i>	7·2	45.141	47.081	42.811	44.251
Lóhere — <i>Trèfle</i>	7·4	30.029	31.213	26.218	28.801
Egyéb szalastak. — <i>Autres herb. fourr.</i>	—	18.553	24.325	17.353	19.583
Együtt — <i>Ensemble</i>	—	145.477	136.206	115.442	122.210
6. Egyéb főtermény — Autres produits principaux					
	—	18.247	14.132	12.673	13.159
7. Utónövények és melléktermények — Cultures, secondes					
	—	42.404	28.132	34.704	31.375
8. Szalma, szár és kóró — Paille, tiges					
	—	235.106	143.257	118.935	155.788
A termés értéke, békebeli értékű koronában összesen — <i>Valeur de la récolte en couronnes de valeur des temps de paix ensemble</i>					
	—	1,699.037	1,196.965	1,188.482	1,366.929

ha a mának hagyott takarmányfélék termőterületét is ideszámítjuk, 50 ezer kat. holddal volt nagyobb e termények háború előtti területéhez képest.

Az egyes termények területében beállott változásokat tekintve: a gabonafélék közül a búza (2,33 millió kat. hold) és árpa területe (0,80 millió kat. hold) csökkent legjobban. Amaz a háború előtti termőterülethez képest 340 ezer (12,6%), emez pedig 130 ezer (13,9%), kat. holddal. A kapásnövények területének emelkedését kizárólag a tengerivel bevetett terület (1,73 millió kat. hold) emelkedése okozta, amennyiben az a háború előtti területéhez képest 210 ezer kat. holddal (13,9%) lett nagyobb. A takarmányfélék területe elsősorban a lucernával (0,38 millió kat. hold), azután a lóherével (0,28 millió kat. hold) bevetett terület növekedése következtében nagyobbodott. A lucernával bevetett terület 130 ezer (52,2%), a lóherével bevetett terület pedig 70 ezer (32,2%) kat. holddal nagyobb az 1911—15. évek átlagához képest. E 200 ezer kat. holdat tevő többlet azonban takarmánynövényeink egész területében kifejezést nem nyer, mert e két termény területének nagyarányú növekedésével szemben a bükkönyfélék területe (0,34 millió kat. hold) majdnem 130 ezer (27,0%), a névszerint fel nem sorolt szalastakarmányfélék (muhar, baltacim, csalamádé stb.) együttes területe (0,24 millió kat. hold) pedig mintegy 20 ezer (7,4%) kat. holddal kisebbedett.

Az 1922/23. év termésének nagyságát — mellőzve a mennyiségi adatokat — az alábbi jelzőszámok világítják meg legjobban:

Termény-csoport	Az oldalt megnevezett terménycsoportokhoz tartozó termények értéke az 1911—13. évi átlagos egységáruk alapján			
	1911—15	1920—22	1922	1923
	évben 1000 aranykorona			
Gabona-nemű	966.685	639.418	662.728	832.350
Kapás-növény	514.881	360.636	356.436	360.497
Szalastak.	155.049	146.985	127.396	135.546
Egyéb főtermény	62.422	49.926	41.922	38.536
Összesen:	1,699.037	1,196.965	1,188.482	1,366.929

Ezek a képlettes értékek, amelyeket csupán jelzőszámok gyanánt tekinthetünk s amelyek a gabonaneművel bevetett területen termelt szem és szalma, a kapásnövények területén termelt főtermények és melléktermények, a takarmányfélék területéről nyert szalastakarmány és takarmánymag együttes értékét tüntetik fel, teljes mértékben tájékoz-

tatnak termelésünk nagyságáról. Ezek szerint az 1922/23. gazdasági évben a szalastakarmányfélék, azután a gabonafélék termése közelítette meg leginkább a háború előtti termést; viszont leginkább a kapásnövények és az egyéb főtermények (főleg kereskedelmi növények és zöldségfélék) termése maradt vissza. Általában véve azonban a termelés nagysága jóval kedvezőbb volt, mint a háborút követő bármelyik esztendőben. Még abban az esetben is, ha figyelembe vesszük, hogy az 1922/23. évi termelés nagyságára vonatkozó adatok még mindég az extenzív gazdálkodásról tanuskodnak.

Terménynemenként tekintve a tárgyalt év termését — mellőzve a kisebb jelentőségű főterményként termelt hüvelyeseket és repcét, amelyek termése még nagyobb is volt, mint a háború előtt — a legkedvezőbb eredményt a rozstermelés terén érték el. Rozsot már majdnem annyit termeltünk mint a háború előtt. Épp így lucerna- és lóheretermésünk is megközelítette hazánk mai területének békebeli termését. A többi termény közül már csak a búza termése mutat 10 %-nál kisebb különbséget. Ezzel szemben lényeges, 40 %-nál is nagyobb hanyatlást látunk a burgonya, a répafélék és bükkönyfélék termésénél. Leginkább pedig a dohánytermés csökkent, mert csökkenése a 70 %-ot is meghaladta.

A termelés intenzitását tekintve már lényegesen más eredményt kapunk, mintha csupán a termelés nagyságát méltatjuk. Ha ugyanis a terménycsoportok szerint vett bevetett területre és e területre aránylagosan eső ugarra vonatkoztatjuk a termelés nagyságát és így állapítjuk meg a termelés nyers jövedelmezőségét, vagyis egyúttal azokat a jelzőszámokat, amelyek a termelés intenzitását is feltüntetik, a következő eredményeket kapjuk:

Termény-csoport	Az oldalt megnevezett terménycsoportokhoz tartozó termények egy kat. hold területére eső nyers jövedelem			
	1911—15	1920—22	1922	1923
	évben, aranykorona			
Gabona-nemű	168	119	122	158
Kapás-növény	209	135	135	132
Szalastak.	116	102	94	102
Egyéb főtermény	261	225	223	206
Átlagosan:	175	123	124	144

Az ország termelési rendjének módosulása következtében tehát az a sorrend, amelyet a termés méltatása alkalmával a háború előtti terméshez képest megállapítottunk, már lénye-

gesen megváltozik s az egyes terménycsoportok termelésének intenzitása a háború előtti intenzitást a következő sorrendben közelíti meg: gabonanemű, szalastakarmány, egyéb főtermény, kapásnövény. A termelés extenzivitását illetőleg pedig ezek az adatok arról tanuskodnak, hogy az extenzivitásnak az a mértéke, amelyre a termelés nagyságából következtethetünk lehet, a termelés intenzitása alapján mérlegelve már sokkal kisebb. S hogy az 1922/23. gazdasági évben a kapásnövények termelése még mindig nagyobb arányú extenzivitásra mutat, ezt nem csupán a termelés extenzivitásának rovására szabad írunk, hanem részben a kedvezőtlen időjárással kell indokolnunk, részben pedig arra a szociális okra kell visszavezetnünk, amely a gazdasági munkáskérdésben keresendő.

Nagy vonásokban vázolva 1922/23. évi mezőgazdasági termelésünket, ezekután a termelés általános javulására óhajtanék rámutatni. E célra szolgáljanak az alábbi táblázatok, amelyek a különböző termelési adatokat indexszámok alakjában mutatják be, s a javulás vagy a hanyatlás mértékét százalékokban fejezik ki.

1. A termőterület és ugar nagysága az 1922/23. gazdasági évben, a háború előtti (1911—15. évi) és a háború utáni (1920—22. évi) átlagos területhez képest.

Étendue des terres en cultures et des terres en jachère pendant l'année agricole 1922/23 par rapport à la superficie moyenne d'avant-guerre (des années 1911—15) et d'après guerre (des années 1920—22)

Terménycsoport és ugar Groupes des produits et terres en jachère	A termőterület és az ugar nagysága az — <i>Étendue des terres en culture et des terres en jachère pendant les années</i>			A javulás vagy hanyatlás mértéke az — <i>Proportion de l'amélioration ou de l'abaissement dans les années</i>		
	1920/22	1923	1923	1920/22	1923	1923
	évben az — par rapport à la superficie des années			évben az — par rapport à la superficie des années		
	1911/15	1920/22	1911/15	1911/15	1920/22	1911/15
	évi területhez képest százalékban — en %			évi területhez képest százalékban — en %		
Gabonanemű <i>Céréales . . .</i>	87.3	102.6	89.6	-12.7	+ 2.6	-10.4
Kapásnövény <i>Plantes à pioche</i>	102.0	105.8	107.9	+ 2.0	+ 5.8	+ 7.9
Szalastakarm. <i>Fourrage verts</i>	108.6	96.2	104.4	+ 8.6	- 3.8	+ 4.4
Egyéb főterm. <i>Autr. produits principaux</i>	87.2	87.8	76.5	-12.8	-12.2	-23.5
Bevetett terület általában <i>Superficieensemencée en gen.</i>	93.7	102.2	95.8	- 6.3	+ 2.2	- 4.2
Ugar — <i>Terres en jachère</i>	208.7	65.9	137.5	+108.7	-34.1	+37.5

2. Atermés nagysága az 1922/23. gazdasági évben, a háború előtti (1911—15. évi) és a háború utáni (1920—22. évi) átlagos terméshez képest.

Quantité de la récolte pendant l'année agricole 1922—23 par rapport à la récolte moyenne d'avant guerre (des années 1911—15) et d'après guerre (des années 1920—22).

Terménycsoport Groupes des produits	A termés nagysága az — <i>Quantité de la récolte pendant les années</i>			A javulás vagy hanyatlás mértéke az — <i>Proportion de l'amélioration ou de l'abaissement dans les années</i>		
	1920/22	1923	1923	1920/22	1923	1923
	évben az — par rapport à la récolte des années			évben az — par rapport à la récolte des années		
	1911/15	1920/22	1911/15	1911/15	1920/22	1911/15
	évi terméshez képest százalékban — en %			évi terméshez képest százalékban — en %		
Gabonanemű <i>Céréales . . .</i>	66.1	130.2	86.1	-33.9	+30.2	-13.9
Kapásnövény <i>Plantes à pioche</i>	70.0	100.0	70.0	-30.0	0.0	-30.0
Szalastakarm. <i>Fourrages verts</i>	94.8	92.2	87.4	- 5.2	- 7.8	-12.6
Egyéb főterm. <i>Autr. produits principaux</i>	80.0	77.2	61.7	-20.0	-22.8	-38.3
Általában <i>En général</i>	70.4	114.2	80.5	-29.6	+14.2	-19.5

3. A termelés intenzitásának nagysága az 1922/23. gazdasági évben, a háború előtti (1911—15. évi) és a háború utáni (1920—22. évi) termelés átlagos intenzitásához képest

Degré de l'intensité de la production pendant l'année agricole 1922—23 par rapport à l'intensité moyenne de la production d'avant guerre (des années 1911—15) et d'après guerre (des années 1920—22)

Terménycsoport Groupes des produits	A termelés intenzitásának nagysága az — <i>Degré de l'intensité de la production pendant des années</i>			A javulás v. hanyatlás mértéke az — <i>Proportion de l'amélioration ou de l'abaissement dans les années</i>		
	1920/22	1923	1923	1920/22	1923	1923
	évben a termelésnek — par rapport à l'intensité de la production des années			évben a termelésnek — par rapport à l'intensité de la production des années		
	1911/15	1920/22	1911/15	1911/15	1920/22	1911/15
	évi intenzitásához képest %-ban — en %			évi intenzitásához képest %-ban — en %		
Gabonanemű <i>Céréales . . .</i>	70.8	132.8	94.0	-29.2	+32.8	- 6.0
Kapásnövény <i>Plantes à pioche</i>	64.6	97.8	63.2	-35.4	- 2.2	-36.8
Szalastakarm. <i>Fourr. fibreux</i>	87.9	100.0	87.9	-12.1	0.0	-12.1
Egyéb főterm. <i>Autr. produits principaux</i>	86.2	91.6	78.9	-13.8	- 8.4	-21.1
Általában <i>En général</i>	70.3	117.1	82.3	-29.7	+17.1	-17.7

E táblázatok első és negyedik hasábjára a háború utáni 1920—22. évek termelésére

vonatkozó rendkívül kedvezőtlen adatokat tartalmazza. Ez adatok szerint, hogy csak a legfontosabbakat említsem, a háború előtti viszonyokhoz képest az ugar területe több mint megkétszereződött, a termelés és annak intenzitása pedig majdnem 30%-kal visszaesett.

A második és ötödik hasáb adatai az 1922/23. évi termelésre vonatkoznak és a többi háború utáni év termelési adataihoz képest már a termelés javulásáról tanuskodnak. Ezek szerint a háború utáni évek folyamán az ugar területe már 34,1%-os csökkenést, a termés nagysága 14,2%-os, míg a termelés intenzitása 17,1%-os javulást mutat.

A harmadik és utolsó hasáb adatai pedig arról számolnak be, hogy 1922/23. évi termelésünk a háború előtti termeléshez képest végeredményképen miként alakult. Ezek az adatok az időközben bekövetkezett javulás folytán természetesen még kedvezőbbek s arról tanuskodnak, hogy az ugar területe már csak 37,5%-kal több mint a háború előtt volt, a termés nagysága csupán 19,5, a termelés intenzitása pedig csakis 17,7%-kal kisebb a békebeli azonos adatokhoz képest.

A részletek ugyancsak megerősítik mezőgazdasági termelésünk javulását. Gabona-termelésünk nagysága 1922/23-ban az 1920/22. évi átlaghoz képest 30,2%-kal, intenzitása pedig 32,8%-kal lett nagyobb, úgyhogy az 1923-ban betakarított termés már csak 13,9%-kal, a termelés intenzitása pedig csupán 6%-kal maradt alatta a békebelinek. A kapás-növényeknél a termelés nagyságának, a szalastakarmánynál pedig a termelés intenzitásának stagnálásáról számolhatunk be s csupán a legkisebb területet elfoglaló egyéb főtermények (különösen kereskedelmi növények) termelése mutat még ma is visszaesést a háború utáni évek termeléséhez képest.

Rátérve ismertetésem utolsó fejezetére, nem tartom érdektelennek, ha a mezőgazdasági termelésre, valamint annak javulására

vonatkozó adatok alapján és a földművelésügyi minisztérium eddig kiadott vetésjelentései segítségével már most, az idején termés betakarítása előtt kiszámítjuk az idején termés várható nagyságát.

Elfogadva a földművelésügyi minisztériumnak a gabonaneműekre vonatkozó óvatos termésbecslését és helyesbítve azt annyiban, hogy a végleges eredmények a megbízhatónak bizonyuló cséplési statisztikai adatok alapján mindig nagyobbak, a gabonaneműek szemtermésének jelzőszáma, amely az 1922/23. év folyamán 705.444 aranykorona volt, mintegy 15%-kal kisebb lesz. (Ámbár nem tartom valószínűnek, hogy a gabonatermés ennyivel kisebb lesz, mert a közhangulat szerint idején termésünk mégis csak jobbnak mutatkozik, mint a kedvezőtlen 1921/22. évi volt; már pedig a jelentés alapján árpa- és zabtermésünk az 1921/22. évinél is kevesebb lenne). A többi terménynél azonban, tekintettel a javukra szolgáló kedvező időjárásra, lényegesen nagyobb termést kell várnunk. S aligha tévedünk, ha viszont ezek termését a múlt évi terméshez képest általában annak legalább egyharmadával nagyobbak számítjuk, úgyhogy a termés jelzőszáma e számítás szerint lenne:

	millió aranykorona
gabonanemű szemtermése	600
a termés többi része	881
Összesen:	1.481

Vagyis az idején termés jelzőszáma 1,48 milliárd aranykorona lenne, azaz termésünk már csak mintegy 12%-kal lenne kisebb a háború előtti termelés nagyságánál. Sőt, tekintettel arra, hogy terményeink ára a termés értékesítéseig előreláthatólag az aranyparitást fogja elérni, a termésnek értéke is csupán ugyanennyivel fog a békebeli termelés értéke alatt maradni.

Konkoly Thege Gyula.

A világ búzakészletei és búzafogyasztása.

Disponibilités et consommation mondiale du froment.

A *Magyar Statisztikai Szemle*, multévi 5—6. számában ismertettük a világ 1922/23. évi búzafogyasztását s képet adtunk arról, hogy a főbb búzatermelő államok búzafeleslege a behozatalra szoruló államok búzaszükségletét mennyiben elégíti ki. Az 1923/24. gazdasági évi helyzetről a *Bulletin de Statistique Agricole et Commerciale* adatai alapján az alábbiakban számolunk be.

Az öt legnagyobb búzaexportáló ország fogyasztása és feleslege 1923/24-ben.

Államok	Az 1923., illetve 1923/24. évi búzatermés az előző évről fennmaradt készlettel együtt				
	Előrelátható fogyasztás a folyamatosan levő gazdasági évben		A kivitelre rendelkezésre álló mennyiség a folyamatosan levő gazdasági év elején		Tényleges kivitel a folyamatban levő gazd. év kezdetétől 1923 febr. végéig
	millió métermázsában				
Kanada . . .	129·6	32·0	97·6	50·7	46·9
Egyes.-All. . .	229·6	175·0	54·6	27·2	27·4
Brit-India . . .	100·5	90·0	10·5	7·0	3·5
Argentina . . .	70·6	18·0	52·6	9·9	42·7
Ausztrália . . .	34·2	12·0	22·2	6·8	15·4
Összesen . . .	564·5	327·0	237·5	101·6	135·9
Egyéb államok	—	—	—	—	3·5
			Mindössze .	139·4	

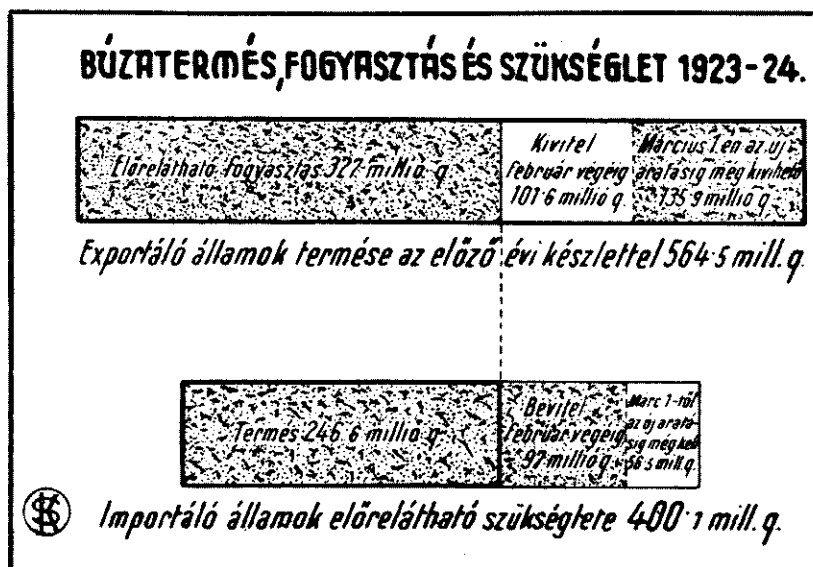
A legfontosabb öt búzatermelő országban (*Kanada, Egyesült-Államok, Brit-India, Argentina, Ausztrália*) az 1923/24. gazdasági évben 564·5 millió q volt a termés az előző évről fennmaradt készlettel együtt s a gazdasági év elején kivitelre rendelkezésre álló búzamenyiség, beleértve a búzára átszámított lisztet is, 237·5 millió q-t tett ki. Az 1922/23. gazdasági évben ugyanebben az öt országban a termés és készlet 546·5 millió q, a felesleg pedig 244·9 millió q volt.

A búzabehozatalra szoruló államok behozatali szükségletét nem állapíthatjuk meg teljes pontossággal. Az utolsó évek tapasztalata azt mutatja, hogy az egyes országok búzafogyasztása egyik évről a másikra nagyon megváltozhat, minthogy azt az illető ország mindenkor gabona s más tápnövénytermése, a gazdasági és pénzügyi helyzet s a kül-

kereskedelem korlátozása érzékenyen befolyásolja.

A valóságot mégis megközelítő adatokat kapunk, ha feltételezzük, hogy a behozatalra szoruló államok előrelátható fogyasztása az előző két gazdasági év átlaga lesz, kivéve azokban az államokban, amelyekben a termés és a gazdasági év folyamán már bevitt búzamenyiség összege ezt az átlagot meghaladja, amelyekben ennél fogva az előrelátható fogyasztást a termelés és az eddig ismert bevétel (az összes beviteli adatokat február végéig ismerjük) összegénél magasabbra nem tehetjük.

Az így nyert adatok szerint végeredményben az 1923/24. évi fogyasztás a bevételre

szoruló államokban mintegy 400 millió q-ra becsülhető, tehát ugyanannyira, mint az 1921/22. évi fogyasztás, aminthogy ennek a két évnek termése is, szemben az 1922/23. évi gyengébb esztendővel, az említett államokban csaknem egyenlő volt.

E becslés helyessége mellett szól, hogy az 1922/23. év 358·2 millió q-t tevő fogyasztása a rossz termés miatt redukált volt, amelyet tehát a jobb 1923/24. évi fogyasztás meg fog haladni, továbbá, hogy a keleti rizstermés elégtelenségének az 1923/24. gazdasági évben, az előző évvel szemben, szintén a búzafogyasztás növekedését kell maga után vonnia.

Minthogy az 1923/24. gazdasági év elején a búzaexportáló országokban kivitelre 237·5 millió q búza állott rendelkezésre, fontosabb importáló országok szükséglete pedig az előrelátható fogyasztás (400·1 millió q) és a termés (246·6 millió q) különbözete, vagyis csak 153·5 millió q lesz, a rendelkezésre álló készletek bőségesen elégségesek az importáló államok búzaszükségletének fedezésére.

A búzaimportáló államok búzaszükséglete.

O r s z á g	Termés 1921-ben	Bevitel 1921 aug. 1-től 1922 júl. 31-ig	Fogyasztás 1921/22-ben	Termés 1922-ben	Bevitel 1922 aug. 1-től 1923 júl. 31-ig	Fogyasztás 1922/23-ban	Termés 1923-ban	Bevitel 1923 aug. 1-től 1924 febr. végéig	Előrelátható	
									szükséglet 1924 márc. 1-től július végéig	fogyasztás 1923 aug. 1-től 1924 júl. végéig
m i l l i ó m é t e r m á z s á b a n										
Németország . . .	29.3	18.9	48.2	19.6	10.2	29.8	29.0	4.1	5.9	39.0
Ausztria	1.8	5.0	6.8	2.0	3.4	5.4	—	3.0	0.7	6.1
Belgium	3.9	11.0	14.9	2.9	10.8	13.7	2.4	6.4	4.5	14.3
Dánia	3.0	1.0	4.0	2.5	1.6	4.1	3.4	1.6	0.05	4.05
Esztország	0.1	0.2	0.3	0.2	0.3	0.5	2.4	0.1	0.1	0.4
Finnország	0.2	0.9	1.1	0.2	1.3	1.5	0.2	0.5	0.7	1.3
Franciaország	88.0	4.7	92.7	66.2	12.4	78.6	0.1	7.7	—	86.8
Anglia	20.1	56.0	76.1	18.1	55.5	73.6	79.1	33.1	25.6	74.8
Görögország	3.0	3.6	6.6	2.6	4.4	7.0	16.1	2.9	7.1	13.6
Olaszország	52.5	27.4	79.9	44.0	31.5	75.5	3.6	10.1	6.4	77.7
Lettország	0.2	0.2	0.4	0.3	0.3	0.6	61.2	0.2	—	0.6
Norvégia	0.3	1.4	1.7	0.2	1.8	2.0	0.4	0.8	2.7	3.7
Hollandia	2.3	5.3	7.6	1.7	6.4	8.1	0.2	4.6	1.4	7.8
Lengyelország	10.2	0.3	10.5	11.6	0.6	12.2	1.8	—	—	13.5
Svédország	3.4	1.0	4.4	2.6	2.4	5.0	13.5	1.8	—	4.8
Svájc	1.4	3.6	5.0	1.0	4.5	5.5	1.5	3.1	0.6	5.2
Csehszlovákia	10.5	3.0	13.5	9.2	2.7	11.9	9.9	2.5	0.3	12.7
Japán	7.3	6.7	14.0	7.5	3.7	11.2	7.7	13.3	—	21.0
Egyiptom	10.1	1.7	11.8	10.0	2.0	12.0	11.1	1.2	—	12.3
Összesen	247.6	151.9	399.5	202.4	155.8	358.2	246.6	97.0	56.5	400.1
Egyéb országok	—	37.4	—	—	39.8	—	—	25.0 ¹⁾	—	—

¹⁾ 1923 dec. végéig.

Ugyanezt állapíthatjuk meg, ha az eddig ismert külkereskedelmi adatok alapján mérlegeljük a helyzetet. Az exportáló államokban a folyó év március 1-én 135.9 (Oroszországgal, a Balkán-államokkal, Magyarországgal, Észak-Afrikával, Chilével, Uruguayal és Mandzsuriával 139.4) millió q búza állott a kivitel rendelkezésére; ugyanebben az idő-

pontban a bevivő államok előirányozható szükséglete az új aratásig csak 56.5 millió q-ra becsülhető.

Kimutatásunkban a búzaexportáló országok kivitele nem egyezik az importáló államok behozatalával, aminek oka főleg az, hogy a jelentéktlenebb exportáló és importáló államok adatai nem vétettek számításba.

Elekes Dezső dr.

A Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet távirati jelentései.

Renseignements télégraphiques de l'Institut International d'Agriculture.

Franciaország gabonával bevetett területei ezer hektárban: búza 5.448, rozs 873, árpa 660, zab 3.480. (Érkezett 1924 május 16-án.)

Egyesült-Államok terméskilátásai téli búzából 150, rozsából 16 millió q. (Érkezett 1924 május 10-én.)

Észak- és Közép-Európában a gabonavetések általában késlekednek; Dél-Európában, különösen a Balkánon, kedvezőek a kilátások; Algirban és Tuniszban a szárazság károkat okozott; Egyiptomban a termelés nor-

mális; Japánban a körülmények kedvezőek. (Érkezett 1924 május 22-én.)

Egyesült-Államokban a búza szárazság miatt lassan fejlődik. (Érkezett 1924 június 3-án.)

Kanadában júl. 15-én a vetések állása: Manitoba jó, Saskatchewan Alberta déli vidékein elég jó; a központi és északi fontosabb termelő vidékeken a szárazság komoly károkat okozott; nyugati vidékeken júl. 17-én némi esőzés volt. (Érkezett 1924 júl. 20-án.)

A magyar gyáripár helyzete 1922-ben.

Situation de l'industrie manufacturière hongroise en 1922.

(II. közlemény — IIe publication.)

Résumé. Le nombre des usines sidérurgiques et métallurgiques se chiffrait en 1922 par 216 contre les 245 de l'année 1921, car quelques usines moins grandes ont passé en 1922 dans l'industrie moyenne et la petite industrie. Mais même les fabriques au nombre moindre ont démontré un effectif maximum d'ouvriers supérieur de 9000 à celui de l'année précédente, et leur production se chiffant à 201.1 millions de couronnes-or surpassait la valeur de la production de l'année précédente de plus de 114.3%. Cette amélioration importante permet d'espérer qu'avec l'année 1922 un développement de grandes proportions a pris son cours dans la production sidérurgique et métallurgique.

Les dépenses d'exploitation et de production les plus importantes ont pris des proportions extrêmement grandes, en particulier dans la fabrication de fer et d'acier par suite de la consommation de charbon et de coke étrangers à prix fort élevé. Ces dépenses constituaient en 1922 les 91.8% de la production brute contre les 78.9% de l'année précédente, ce qui répond à une augmentation de 148.7%. Dans la somme globale de ces dépenses, les salaires ne rentrent que pour une part de 6.2%, contre les 20.5% de l'année 1921, par contre les dépenses de la consommation en coke se sont montées de la proportion de 19.5% de l'année 1921 à 25.8%.

Le groupe le plus important des établissements sidérurgiques et métallurgiques est formé par les usines de fer et d'acier. Ces usines occupent avec 13,822 ouvriers, les 36.1% des ouvriers d'industrie sidérurgique et métallurgique, quant à la valeur de leur production, elle constitue avec 119 millions de couronnes-or les 59.2% de la production totale de l'industrie sidérurgique et métallurgique. La quantité de charbon et de coke consommée par ces usines se chiffrait par 7.4 millions de quintaux métriques, dont 1 million de quintaux de coke. Les postes des principaux dépenses de production et d'exploitation sont les suivants: salaires 1.2, combustibles 9.6, matières premières et matières auxiliaires nécessaires à l'exploitation utilisées 17.5 milliards de couronnes-papier. Ces postes surpassent de 1.2 milliard la valeur de production brute se chiffant à 26.7 milliards de couronnes-papier.

On a classé dans le groupe des établissements produisant du courant électrique les 123 exploitations qui produisent de l'électricité entièrement ou en partie pour usage général. Parmi ces établissements, la capacité de rendement de 53 — dont les 80% sont des exploitations urbaines — est supérieure à 100 kilowatts et monte au total à 143.2 mille kilowatts, dont 42.4% reviennent à la capacité de rendement des machines à réserve. La capacité de rendement des machines exploitées des établissements produisant du courant ayant une capacité de rendement de moins de 100 kilowatts, peut être évaluée à 5000 kilowatts.

L'effectif des ouvriers des établissements est en général assez faible, soit, 40 ouvriers en moyenne. Le montant des salaires payés est de 2.8 millions de couronnes-or.

Le courant électrique développé peut être établi en 335.4 millions de kilowatt-heures, avec une valeur de 17.2 millions de couronnes-or, ce qui accuse une production quoique supérieure de 670,000 de couronnes-or à celle de l'année 1921, mais restant cependant inférieure de 31% à la valeur de la production de 1923.

Le résultat des opérations commerciales est défavorable principalement par suite du renchérissement marqué du charbon. La valeur de la production ne constitue que les 78.3% des principales dépenses de production tandis qu'en 1921 elle les avait surpassé de 44%. La consommation de charbon de 1922, soit, 7.2 millions de quintaux métriques est supérieure de 1.6 million de quintaux à celle de l'année 1921. Cette quantité constitue les 11.3% de la production de charbon de la Hongrie.

Vas- és fémipar.

Industries sidérurgique et métallurgique.

A háború utáni Magyarország gyáripárának ismertetése alkalmával, visszatekintve iparunk háború előtti helyzetére, elmondottuk, hogy a mai Magyarország területén az utolsó béke évben, 1913-ban 240 gyári jellegű vas- és fémipari vállalat volt üzemben, melyek termelése 252.6 millió koronát tett, egy-egy gyár átlagos évi termelése tehát 1.05 millió korona

volt. Láttuk, hogy az összeomlás után, a gazdasági újjáépítés első évében, 1921-ben 245 ipartelepét sorozhattunk be a gyáripari statisztika megfigyelési keretei közé, de azok egy jelentékeny része akkor még erősen megcsappant munkáslétszámmal s lefokozott lőerőkkel dolgozott, úgyhogy egy-egy gyár átlagos évi termelése 1921-ben csak 36·4%-át tette a békebeli termelésnek.

Vas- és fémiparunk 1921. évi állapotáról szóló termelési adatok tehát nagyon gyöngé teljesítményről adtak számot, de a gyári jellegű üzemek nem csökkenő számából, melyhez még új alakulások is jöttek, kedvező ígéreteként láttuk azt, hogy gyáraink a rossz konjunktúra miatt nem veszítették el a jobb jövő reményét, bár erősen redukált üzemmellel s a legkevésbé sem rentabilisan, de folytatták a megadott lehetőségek között a termelést. Az egész Európa gazdasági rendjét felforgató háborús évek és forradalmak hatásként ugyanis már 1921-ben megállapítható volt, hogy az ipari termelés is lényeges átalakuláson megy át, nemcsak gazdasági, de műszaki szempontból is, s ha a gazdasági helyzet megváltozása csak nagyon lassú s kevésbé reményteljes fejlődést ígért is, lehetőként tűnt a termelési akadályok oly műszaki áthidalása, mely az ipar újabb fellendülésére vezethet.

Ismeretes az 1922. év általános gazdasági képe, pénzünk rohamos elértéktelenedése, a külföldi fizetési eszközök megszerzésének rendkívüli nehézsége s az ezekkel kapcsolatos termelési akadályok, a spekulatív foglalkozásokban pedig a könnyű pénzszerzés lehetősége, mely a dolgozók minden rétegének a munka értékébe vetett hitét, legalább átmenetileg, megzavarta. Ezek mind olyan tényezők, amelyek csak kedvét szegték az ipari vállalkozásoknak, a termelés fellendülésére tehát nem vezethettek. S mindezzel szemben azt látjuk, hogy vas- és fémiparunk 1922. évi termelése a megelőző évvel szemben 114·3%-kal emelkedett s az egy-egy gyárra átlag esett termelés a békebeli termelésnél már csak 11·4%-kal, a munkások teljesítménye pedig a vas- és fémipar termelési értékének arányában az utolsó békeév teljesítményénél csupán 26%-kal kevesebb.

A vas- és fémipari gyárak száma 1922-ben 216 volt, tehát 29-cel csökkent az 1921. évben tárgyalt 245 gyárral szemben. De ennek oka nem annyira üzembeszüntetés, hanem inkább néhány kisebb gyárnak a középiparba, vagy a kisiparba való áthelyezkedése. Az 1921. évben gyári jellegű vas- és fémipari telepek közül 1922-ben törölt vállalatok között

5 kovácsolt árúk előállításával, 4 arany- és ezüstárúk készítésével s 15 fémárúk gyártásával foglalkozott, 9 pedig az épület és műlakatosság körébe tartozott, tehát többnyire olyan iparágakra esett, amelyek tömegtermelésre berendezve nagyobb megrendelések esetén gyári jellegű termelést végeznek, kedvőtlen konjunktúra mellett pedig munkáselbocsátás folytán kisipari jellegűt vesznek fel. A gyárak számának csökkenését egyébként ellensúlyozza az a tünet, hogy a megmaradt s az újonnan alakult gyárak összes munkáslétszáma csaknem kilencezerrel felülmúlta az 1921. évben több gyárból összeírt munkáslétszámot, úgyhogy 1922-ben egy-egy gyárra átlag 177 munkás jutott, míg 1921-ben az átlagos munkáslétszám csak 121-et tett.

A vas- és fémipari gyárak által az 1922. évben kifizetett munkabérek összege meghaladta a 3·8 milliárd koronát, amely 17 millió aranykoronának felel meg. Ez az összeg a tisztviselői fizetéseket is magában foglalja s így az egy alkalmazottra kiszámított 444 aranykorona átlagos évi keresményből a munkabérek alakulására következtetni nem tudunk. És ha az ebből származó eltolódásra nem is helyeznénk súlyt, figyelembe kellene vennünk az üzennapok számát, összevetve a mindenkori tényleges munkáslétszámmal, mert az újonnan alakult gyárak némelyike csak az év egy kis részében dolgozott, a munkások számaként rendelkezésünkre álló adat pedig, mely az évi legnagyobb munkáslétszámot tünteti fel, számos gyárnál jóval meghaladta a tényleges munkáslétszámot. Az egy munkásra kiszámított évi átlagos keresmény tehát lényegesen kisebb a tényleges évi keresmény átlagösszegénél. Ebből származik, hogy az 1921. évről összeállított előzetes eredményekkel történt összehasonlítás szerint, amikor szintén nem állott rendelkezésre a tényleges munkáslétszámhoz viszonyított üzennapok száma, az 1922. évi átlagos évi keresmény összege 12·4%-kal csökken, mert 1921-ben a kisebb vállalkozási kedv miatt az évi legnagyobb munkáslétszám alig tért el az állandóan alkalmazásban állott munkások számától. A vas- és fémipari munkások munkabérének 1922. évi alakulásáról egyébként a „Szemle“ multiévi 3—4. és 9—12. száma közöl ismerttetést Kovács Norbert dr. tollából, aki a szociális statisztika keretében megfelelőbb adatokkal világíthatta meg e kérdést, mint amelyek az ipari termelési statisztika előzetes eredményei között rendelkezésre állanak.

A vas- és fémipar körébe tartozó gyáraink 1922. évi termelése 201·1 millió arany-

koronaértéket képviselt, tehát 114,3%-kal múlta felül az 1921. évi vas- és fémipari termelés értékét, az egy-egy gyárra kiszámított évi átlagos termelési érték pedig, amely megközelítette az 1 millió aranykoronát, 143%-kal volt nagyobb az előző évben 383 ezer aranykoronára becsülhető évi átlagos termelési értéknél. Oly jelentős javulása ez vas- és fémiparunk termelésének, hogy az aranykorona vásárlóerejének 1921-ről 1922-re történt csökkenése mellett is, — mely a vas- és fémiparban mintegy 10—15 %-os volt, tehát az aranykorona vásárlóerejének csökkenése folytán 1922-ben a vas- és fémipar termelésének aranykoronában megadott értéke 100 koronánként ennyivel kevesebb termelvényt képviselt, mint 1921-ben — mégis joggal remélhetjük, hogy az 1922. év a vas- és fémipari termelés nagyobb arányú fejlődésének kezdete.

De a termelés megkétszereződése nem járt egyszersmind a vas- és fémgyárak üzleti fellendülésével, mert a főbb termelési és üzemi költségek oly rohamos emelkedését látjuk 1922-ben, főleg a vas- és acélgyártásnál a drága külföldi szén- és pirszénfogyasztás emelkedése folytán, hogy nem egy nagy gyárunk bruttó termelését jóval meghaladták a termelési és üzemi költségek. Ennek folytán azt látjuk, hogy sok helyütt fokozódó jelentőséget nyernek a jövedelmezőbb melléküzemek, a vasfeldolgozó és a fémipar számos ága, melyek a multban nálunk csaknem ismeretlen cikkek gyártásával igyekeznek helyreállítani üzleti mérlegüket. A főbb üzemi és termelési költségek a bruttó termelésnek 1922-ben 91,8%-át tették, míg 1921-ben a termeléshez viszonyított arányuk 78,9% volt. Amíg tehát vas- és fémiparunk termelésének bruttó értéke 1921-ről 1922-re 114,3%-kal emelkedett, a főbb üzemi és termelési költségek 148,7%-kal szaporodtak. E költségekből csak 6,2% jut a munkabérekre (1921-ben 20,5%), mert a nyersanyagok és tüzelőanyagok mérhetetlen drágulása mellett a munkabérek emelésére csak másodsorban kerülhetett sor. Az 1922. évben felhasznált mintegy 10 millió q szén és pirszén értéke a főbb termelési költségeknek 25,8%-át tette, a szén és pirszén fogyasztásnak 4 millió q-val történt emelkedése folytán, tehát a felhasznált tüzelőanyagok értékének a termelési költségekhez viszonyított aránya az 1921. évi 19,5%-nál jelentősen nagyobb volt.

A vas- és fémiparba tartozó gyárak néhány főbb adatát ipari alcsoportok szerint részle-

tezve és szembeállítva az 1921. évi állapotot feltüntető adatokkal, a következőkben ismeretjük:

A vas- és fémipar körébe sorozott 216 gyári jellegű vállalat három főcsoportba osztható: a vasgyártás, a vasfeldolgozó gyárak és a fémipari telepek csoportjába. A vasgyártás csoportjában azok az ipartelepek szerepelnek, amelyek termelése kizárólag vagy túlnyomóan vas- és acélgyártásra irányul. Ide soroztatott be az ózdi vaskohó is, mellyel együtt 6 vasgyárunk is volt az 1922. évben üzemben. A vasgyárakban 13822 munkás dolgozott, köztük 719 nő; a vas- és fémipari munkások 36,1%-a tartozott tehát a vas- és acélgyárak kötelékébe. A vas- és fémipari termelés értékének, mely 45,1 milliárd koronának felelt meg, 59,2%-a, tehát több mint a fele a vas- és acélgyárak termelésére jut, mely átszámítva meghaladta a 119 millió aranykoronát.

A vas- és acélgyárak fogyasztotta szén és pirszén 7,4 millió q-t tett, melyből 1 millió q volt pirszén. A termelési költségekből 9,6 milliárd korona jut a felhasznált tüzelőanyagokra s 1,2 milliárd korona a munkabérekre, míg a felhasznált nyersanyagok és üzemi segédanyagok értéke több, mint 17,5 milliárd koronát tett, tehát már a felsorolt fontosabb termelési és üzemi költségek összege is 1,7 milliárd koronával meghaladta a vas- és acélgyárak bruttó termelési értékét.

A vas- és acélöntödékről s egyéb vasfeldolgozó gyárakról, valamint a fémipari telepeinkről gyűjtött adatokat teljesen elkülöníteni s így külön csoportokba osztani nem áll módunkban, sőt a vasgyárakról fentebb közölt adatok mérlegelésénél tudnunk kell, hogy vasfeldolgozó gyáraink között van nem egy, amely vasgyártással is foglalkozik. A gyártelepeknek a fentebb közölt csoportosítása egyébként a gyáripari termelési statisztika végleges eredményeinek összeállításánál a gyáriparunk háború utáni átalakulásának remélhetőleg jobban meg fog felelni, ha sikerül a gyáripari termelési statisztika reformját kellő műszaki ismeretek felhasználásával a feldolgozási munkálatokban is kiépíteni. Fölötte szükség van erre, mert — mint már említettük — számos gyárunk berendezése és termelése a háború óta részben már átalakult, részben átalakulóban van, a melléküzemek fejlődőképessége, melyet főleg az építőipar pangása s a behozatali korlátozások fokoztak, több helyen a főüzem háttérbeszorulásával járt.

A vas- és fémipari gyárak 1922. évi fontosabb adatai.

Données principales des usines sidérurgiques et métallurgiques pour l'année 1923.

I p a r c s o p o r t Groupes d'industrie	A cégek száma Nombre des firmes		Évi legnagyobb munkáslétszám Effectif maximum d'ouvriers		Kifizetett munkabérek Salaires payés		Összes termelés értéke — Valeur de la production totale	
	en	en	en	en	ezer arany K-ban — mille cour.-or		en	en
	1921-ben	1922-ben	1921-ben	1922-ben	1921-ben	1922-ben	1921-ben	1922-ben
1. Vas- és acélgyártás — Fabrication de fer et d'acier	7	6	11446	13822	6591	5359	51012	119098
2. Vas- és acélöntés — Fonderie de fer et d'acier	5	4	375	310	179	138	621	594
3. Kovácsolt áruk, szerszámok stb. gyártása — Fabrication d'ouvrages, d'outils, etc. en fer forgé	38	33	2123	2695	988	1146	4522	9426
4. Drótkötél, vasfonat és szövet stb. gyártása — Fabrication de cordes, de tresses et de toiles métalliques	10	11	921	1105	488	567	4918	17408
5. Zománcozott edények gyártása — Fabrication de vases métalliques émaillés	2	2	350	465	85	144	843	1962
6. Kések, ollók és sebészeti eszközök gyártása — Fabrication de couteaux, ciseaux et instruments de chirurgie	—	1	—	88	—	38	—	54
7. Épület- és műlakatosság — Serrurerie en bâtiment et serr. artistique	60	51	2802	4027	1062	1700	5417	10523
8. Vas- és rézbútorok és pénzszekrények gyártása — Fabrication de meubles en fer et en cuivre et de coffres-forts	14	11	428	629	183	218	914	992
9. Nemes- és nem nemesfémek és ezekből való félgyártmányok előállítása — Fabrication de métaux précieux, de métaux communs et de demi-produits de ces métaux	6	6	6922	9629	3388	5206	11905	27112
10. Arany- és ezüstárúk gyártása — Fabrication d'articles en or et en argent	15	11	230	301	152	182	968	1124
11. Rézműves ipar — Fabrication de cuivre	8	5	157	123	60	47	258	177
12. Fémöntészet — Fonderie de métaux	11	20	263	792	100	376	590	2846
13. Csillár- és lámpaárúgyártás — Fabrication de lustres et de lampes	15	14	879	1038	426	681	2105	2991
14. Bádogos- és szerelőipar — Fabrication de ferblanterie et montage	18	20	965	1617	473	640	2623	4177
15. Író toll- és tollszárhüvelygyártás — Fabrication de plumes et de porte-plumes métalliques	1	1	237	328	92	100	276	382
16. Fémárúk gyártása — Fabrication d'articles en métal	34	19	1047	771	477	282	6247	1445
17. Töltényhüvelygyártás — Fabrication d'enveloppes de cartouches	1	1	549	549	125	159	605	768
Összesen — Au total	245	216	29694	38289	14869	16983	93824	201079

Villamos áramfejlesztőtelepek.

Établissements produisant du courant électrique.

A gépgyártás keretei közé sorozta az iparstatisztika az elektromos áramfejlesztőtelepeket, amelyek mint energiatermelőforrások különleges viszonyoknál fogva más ipari termelési ágánál talán még kevésbé voltak beoszthatók, jelentőségük pedig csak az utóbbi évek során emelkedett olyan fokra, hogy külön iparcsoportként való tárgyalásuk kívánatos vált. Áramfejlesztőtelepeink egy része ugyanis a termelt energia mennyiségének pontos meg-

állapításához szükséges mérőeszközökkel nem volt felszerelve s nem rendelkezett oly személyzettel sem, amely az eladott áram mennyiségéért befolyt összeget a kívánt részletezéssel nyilvántartotta volna. Még az 1922. évi termelési és üzemi statisztikai felvételnél is több kisebb áramfejlesztőtelepünk hivatkozik az energiamérő műszaki felszerelésének hiányosságára és a megfelelő személyzet hiányára.

De 1922-ben már a 123 üzemben levő közhasznú, vagy részben közhasznú elektromos áramfejlesztőtelep között 53 olyan tele-

pünk van, amely 100 kilowattnál nagyobb teljesítőképességű s ezek úgy organizáció, mint a kellő mérőeszközökkel való felszerelés szempontjából kifogás alá nem eshetnek. Ezeknek a telepeknek több mint 80%-a a városi telep s a többi is túlnyomólag olyan községekben működik, amelyek mind gazdasági, illetve közelebről ipari szempontból, mind pedig kulturális viszonylatban jelentősebbek.

A villamos áramfejlesztőtelepek munkáslétszáma általában alacsony: egy-egy telepre átlag alig jut 40 munkás. A kifizetett munkabérek összege ennek megfelelőleg szintén nem lehet magas, 1922-ben csak kevéssel haladta meg a 630 millió koronát, amely aranykoronára átszámítva mindössze 2·8 millió K-t jelent.

A termelt villamos áram mennyisége kilowattóraban 335·4 millióra tehető, amelyből több mint 80%-a 100 kw-nál nagyobb teljesítőképességű áramfejlesztőtelepek termelésére esik. Ezeknek a telepeknek a termelőképesége szakszerű műszaki megállapítás útján 143·4 ezer kw-ban állapított meg, amelyből 42·4%-a tartalékgépek teljesítőképességére jut. Tehát a 100 kw-nál nagyobb teljesítőképességű elektromos áramfejlesztőtelepeink tényleges évi termelőképeségének megállapítása céljából az üzemben levő gépek teljesítőképességét beszorozva egy év összes üzemóráival, 1451·9 millió kilowattórát kapunk. S ha ehhez hozzávesszük a 100 kw-nál kisebb termelőképeségű áramfejlesztők üzemben levő gépeinek, mintegy 5000 kw-ban megállapítható teljesítőképességét, összes elektromos áramfejlesztőtelepünk maximális évi termelése 1495·7 kilowattóra becsülhető. Az elektromos áramfejlesztőtelepek kihasználásának megíté-

lésénél azonban figyelembe kell vennünk azt, hogy a gépek teljesítőképességének oly megállapításánál is, mely a tartalékgépek figyelembevétel nélkül történt s az üzemben levő gépeknek csak azt a teljesítményét veszi figyelembe, amelyek azok állandó üzemben megterhelhetők, az áramfejlesztőtelepek kihasználása a legjobb gazdálkodás mellett is csak 40% lehet.

Az 1922. évben termelt 335·4 kilowattóra villamos áram értéke meghaladta a 3·8 milliárd koronát, aranykoronára átszámítva pedig 17·2 millió koronának felelt meg. Áramfejlesztőtelepeink energiatermelése 1921. évi termelés értékével szemben mintegy 670 ezer aranykorona többletet mutat, de még mindig 31%-kal alatta marad az utolsó békeévben, 1913-ban termelt elektromos áram értékének.

A közhasznú villamos áramfejlesztőtelepek 1922. évi üzleti eredménye fölötté kedvezőtlen, amelynek oka elsősorban az áramfejlesztőtelepek nyersanyagának, a szénnek nagymérvű drágulása. Az áramfejlesztőtelepek az 1922. évi szénfogyasztása 7·2 millió q-t tett, tehát 1·6 millió q-val meghaladta az előző évi fogyasztást. A magyar széntermelésnek ezek szerint 1922-ben 11·3%-át kellett volna csak az áramfejlesztőtelepek céljaira fordítani. A felhasznált szén értéke meghaladta a 3 milliárd koronát s ez az összeg az áramfejlesztőtelepek főbb termelési és üzemi költségeinek 40·5%-át, tehát csaknem a felét tette. Közhasznú villamos áramfejlesztőtelepek energiatermelésének értéke, amely 1921-ben a főbb termelési költségeket 44%-kal meghaladta, 1922-ben annak csak 78·3%-át tette, tehát jelentős veszteséggel termelt.

Farkasfalvi Sándor dr.

A világ bányatermelése.¹⁾

Production mondiale des mines.

Aranytermelés. — *Production de l'or.*

A világ aranytermelése *Amerika* felfedezése óta az 1922. év végéig 28.216 tonnára becsülhető, ami 18·8 milliárd dollár értéknek felel meg.

A termelés 1915-ben érte el a maximumot, amikor 708 tonnára rúgott. Azóta állandóan esett 1922-ig, amidőn az évi termelés 480 tonna volt. 1923-ban, bár erről az évről még végleges adatok nincsenek, javulás észlelhető. Az 1923. évi aranytermelés 530 tonnára tehető.

Az aranytermelés visszaesése az utolsó há-

borús évek termelésével szemben az általános világgazdasági viszonyokban, egyrészt az egyoldalú aranyfelhalmozásban, másrészt a kisebb keresletben — különösen pénzverés céljaira — találja magyarázatát. Az említett okok miatt az arany vásárlóértéke az utóbbi években mintegy $\frac{1}{3}$ -dal kevesbedett, ami ismét az arany termelési költségeinek növekedését s a termelés rentabilitásának csökkentését vont maga után. Fokozta a termelés visszaesését egyes aranybányák ereinek kimerülése, *Oroszország* termelésének a világtermelésből történt, több évig tartó kiesése s az 1922. évi *transvaali* sztrájk is.

¹⁾ Wirtsch. u. Stat. nyomán.

T e r ü l e t	1 9 1 2		1 9 2 1		1 9 2 2		1 9 2 3	
	kg	%	kg	%	kg	%	kg	%
Afrika	318.764	45.4	281.324	56.7	248.845	51.8	—	—
Délafrikai Unio	283.318	40.4	252.837	50.9	218.036	45.4	284.068	53.6
Rodézia	21.407	3.1	18.212	3.7	20.304	4.2	20.124	3.8
Brit-Nyugatafrika	10.963	1.6	6.333	1.3	6.637	1.4	6.532	1.2
Belga-Kongó	3.076	0.4	2.044	0.4	2.126	0.4	—	—
Északamerika	196.509	28.0	125.442	25.3	136.073	28.3	—	—
Egyesült-Államok	140.613	20.0	75.334	15.2	73.502	15.3	77.292	14.6
Kanada	19.032	2.7	28.813	5.8	39.296	8.1	36.578	6.9
Mexico	36.864	5.3	21.295	4.3	23.275	4.8	24.261	4.6
Közép- és Dél-Amerika	23.814	3.4	24.290	4.9	26.874	5.6	—	—
Kolumbia	4.471	0.6	9.028	1.8	9.028	1.8	—	—
Brazília	5.373	0.8	4.183	0.8	4.562	0.9	—	—
Peru	741	0.1	2.407	0.5	2.533	0.5	—	—
Ausztrália	82.018	11.7	28.096	5.7	28.316	5.9	24.105	4.5
Ázsia (Szibéria nélkül)	40.480	5.8	33.534	6.7	33.519	7.0	—	—
Brit-India	16.635	2.4	13.459	2.7	13.624	2.8	—	—
Japán és Korea	11.013	1.6	11.446	2.3	11.250	2.3	11.882	2.2
Európa és Szibéria	39.794	5.7	3.250	0.7	6.628	1.4	—	—
Oroszország	33.402	4.8	1.343	0.3	4.557	0.9	—	—
Románia	—	—	1.288	0.2	1.337	0.3	—	—
Egyéb országok	—	—	—	—	—	—	45.784	8.6
Összesen	701.379	100.0	496.886	100.0	480.255	100.0	530.626	100.0

Legtöbb aranyat *Délafrika*, *Északamerika*, *Ausztrália* és *Szibéria* termel, melyek a világtermelés csaknem 90%-át szolgáltatják. Fel-

tűnő *Kanada* termelésének javulása: 1922-ben termelése az 1912. évi mennyiség kétszerese volt.

Ezüsttermelés. — Production de l'argent.

T e r ü l e t	1912		1921		1922	
	tonna	%	tonna	%	tonna	%
Északamerika	5.288.7	75.8	4.063.8	76.3	4.849.1	73.0
Mexico	2.321.6	33.3	2.005.1	37.6	2.521.8	38.0
Egyesült-Áll.	1.983.4	28.4	1.650.2	31.0	1.749.3	26.3
Kanada	983.7	14.1	408.6	7.7	578.0	8.7
Közép- és Délam.	523.4	7.5	547.9	10.3	774.9	11.7
Peru	259.8	3.7	311.3	5.8	409.6	6.2
Bolivia és Chile	126.0	1.8	154.2	2.9	284.0	4.3
Ausztrália	458.4	6.6	166.8	3.1	363.7	5.5
Európa	497.4	7.1	241.8	4.5	323.5	4.9
Németország	190.0	2.7	105.4	2.0	111.4	1.7
Spanyolország	160.3	2.3	83.3	1.6	86.4	1.3
Ázsia	171.2	2.5	275.9	5.2	289.8	4.3
Brit-India	2.9	—	111.6	2.1	132.0	2.0
Japán	153.4	2.2	130.3	2.4	120.9	1.8
Afrika	37.8	0.5	31.5	0.6	41.1	0.6
Délafrikai Unio	30.6	0.4	25.8	0.5	34.7	0.5
Összesen	6.977.0	100.0	5.327.7	100.0	6.642.0	100.0

A világ ezüsttermelése *Amerika* felfedezése óta bezárólag 1922-ig 403.608 tonnára tehető, ami 16.8 milliárd dollár értéket kép-

visel s az arany- és ezüsttermelés együttes értékének 47%-át jelenti.

Az ezüsttermelés, mely a háborús és a háború utáni években meglehetősen ingadozást mutatott, 1922-ben megközelítette a békebeli mennyiséget, ami a *mexicói* termelés erős növekedésének köszönhető. A kereslet ezüst után az utóbbi években meglehetősen megcsappant s az ezüst értéke az 1917—20. évi magas értékekhez képest erősen esett. Az esés a *londoni* és *newyorki* piacon az 50%-ot is megközelítette s 1923-ban ismét csaknem a háború előtti alacsony nívón állott.

A világ legfontosabb ezüsttermelőhelyei *Mexico*, az *Amerikai Egyesült-Államok* és *Kanada*. Ezek az országok az össztermelésnek mintegy $\frac{3}{4}$ -ed részét képviselik.

Az 1923. évi termelésről ma még csak becslés útján alkothatunk képet. A főbb országok termelésének előzetes adatai a következők: *Mexico* 2799, az *Egyesült-Államok* 2022 és *Kanada* 529 tonna. Az 1923. évi termelés ezek szerint az 1922. évit meghaladja.

Platinatermelés. — *Production du platine.*

A világ nyersplatinatermelése 1910 óta a következőkép alakult:

Év	Kg	Év	Kg	Év	Kg
1910	8895	1914	8100	1918	1940
1911	9735	1915	4455	1919	2090
1912	9750	1916	2800	1920	1750
1913	8310	1917	2585	1921	1925

A termelés 1912-ben volt a legnagyobb, azóta állandóan csökkent. A világháború utáni években már csak $\frac{1}{4}$ részét termelték a korábbi mennyiségnek. Ennek oka, hogy *Oroszország*, melynek termelése a háború előtt a világtermelés 90%-át tette, éveken át alig vett részt a világtermelésben.

A platina főlelőhelye az *Ural* és a *kolumbiai Andesek*. 1918-ban *Kolumbia*, mely békebeli évi termelését megkétszerezte, átvette *Oroszország* vezetőszerpét. A legutolsó években azonban az orosz platinatermelés ismét lendületet kezdett venni; az 1922/23. gazdasági év produkciója már 1175 kg volt.

A legnagyobb platinafogyasztó állam az *Amerikai Egyesült-Államok*, melynek platina-

finomítóipara is igen fejlett. A platina kg-jának ára az *Egyesült-Államokban*, a legjelentősebb platinapiacon, 1913-ban 1443 dollár volt, a háború utáni években azonban a 3600 dollárt is elérte. 1922-ben 3139 dollárra ment vissza.

Az egyes országok platina- és platinafémbányászata kilogrammokban a következő volt:

Év	Orosz-ország	Kolumbia	Ausztrália	Egyesült-Államok	Kanada	Egyéb ¹⁾
1913	4886	466·5	52·99	15·0	0·56	7·70
1914	4887	544·3	39·28	17·7	—	2·04
1915	3378	559·8	9·42	23·1	0·72	1·16
1916	2460	777·5	9·45	23·3	0·47	2·76
1917	1897	995·2	18·38	18·8	1·77	5·68
1918	285	1088·5	68·86	20·1	1·21	1·58 ⁴⁾
1919	622	1088·5	58·56	25·6	1·49	4·83 ⁴⁾
1920	352	1088·5	87·17	20·9	18·50	8·01 ⁴⁾
1921	205	995·2	64·38	30·4	8·37	7·20 ⁴⁾
1922	700 ³⁾	1150·7	45·28 ²⁾	28·9	14·59	—

¹⁾ Borneo, Szumatra, India és Japán. ²⁾ Csak Tasmania. ³⁾ 1921 okt. 1-től 1922 szeptember 30-ig terjedő gazdasági év. ⁴⁾ Csak Japán.

Vas- és acéltermelés. — *Production du fer et de l'acier.*

H ó	Anglia	Francia-ország	Belgium	Luxemburg	Svéd-ország	Amerikai Egy.-Áll.	Kanada	
a) Nyersvas (1000 tonnában)								
Havi átlag	1913	869	756	207	212	61	2623	85
	1922	415	436	134	140	22	2305	33
	1923	630	453	182	117	23	3417	75
Január . . .	1924	642	586	209	162	48	3067	65
Február . . .	"	623	590	206	165	42	3124	61
Március . . .	"	679	635	230	187	—	3517	—
b) Acél (1000 tonnában)								
Havi átlag	1913	649	581	205	111	62	2651	88
	1922	494	373	130	116	29	2465	41
	1923	719	415	185	100	25	3488	75
Január . . .	1924	701	541	225	147	44	3488	42
Február . . .	"	780	555	219	151	48	3663	72
Március . . .	"	838	573	234	156	—	4016	—

A háborús évek alatt nagymértékben fel- lendült vas- és acélipar a háború után világ- krízisen ment át. Az 1921. és 1922. években a helyzet javulni kezdett. A *Ruhr*-vidék megszállása azonban, különösen *Európában*, késleltette a termelés normális mederbe terelődését s a munkának újrafelvétele a *Ruhr*-vidéken az utóbbi hónapok eddig ismert adatai szerint még csak csekély mérvben érezteti hatását. Az *Amerikai Egyesült-Államokban* a termelés lendületet vett az év elején, májusban azonban a munkabérviták a termelést mintegy $\frac{1}{3}$ -al csökkentették. Örvedetes mégis, hogy a legtöbb országban a fejlődési tendencia jelei már mutatkoznak s a termelés, ha kis mértékben is, úgyszólván hónapról-hónapra fokozatosan javul. Legfeltűnőbb a javulás az északamerikai Egyesült-Államokban, ahol úgy a vas- mint az acéltermelés a békebeli produkciót már jelentékenyen túlszárnyalta.

E. D.

© KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ©

Külkereskedelmi forgalmunk 1924 április és május havában.

Commerce extérieur de la Hongrie au cours des mois d'avril et mai 1924.

Résumé. La valeur de l'exportation du commerce extérieur de la Hongrie de 1924 s'est augmentée beaucoup plus considérablement, par rapport à l'époque correspondante de l'année 1923, que la valeur de l'importation, comme il ressort du petit tableau indiqué dans le texte. Le bilan du commerce extérieur est pourtant passif même en 1924, parce que l'importation, bien qu'elle ne s'augmentait pas dans une telle mesure que l'exportation, s'éleva graduellement et constamment.

Toutefois la **passivité** des cinq premiers mois de 1924 est de beaucoup plus basse, 45·4 millions de couronnes-or, que la passivité de 85·2 millions de couronnes-or de l'année précédente. Cette passivité du bilan revenant ordinairement au cours de la première moitié de l'année, est un phénomène économique naturel se répétant depuis des dizaines d'années dans la vie économique de la Hongrie ayant le caractère agraire.

L'importation s'est accrue fortement tant par rapport aux mois d'avril et de mai que contre le premier trimestre de l'année courante.

Ce qui est le plus frappant, c'est que dans la valeur de l'importation, les tissus de coton ont obtenu la première place contre le groupe du bois ouvré. Au cours de ces deux mois 17,156 quintaux métriques de tissus de coton sont entrés dans le pays, tandis que la quantité de l'importation de l'année précédente n'avait atteint les 10,000 quintaux métriques. Le fort accroissement de l'importation se fait sentir non seulement relativement aux tissus écrus, mais aussi aux tissus chinés. L'importation des tissus de laine augmenta de plus de 50%, de 3715 quintaux métriques environ aux 5700 quintaux métriques. L'extension récente des produits de l'industrie textile dans l'importation est caractérisée le plus intensivement par le fait que tandis qu'en 1923 les tissus de coton ont comporté 9·7% de la valeur totale des tissus de coton importés pendant l'année entière, les tissus de laine n'en comportaient que 7·2%, l'importation des tissus de coton a dépassé pendant le mois de mai les 15% et celle de tissus de laine même les 8%.

L'importation du bois brut et ouvré s'est accrue contre celle de l'année précédente, l'importation du charbon a gardé son niveau de

l'année passée. Notre industrie textile se développant fortement a importé considérablement plus que l'année précédente, non seulement des matières premières et matières mi-ouvrées, destinées à être fabriquées, mais aussi des machines servant à l'installation des fabriques et pour le but de perfectionnement de l'ouvrage des matières. Le jute brut entré a dépassé plus de trois fois la quantité importée pendant les mois d'avril et de mai de l'année passée et l'augmentation de l'importation de la laine, du coton, des fils de coton et de fils à tisser est également bien considérable.

Outre les articles énumérés il se fait sentir un soudain accroissement pour les locomotives arrivées aux fins de réparations, pour les cuirs, le saindoux, les tissus de soie, les chaussures en cuir, les peaux brutes et les automobiles pour personnes.

Dans l'exportation, il n'y a pas un groupe de marchandises, dont la quantité n'ait surpassé la quantité de mois d'avril et de mai de l'année précédente.

Le premier rang appartient à l'exportation des animaux de boucherie et de trait. La valeur des animaux exportés à l'étranger pendant ces deux mois était plus du double de la valeur des animaux exportés au cours de premier trimestre de l'année. La concurrence américaine se faisant sentir aux marchés autrichiens et tchéco-slovaques ne pouvait empêcher l'augmentation de l'exportation de la farine. La Hongrie a réussi de placer pendant ces deux mois 471.480 quintaux métriques de farine en Autriche et dans la Tchéco-Slovaquie en valeur de plus de 16 millions de couronnes-or. L'accroissement de l'exportation revient en total à la farine du froment, la partie la plus prépondérante fut achetée par la Tchéco-Slovaquie. L'exportation de la farine fourragère et du son était également bien considérable, bien qu'elle eût diminué par rapport à l'exportation du premier trimestre de l'année.

L'épuisement des provisions du sucre a fait abaisser graduellement — comme il était à prévoir — l'exportation en sucre. Le sucre participait à la valeur totale de presque 13% pendant le premier trimestre et ce chiffre s'abaissait à 4% au mois de mai. Parmi les produits agricoles il convient de mentionner

en premier ligne l'exportation en céréales qui a fait augmenter la valeur de l'exportation de 11 millions de couronnes-or par rapport à l'année précédente. Le tabac brut, le trèfle et les graines de luzerne étaient encore les produits importants de l'agriculture, dont l'exportation du pays fut bien considérable. L'exportation en vins se mettant en cours pendant le premier trimestre de l'année, se diminua au mois de mai à une quantité insignifiante.

Parmi les produits de l'élevage du bétail ce sont les viandes fraîches et préparées, les plumes, les oeufs et la volaille morte qui figurent avec une part bien considérable dans l'exportation.

Une forte augmentation ne se fait sentir que dans l'exportation des oeufs. Parmi les articles en fer, les machines et les articles électrotechniques, outre la diminution des locomotives réexpédiées, après avoir subi des réparations, ce sont les articles électriques, les produits mi-ouvrés en fer et les ouvrages en fer, où se fait sentir une décadence au mois de mai par rapport aux données du mois d'avril.

Résumant les résultats de l'échange des marchandises à l'étranger des deux mois derniers, on peut constater que la participation des produits finis de l'industrie a pris une tendance accroissante dans la valeur de l'importation, d'autre part la mainlevée, ou modération graduelle de la défense d'exporter ont contribué à l'essor de l'exportation. C'est un phénomène favorable que l'importation servant aux investissements destinées au développement de la force productrice de l'avenir du pays est, malgré l'augmentation graduelle de l'importation des produits finis, encore toujours bien considérable.

Les chiffres détaillés sont contenus dans tableaux hongrois-français publiés dans le texte de l'étude.

A „Statisztikai Havi Közlemények“ legutóbb megjelent 1924. évi 1—3. füzeté teljes részletességgel nemcsak a mennyiségi, hanem az értékadatokkal együtt több mint 1200 áru és árúcsoport, valamint származási és rendeltetési országok szerint részletezve közölte az első negyedév külkereskedelmi forgalmára vonatkozó adatokat. Ezek a közlemények azonban ezidőszerint csak negyedévenként jelenhetnek meg s így a legközelebbi füzetet csak f. évi augusztus hó folyamán fogja a statisztikai hivatal közrebocsáthatni. Miután azonban a külkereskedelmi mérleg alakulásához jelentős gazdasági érdekek fűződnek, kívánatos, hogy legalább a főbb eredmények úgy a Magyar

Statisztikai Szemle, mint a sajtó útján rövidebb időközökben is közzététessenek.

Külföldi árúcserénk az év első öt hónapjában a megelőző 1923. év azonos időszakával szembeállítva a következőképen alakult:

H ó n a p M o i s	Année 1923. év			Année 1924. év		
	Behozatal — Importation	Kivitel — Exportation	Behozatali többlet — Ex- cédent de l'importation	Behozatal — Importation	Kivitel — Exportation	Behozatali többlet — Ex- cédent de l'importation
	millió aranykoronákban — millions de couronnes or					
Január Janvier . .	46·9	18·1	28·8	37·6	32·3	5·3
Február Février . .	47·9	22·0	25·9	44·1	30·8	13·3
Március Mars . . .	43·0	27·8	15·2	51·4	44·5	6·9
Április Avril . . .	39·5	35·1	4·4	60·0	51·6	8·4
Május Mai	41·9	31·0	10·9	58·7	47·2	11·5
Jan.—május Janv.—mai	219·2	134·0	85·2	251·8	206·4	45·4

Az itt közölt adatok szerint az 1924. évi kivitel értéke hónapról hónapra meghaladja az 1923. év kivitelét, a mérleg mégis passzív, mert a behozatal, ha nem is oly nagy arányban, mint a kivitel, de fokozatos és állandó növekedést mutat. Ennélfogva a kivitel erőteljes növekedése dacára passzív az 1924 első öt hónapjának külkereskedelmi mérlege, a behozatali többlet azonban a f. évben csak 45·4 millió aranykorona, az előző év 85·2 millió aranykoronányi passzívumával szemben. A mérleg passzivitása azonban az év első felében természetes és évtizedek óta ismétlődő gazdasági jelensége az agrárjellegű Magyarország gazdasági életének.

A legfontosabb behozatali és kiviteli árúk a következők:

A behozatal úgy az előző év április és május hónapjaival, mint a folyó év első negyed- évével szemben erőteljesen fejlődött.

Legfeltűnőbb, hogy importunk értékében a nyers és megmunkált fa csoportja átengedte az első helyet a pamutszöveteknek. A két hónapban 17,156 métermázsá pamutszövet jött be az országba, míg az előző évben az import mennyisége a 10,000 métermázsát sem érte el. A pamutszövetbehozatal megduzzadása nemcsak a nyers, hanem a tarkánszött szöveteknél is mutatkozik. Több mint 50%-kal 3715 métermázsáról közel 5700 mázsára növekedett a gyapjuszövetek importja. A textilipari gyártmányok újabb térfoglalását behozatalunkban legjobban jellemzi az, hogy míg

Magyarország külkereskedelmi forgalma a legfontosabb árúk, illetőleg árucsoportok feltüntetésével az 1923. és 1924. év április—május havában.

Commerce extérieur de la Hongrie avec indication des marchandises respectivement des groupes de marchandises les plus importants, pendant les mois d'avril et mai des années 1923 et 1924.

A) Behozatal. — A) Importation.

Az árúk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises respectivement des groupes de marchandises</i>	Mennyiségi egység <i>Unité de mesure</i>	Mennyiség métermázsákban vagy darabokban <i>Quantité en quintaux métriques ou en pièces</i>				Érték ezer aranykoronákban <i>Valeur en mille couronnes-or</i>		Az érték %-ában <i>Pourcentage comparativement à la valeur</i>					
		1 9 2 3		1 9 2 4		1 9 2 4		1 9 2 4					
		április <i>avril</i>	május <i>mai</i>	április <i>avril</i>	május <i>mai</i>	április <i>avril</i>	május <i>mai</i>	április <i>avril</i>	május <i>mai</i>				
Pamutzövet — <i>Tissus de coton</i>	q	4878	4894	6042	11114	5162·8	9030·0	8·60	15·38				
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	"	1103982	1734269	1785460	1644526	6490·8	5164·9	10·82	8·80				
Gyapjúszövet — <i>Tissus de laine</i>	"	1813	1902	2353	3304	3531·4	4750·9	5·89	8·09				
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	6597	8077	16371	20641	3034·8	3582·5	5·06	6·10				
Szén — <i>Charbon</i>	"	806538	952874	994227	712424	4402·2	3022·8	7·34	5·15				
Pamutfonál és -cérna — <i>Fils de coton et fils retors</i>	"	3118	4122	6910	5054	3397·2	2527·0	5·66	4·31				
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	"	371	501	1076	1735	1181·3	2011·5	1·97	3·43				
Disznózsír — <i>Saindoux</i>	"	8332	1036	6195	9772	1108·9	1749·2	1·85	2·98				
Kikészített bőr — <i>Cuir préparés</i>	"	771	900	1691	1349	2010·0	1593·4	3·35	2·71				
Papiros és papirosárúk — <i>Papier et articles en papier</i>	"	29871	27286	35206	29101	1736·9	1289·8	2·90	2·20				
Vegyészeti segédanyagok és term. — <i>Substances auxiliaires et produits chimiques</i>	"	20321	25222	40945	33709	1407·0	1243·2	2·35	2·12				
Személyszállító automobil — <i>Automobiles pour pers.</i>	darab <i>pièces</i>	24	15	57	133	524·4	1223·6	0·87	2·08				
Selyem- és félselyemszövet — <i>Tissus de soie et de mi-soie</i>	q	102	79	193	207	1035·8	1061·7	1·73	1·81				
Kötöttárúk, pamutból — <i>Articles tricotés en coton</i>	"	210	143	230	336	748·5	1054·3	1·25	1·80				
Ásványolaj — <i>Huiles minérales</i>	"	49097											
Cipészárú, bőrből — <i>Chaussures en cuir</i>	"	251	90618	64867	52260	1343·2	974·1	2·24	1·66				
Kátrányfestékek — <i>Couleurs aniliques</i>	"	574	164	499	574	823·4	947·1	1·37	1·61				
Nyerspamut — <i>Coton brut</i>	"	574	690	991	647	1292·3	843·7	2·15	1·44				
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	"	1567	3825	2801	2707	789·9	772·7	1·31	1·32				
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	"	1319	1610	4323	4031	836·9	731·6	1·39	1·25				
Nyers- és ócskavas — <i>Fer brut et ferrailles</i>	"	8930	6577	9328	4580	1258·3	714·1	2·10	1·22				
Nyersjuta — <i>Jute brut</i>	"	47036	76003	45263	48199	691·4	693·9	1·13	1·18				
Nyersjuta — <i>Jute brut</i>	"	4486	2809	15296	10961	933·1	668·0	1·56	1·14				
Vasárúk — <i>Ouvrages en fer</i>	"	10816	12399	14921	9965	775·7	656·2	1·29	1·12				
Vasfélgyártmányok — <i>Ouvrages mi-fabriques en fer</i>	"	22729	19453	17598	28206	407·6	613·1	0·68	1·04				
Vasérc — <i>Minerais de fer</i>	"	109545	153391	294971	179018	814·1	494·1	1·36	0·84				
Üveg és üvegarúk — <i>Verres et verreries</i>	"	8721	8829	9468	8525	485·4	423·1	0·81	0·72				
Rizs, hántolt — <i>Riz mondé</i>	"	3953	5587	9101	9882	411·5	407·0	0·69	0·69				
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	153	551	916	1394	343·6	403·6	0·57	0·69				
Konyhasó — <i>Sel gemme</i>	"	131805	74187	180745	88950	788·0	386·0	1·31	0·66				
Összesen — <i>Total</i>	darab <i>pièces</i> q	2387886	3217998	3567987	2923171	47766·4	49033·1	79·62	83·54				
Egyéb árúk — <i>Autres marchandises</i>	darab <i>pièces</i> q	23120	20311	16550	17635	134303	192397	298317	292815	12228·3	9665·7	20·38	16·46
Behozatal összesen — <i>Importation total</i>	darab <i>pièces</i> q	23144	20326	16607	17768	2522189	3410395	3866304	3215986	59994·7	58698·8	100·00	100·00

B) Kivitel. — B) Exportation.

Az árúk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises respectivement des groupes de marchandises</i>	Mennyiségi egység <i>Unité de mesure</i>	Mennyiség métermázsákban vagy darabokban <i>Quantité en quintaux métriques ou en pièces</i>				Érték ezer aranykoronákban <i>Valeur en mille couronnes-or</i>		Az érték %-ában <i>Pourcentage comparatif relatif à la valeur</i>	
		1 9 2 3		1 9 2 4		1 9 2 4		1 9 2 4	
		április <i>avril</i>	május <i>mai</i>	április <i>avril</i>	május <i>mai</i>	április <i>avril</i>	május <i>mai</i>	április <i>avril</i>	május <i>mai</i>
Vágó- és igásállatok — <i>Animaux de trait et de boucherie</i>	darab <i>pièces</i>	12959	12883	19217	20692	7250·4	9143·7	14·06	19·38
Búzaliszt, rozsliszt, búzadara — <i>Farines de froment et de seigle, semoule</i>	q	153566	46200	209110	262370	7173·3	9053·3	13·91	19·19
Rozs — <i>Seigle</i>	"	202	100	186837	148373	3736·7	2967·5	7·25	6·29
Fogyasztási cukor — <i>Sucre à consommation</i>	"	77699	15989	58942	34466	3182·9	1861·2	6·17	3·94
Tojás — <i>Oeufs</i>	"	2259	10135	4490	13094	628·6	1833·2	1·22	3·89
Búza — <i>Froment</i>	"	—	2977	100363	78837	2208·0	1734·4	4·28	3·68
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	9737	8847	27796	14556	3448·3	1704·0	6·69	3·61
Friss és elkészített hús, kolbász — <i>Viande fraîche et préparée, saucisses</i>	"	8972	11730	9812	8415	1975·6	1713·0	3·83	3·63
Nyersdohány — <i>Tabac en feuilles</i>	"	—	—	4550	11451	584·7	1424·2	1·13	3·02
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	1904	3040	3323	2515	1338·4	985·1	2·60	2·09
Toll — <i>Plumes</i>	"	1532	2118	1883	1386	1170·9	887·7	2·27	1·88
Vasárúk — <i>Ouvrages en fer</i>	"	12988	9602	25168	12866	1240·4	789·3	2·41	1·67
Vasúti kocsik — <i>Voitures de chemin de fer</i>	darab <i>pièces</i>	68	20	208	30	2450·0	707·4	4·75	1·50
Vegyészeti segédanyagok és termékek — <i>Substances auxiliaires et produits chimiques</i>	q	4785	10488	13527	12741	422·5	682·5	0·82	1·45
Zab — <i>Avoine</i>	"	51411	46195	36254	27977	616·3	475·6	1·20	1·01
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	"	1119	840	908	432	994·2	445·1	1·93	0·94
Takarmányliszt — <i>Farines à fourrage</i>	"	8800	206	18542	26962	296·7	431·4	0·58	0·91
Vasfélgyártmányok — <i>Ouvrages métallurgiques, en fer</i>	"	20784	25465	22334	16385	582·0	424·3	1·13	0·90
Kötött árúk műselyemből — <i>Articles tricotés en soie artificielle</i>	"	5	14	24	35	288·0	420·0	0·56	0·89
Műselyem — <i>Soie artificielle</i>	"	253	428	271	225	471·3	391·3	0·91	0·83
Kikészített bőr — <i>Cuir préparés</i>	"	603	136	661	596	399·2	365·5	0·77	0·77
Lóhere- és lucernamag — <i>Graines de trèfle et de luzerne</i>	"	761	182	4413	3239	452·8	338·1	0·88	0·72
Leölt baromfi — <i>Volaille morte</i>	"	326	1374	1984	1177	571·6	336·2	1·11	0·71
Árpa — <i>Orge</i>	"	339	—	19039	18542	323·7	315·2	0·63	0·67
Korpa — <i>Son</i>	"	1831	2165	29552	24143	384·2	313·9	0·75	0·67
Maláta — <i>Malt</i>	"	9529	5368	10481	11249	269·3	298·7	0·52	0·63
Bor — <i>Vin</i>	"	19911	16402	17474	8139	503·6	227·0	0·98	0·48
Szesz — <i>Alcool</i>	"	8460	5451	9539	2957	562·8	174·5	1·09	0·37
Köszén — <i>Houille</i>	"	179750	153500	210300	50400	586·7	140·6	1·14	0·30
Kender — <i>Chanvre</i>	"	1184	2333	3976	1173	397·3	127·4	0·77	0·27
Összesen — <i>Total</i>	darab <i>pièces</i>	13027	12903	19425	20722				
	q	578710	381285	1032053	794701	44510·4	40711·3	86·34	86·29
Egyéb árúk — <i>Autres marchandises</i>	darab <i>pièces</i>	35275	64752	28011	71711				
	q	316839	370759	438554	414348	7048·8	6472·4	13·66	13·71
Kivitel összesen — <i>Exportation totale</i>	darab <i>pièces</i>	48302	77655	47436	92433				
	q	895549	752044	1470607	1209049	51559·2	47183·7	100·00	100·00

az 1923. egész évben a behozott pamutszövetek az összértéknek 9·7%-át, a gyapjúszoövetek 7·2%-át tették, ez a szám a f. év május havában a pamutszöveteknél a 15%-ot, a gyapjúszoöveteknél a 8%-ot is meghaladta.

A nyers és megmunkált fa importja az előző évhez képest emelkedett, a szénimport az előző évi színvonalon maradt. Fejlődő textiliparunk úgy nyersanyagokból és további feldolgozásra szolgáló felgyártmányokból, mint a gyári berendezésre és a feldolgozás tökéletesítésére szolgáló gépekből többet importált, mint az előző évben. A behozott nyers juta több mint háromszorosa volt az előző év április és május hónapjaiban importált mennyiségnek, de igen jelentős az emelkedés a nyers pamutnál, gyapjúnál és pamutszövőfonalaknál is.

A felsorolt cikkeken kívül ugrásszerű emelkedést tapasztalunk a javításra érkező gőzmozdonyoknál, kikészített bőröknél, disznózsírnál, selyemszöveteknél, bőrcipőnél, nyersbőröknél és a személyszállító automobilnál. A többi csoportnál is majdnem kivétel nélkül kisebb-nagyobb növekedés észlelhető.

Kivitelünkben alig akad árucsoport, melynek mennyisége nem múlta felül az előző év április és május havának mennyiségét.

Az első helyet a vágó- és igásállatexport foglalta el. A két hónapban külföldre szállított állatok értéke több mint kétszerese volt az év első negyedében kivitt állatok értékének. Az osztrák és cseh-szlovák piacokon érvényesülő amerikai verseny sem tudta megakadályozni a lisztexportunk fokozódását. A két hónapban 471.480 métermázsa lisztet helyeztünk el Ausztriában és Cseh-Szlovákiában, több mint 16 millió aranykorona értékben. Az export emelkedése teljes egészében a buzalisztra esett, a többlet nagyobb részét

Cseh-Szlovákia vásárolta. A takarmányliszt és korpakivitel is elég jelentékeny volt, bár az első negyedévi exporttal szemben csökkent.

A készletek fogyásával, — mint előrelátható volt — fokozatosan visszaesett a cukor-export. A kivitel összértékében a cukor az év első negyedében közel 13%-kal részeseedett, ami májusban 4%-ra zsugorodott össze. A mezőgazdasági termények közül elsősorban a gabonakivitel említhető meg, mely 11 millió aranykoronával emelte a múlt évhez képest a kivitel értékét. Nyersdohány, lóhere- és lucernamag voltak még azok a fontosabb mezőgazdasági termények, melyeket az országból nagyobb arányokban exportáltak. Az év első negyedében megindult borexport májusban ismét jelentéktelen mennyiségre esett vissza.

Az állattenyésztés termékeiből a friss és elkészített hús, toll, tojás és leölt baromfi szerepelnek nagyobb mennyiséggel. Erőteljesebb emelkedést csak a tojásnál tapasztalhatunk. A vas-, gép- és elektrotechnikai cikkeknel a javításból visszaszállított gőzmozdonyok csökkenése mellett a villamossági cikkeknel, vasfelgyártmányoknál és vasárúknál is jelentékeny a visszaesés május hónapban az áprilisi adatokkal szemben. Megcsappant pamutszövet-kivitelünk is.

Külföldi árucserénk utolsó kéthavi eredményeit összegezve megállapítható, hogy a kész ipari gyártmányok részesedése az import értékösszegében emelkedő irányzatot vett, viszont a kiviteli tilalmak és korlátozások fokozatos megszüntetése vagy enyhítése elősegítette a kivitel fellendülését. Kedvező tünet, hogy az ország jövőbeli termelőerejét fejlesztő beruházásokra szolgáló import, a kész gyártmányok behozatalának fokozódó térfoglalása dacára még mindig igen jelentékeny.

Tormay Béla.

Nemzetközi kereskedelmi forgalom.¹⁾

Commerce international.

Franciaországban a valutaromlás rendes kísérő jelensége, a kivitel emelkedése észlelhető a francia frank értékének sülyedése miatt. 1924 február óta a külkereskedelmi mérleg már aktív volt. Különösen a *Németországgal* való árucseré élénkült meg.

Belgiumban is érezhető az infláció e hatása, de már nem annyira, mint *Franciaországban*. *Belgium* ugyanis a külföldi élelmiszerek behozatalára jobban rá van utalva, mint *Franciaország* s ennek folytán az árak világ-

paritásra emelkedése gyorsabban bekövetkezett. E két ország egyébként *Anglia* rovására növelte kivitelét.

Dánia kivitelét, melynek legfontosabb tételei az élő állatok, vaj, tej és sajt, szintén meglehetősen emelte a dán koronának múlt évben beállott értékesökkenése.

Hollandia gazdasági élete a folyó év első négy hónapjában éppúgy a pangás jegyében állott, mint az előző évben. Lényegesen emelkedett a nyerscukor-, kávé- és

¹⁾ Források: Wirtsch. u. Stat., Wirtschaftsdienst, Rec. Mens. de l'Inst. Int. du Commerce és konzuli jelentések.

Különböző államok külkereskedelmi mérlege aranypénzegységekre átszámítva.

Bilan du commerce extérieur de différents pays converti en monnaies-or.

Időszak	Behozatal	Kivitel	Behozatali (-) vagy kiviteli (+) többség	Időszak	Behozatal	Kivitel	Behozatali (-) vagy kiviteli (+) többség
Ausztria (o. korona)				Hollandia (h. forint)			
1920	1.701	932	— 769	1913	3.918	3.082	— 836
1921	1.699	904	— 795	1920	2.851	1.454	— 1.397
1922	1.756	1.103	— 653	1921	1.883	1.151	— 732
1923	1.849	1.031	— 818	1922	1.942	1.171	— 771
1924 I.	166	71	— 95	1923	1.950	1.265	— 685
" II.	166	71	— 95	1924 I.	166	109	— 57
" III.	173	89	— 84	" II.	172	116	— 56
Belgium és Luxemburg (frank)				" III.	173	122	— 51
1913	4.637	3.634	— 1.003	" IV.	176	126	— 50
1920	4.842	3.293	— 1.549	Magyarország (korona¹)			
1921	3.881	2.757	— 1.124	1913*)	813	777	— 36
1922	3.566	2.381	— 1.185	1920	417	164	— 253
1924 I.	290	188	— 102	1921	521	254	— 267
" II.	285	214	— 71	1922	539	330	— 209
" III.	325	270	— 55	1923	423	338	— 85
" IV.	350	290	— 60	1924 I.	376	323	— 53
Bulgária (leva)				" II.	441	308	— 133
1913	189	93	— 96	" III.	514	445	— 69
1920	184	136	— 48	" IV.	590	514	— 76
1921	138	105	— 33	" V.	574	457	— 117
1922	143	156	+ 13	Németország (márka)			
1924 I.	11	10	— 1	1913	11.206	10.199	— 1.007
" II.	15	13	— 2	1922	6.311	6.199	— 112
" III.	19	10	— 9	1923	6.081	6.079	— 2
" IV.	19	13	— 6	1924 I.	568	431	— 137
Csehszlovákia (cs. korona)				" II.	719	466	— 253
1913	1.449	1.809	+ 376	" III.	695	466	— 229
1924 I.	116	115	— 1	" IV.	803	482	— 321
" II.	178	180	+ 2	Olaszország (lira)			
" III.	166	198	+ 32	1913	3.645	2.512	— 1.133
" IV.	185	220	+ 35	1920	6.558	2.879	— 3.679
Dánia (d. korona)				1921	3.786	1.819	— 1.967
1913	777	637	— 140	1922	3.881	2.283	— 1.598
1920	1.827	916	— 911	1923	4.100	2.617	— 1.483
1921	1.081	904	— 177	1924 I.	263	188	— 75
1922	1.179	904	— 275	" II.	351	249	— 102
1923	1.347	1.035	— 312	" III.	336	268	— 67
1924 I.	106	86	— 20	Oroszország (rubel)			
" II.	101	91	— 10	1913	1.220	1.421	+ 201
" III.	114	91	— 23	1921	248	21	— 227
" IV.	125	101	— 24	Románia (lei)			
Franciaország (fr. frank)				1913	590	670	+ 80
1913	8.421	6.880	— 1.541	1920	758	378	— 380
1920	12.690	8.041	— 4.649	1921	840	576	— 264
1921	8.520	7.634	— 886	1922	420	433	+ 13
1922	10.021	8.645	— 1.376	Svájc (sv. frank)			
1923	10.134	9.483	— 651	1913	1.920	1.376	— 544
1924 I.	729	682	— 47	1920	3.722	2.875	— 847
" II.	848	895	+ 47	1921	2.069	1.928	— 141
" III.	881	1.060	+ 179	1922	1.887	1.740	— 147
" IV.	1.055	1.291	+ 236	1923	2.106	1.652	— 454
				1924 I.	176	162	— 14
				" II.	176	162	— 14
				" III.	176	162	— 14

¹) Az 1920—1923. évi adatokra vonatkozó megjegyzéseket lásd 208. lapon. — Remarques relatives aux données des années 1920—1923 voir à la page 208.

*) 1911—1913. évek átlaga (A mai Magyarországra kiszámítva). — Moyen des années 1911—1913 calculé pour la Hongrie actuelle.

gabonabehozatal, a kiviteli tételek közül pedig a tejtermékeké és a margariné. A szénkivitel *Franciaországba* még mindig tartja magát s a kokslexport is állandóan nő.

Svájc külkereskedelmi mérlege a folyó év első hónapjaiban kedvezően alakult. Míg a múlt év utolsó negyedében átlag havi 61·8 millió svájci frank passzívája volt, a folyó év első negyedében az átlagos havi passzíva csak 14·6 millió frankot tett ki.

Németország külkereskedelmi mérlege, mely az elmúlt év legtöbb hónapjában aktív volt, az 1924. év első negyedében nagy passzivitást mutat. A bevétel a múlt évi átlaghoz képest jelentékenyen nagyobbodott, míg a kivitel csökkenése folytatódott. Az adatok megítélésénél nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy azok a *Ruhr*-vidék megszállása miatt nem teljeseek.

Ausztriában a bevétel az utolsó hónapokban, különösen a múlt év decemberében, nemcsak élelmiszerekből, hanem kész árukból is fokozottabb mérvű volt. A kivitel a múlt év végén tapasztalható átmeneti javulás után visszaesett, úgyhogy az ország kereskedelmi mérlege egyre romlik. A kereskedelmi mérleg e passzív tendenciája s a munkanélküliség terjedése *Ausztria* gazdasági helyzetét kedvezőtlen színben tünteti fel.

Csehországban a kivitel a múlt év vége óta számottevően s inkább növekedett mint a behozatal, amiből a gazdasági feszültség némi enyhülését állapíthatjuk meg. *Csehország* a legtöbb árut, összes bevitelének egyharmad-részét, közvetlenül *Németországból* hozza be, utána következnek az *Egyesült-Államok*, *Ausztria*, *Olaszország*, *Lengyelország*, *Magyarország*, *Jugoszlávia* és *Anglia*. Kivitele elsősorban (mintegy 23%) *Ausztriába* irányul, mely után a kivitel nagysága szerint *Németország*, *Olaszország*, *Magyarország*, *Anglia*, az *Egyesült-Államok*, *Jugoszlávia* és *Románia* jönnek. Legfontosabb kiviteli áruk érték szerinti sorrendben: fa, szén, cukor-, pamut-, gyapjuárúk, vas, üveg. Behozataliak: gyapjú, pamut, gabona, zsír, állat.

Románia mérlege, mely a régi területen 1913-ban 80 millió aranyleitőbbllettel zárult, a világháborút követő három esztendőben erősen passzív, amely körülménynek magyarázata egyrészt az, hogy az országnak pótolnia kellett a háborús esztendőkben tönkrement anyagot, másrészt pedig, hogy az újonnan szerzett területeken való berendezéssel volt elfoglalva, ami anyagi erőinek kihasználását akadályozta. Az új *Románia* mérlege 1922-ben volt először aktív. A be-

vitel azonban sohasem érte el a régi terület forgalmát. *Románia* legfontosabb kiviteli áruai: gabona, petroleum, fa, élőállat és tojás. Gabonaneműinek legfőbb piaca *Belgium*, *Gibraltár*, *Németország*, *Franciaország* és *Anglia*. Petroleumtermékeket főleg *Angliába*, *Ausztriába*, *Belgiumba*, *Magyarországba*, *Németországba*, *Jugoszláviába* és *Törökországba* szállított, tüzelőfát *Magyarországba* és *Jugoszláviába*, deszkát *Magyarországba*, *Görögországba*, *Egyiptomba*, *Bulgáriába* és *Angliába*. Az import legnagyobb ipari termékekben és gépekben. Az ország újabb külkereskedelmi adatai nem állnak rendelkezésre.

Lengyelország külkereskedelmi mérlege *Felsősziléziának* az országhoz történt csatolása óta igen kedvező képet mutat. A lengyel külkereskedelemben, mint a legtöbb keleti államéban, *Németország* foglalja el az első helyet, mellyel összes forgalmának 50%-át bonyolítja le. Ezzel szemben *Franciaország* csak 3—4%-kal részesedik *Lengyelország* külforgalmában. A lengyel kiviteli mérlegben az első helyet 30%-kal a szén foglalja el, amiből az ország a sziléziai bányák megszerzése előtt behozatalra szorult. Főbb kiviteli cikkek még a fa, cukor, petroleumtermékek és cink. Behoz gépeket és nyersanyagokat.

Japánban a februári és márciusi bevétel különösen nagy. Ez arra mutat, hogy az importőrök az építési anyagok bevitelének vámmentességi idejét, mely március 31-én járt le, jól kihasználták.

Oroszországról is vannak már újabb külkereskedelmi adataink, amelyek szerint az állami szervek domináló szerepet játszanak a külforgalmi tevékenységben. A folyó év első negyedében az összes kivitel 116 millió pud volt, 126 millió aranyrubelértékben, a bevétel pedig 20½ millió pud, mintegy 68 millió aranyrubelértékben. A forgalom lebonyolításának megoszlása a főbb állami és más gazdasági szervek közt a következő arányú volt: állami részvénytársaságokra esett az összforgalom értékének 45%-a, a trösztök és szindikátusok 25, a többi állami vállalatok 18·2, a társas vállalatok 2·3%-ot képviselnek; a magánosok szerepe tehát igen kismérvű. A kivitelben a mezőgazdasági ipar érték szerinti 61·4, a faipar 12·5%-al részesedett. Fontos kiviteli cikk még a nafta. A bevételben a nyersanyagok és félgyártmányok 25, a technikai és szállítóeszközök 10·3%-al részesedtek. Nagy volt még a kőszén- és élelmiszerbevétel.

E. D.

Megjegyzések Magyarország külkereskedelmi forgalmának aranykoronákban közölt értékeihez.

Remarques aux données de la valeur du commerce extérieur de la Hongrie publiées en couronnes-or.

La „Revue Hongroise de Statistique“ publie à la page 206. entre autres les résultats principaux du commerce extérieur de la Hongrie en couronnes-or. Les données, principalement celles sur l'année 1923, mises actuellement au grand jour s'écartent assez considérablement des résultats exprimés en couronnes-or publiés jusqu'ici aux pages de la Revue sur les années 1920—1923. A savoir, les chiffres de couronnes-or démontrés jusqu'ici, provenaient de la conversion de la valeur de la couronne-papier, au franc suisse faite sur la base du cours de change officiel de Zurich, puis de la conversion du franc suisse à la couronne-or (1.05 franc suisse = 1 couronne-or hongroise) faite sur la base de la parité de monnaie. Avec les données calculées suivant cette méthode ne peuvent pas être comparées les résultats de 1924, où l'établissement de la valeur de la couronne-or, s'est fait sur la base de la valeur du dollar, prouvant une stabilité plus considérable que le franc suisse.

Les données converties en couronnes-or sur la base du cours de change officiel de Zurich, bien qu'elles n'étaient pas d'une influence considérable aux résultats généraux du bilan, ne sont pourtant propres à être comparées, parce qu'elles font ressortir, surtout en 1923, la somme générale en couronnes-or de l'importation et celle de l'exportation de beaucoup plus élevée du montant réel. Ce fait est dû à deux causes.

La première cause est que le franc suisse qui, par rapport au dollar ne présentant une déplacement considérable, a perdu, jusqu'à la fin de l'année 1923, à peu près 10% de sa valeur réelle.

Or, les résultats en couronnes-or, calculés sur la base du franc suisse, sont pour ce motif à la fin de 1923 déjà de 10% environ plus élevés que la valeur réelle de la couronne-or. L'autre cause, qui a fait beaucoup plus considérablement augmenter les sommes générales des résultats principaux de 1923, est que la conversion se fit sur la base des cotes officielles de Zurich et qu'à l'occasion de la conversion la couronne de l'intérieur „Inlandskrone“ ne fut pris en considération. La couronne de l'intérieur, respectivement la valeur réelle de la couronne montre, surtout à partir du mois de juin 1923. une tendance bien différente des cotes de Zurich et cette différence aug-

mente ensuite encore graduellement jusqu'à la fin de l'année. C'est vrai que les ordonnancements des devises, servant à l'acquittement des dettes provenant du commerce extérieur, avaient été effectué bien longtemps sur la base des cotes de Zurich, mais la quantité des devises ordonnancées, était tout à fait insignifiante par rapport au mouvement commercial effectif.

Ainsi, la conversion, faite sur la base du cours de change officiel, a déjà augmenté, surtout du mois de juin 1923, les résultats généraux de la couronne-or, par conséquent les données fournies par ces calculs ne peuvent plus être comparées avec les données de la valeur de 1924, publiées également en couronnes-or, mais calculées sur une autre base.

Les membres de la Commission Hongroise des valeurs de la statistique du commerce extérieur ont établi les valeurs unitaires du commerce jusqu'à la fin de 1923 en couronnes-papiers hongroises et ils ne les font fournir à l'Office Central roy. hongrois de Statistique en cette monnaie, par laquelle l'achat ou la vente se sont ordinairement effectués, qu'à partir du 1er janvier 1924. En conséquence les valeurs unitaires du commerce extérieur furent établies par la Commission Hongroise des valeurs de la statistique du commerce extérieur depuis le commencement du mois de janvier presque exclusivement en monnaie étrangère.

Le calcul des valeurs unitaires des marchandises figurant dans le commerce extérieur s'est fait chaque mois sur cette base de la façon que l'Office de Statistique calcule, sur la base de la parité du cours de change moyen de Zurich des monnaies étrangères signalées, la valeur moyenne mensuelle en dollar des différentes monnaies, et la valeur respectif est convertie par l'Office en couronnes-or sur la base de la parité monétaire du dollar et de la couronne-or (1 dollar = 4.935 couronnes-or).

Cependant les intérêts économiques importants, se rattachant à l'exactitude du bilan du commerce extérieur exigent absolument que les données de 1924 soient à comparer aux données respectives des années précédentes. Pour ce motif l'Office de Statistique a converti, à nouveau, remontant jusqu'aux années précédentes, en couronnes-or les données exprimées en couronnes-papiers du bilan des années 1920—1923, prenant en considération les cotes de la couronne de Vienne, étant plus conforme à sa valeur réelle intérieure, sur la base du cours de change du dollar à Zurich. La conversion est par cette méthode presque identique au système actuel. Toutefois les

données publiées à présent ne sont que préliminaires, parce que l'Office de Statistique, avec collaboration de la Commission Hongroise des valeurs de la Statistique du commerce extérieur, a l'intention de mettre sous une révision nouvelle et minutieuse les données de la valeur unitaire soumises aux fluctuations des prix et de la valeur des années dernières. L'Office désire à exécuter cette tâche, prenant en considération les principes employés à partir du commencement de l'année 1924, avant l'apparition de sa publication à éditer sur le commerce extérieur des années 1921—1923.

A „Magyar Statisztikai Szemle“ 206. oldalán közli többek közt Magyarország külkereskedelmi forgalmának főeredményeit aranykoronákban. Az ezúttal nyilvánosságra hozott adatok különösen az 1923. évre vonatkozóak, lényegesebben eltérnek a Szemle hasábjain az 1920—1923. évekről eddig közölt aranykoronaeredményektől. Az eddigi aranykoronaszámok ugyanis a magyar papírkorona értéknek a hivatalos zürichi árfolyamon svájci frankra, majd a svájci franknak az érmeárfolyam (1,05 svájci frank = 1 magyar korona) alapján aranykoronára való átszámításából származtak. E módszerrel kiszámított adatokkal nem állíthatók szembe az 1924. évi eredmények, melyeknél az aranykoronaérték megállapítása a svájci franknál nagyobb értékállandóságot mutató dollárérték alapulvételével történt.

A hivatalos zürichi árfolyam alapján aranykoronára átszámított adatok, bár a mérleg végeredményét lényegesen nem befolyásolták, összehasonlításra nem alkalmasak, mert úgy a behozatal, mint a kivitel aranykoronavégösszegét a ténylegesnél különösen az 1923. évben jóval magasabbnak tüntetik fel. Ez két okra vezethető vissza.

Az első ok az, hogy a svájci frank, amely a dollárhoz viszonyítva 1922. első felében még nem mutatott nagyobb eltolódást, 1923. év végéig körülbelül 10%-ot veszített értékéből. A svájci frankon keresztül számított aranykoronaeredmények tehát e miatt az 1923. év végén már közel 10%-kal magasabbak a tényleges aranykorona értéknél. A másik ok, mely jóval nagyobb mértékben emelte 1923-ban a főeredmények végösszegeit az, hogy az átszámítás a hivatalos zürichi árfolyam alapján történt és a belföldi korona „Inlandskrone“ az átszámításnál teljesen figyelmen kívül maradt. A belföldi korona, illetve a korona tényleges értéke pedig különösen 1923 júniustól kezdve jelentősen eltért a zürichi jegyzéstől és ez a

különbség az év végéig mindinkább fokozódott. Igaz ugyan, hogy a külkereskedelmi forgalomból származó tartozások kiegyenlítésére szolgáló deviza-kiutalások hosszú ideig a zürichi jegyzés alapján történtek, de a kiutalt devizamennyiség a lebonyolított kereskedelmi forgalomhoz képest elenyészően csekély volt.

A hivatalos árfolyamon történt átszámítás tehát főleg az 1923. év júniusától kezdődőleg az aranykoronavégeredményeket már jelentősen emelte, ezért az így kapott adatok már egyáltalán nem hasonlíthatók össze az 1924. évről ugyancsak aranykoronákban közölt, de más alapon számított értékadatokkal.

A kereskedelmi egységértékeket az érték-megállapítóbizottság tagjai az 1923. év végéig magyar papírkoronákban állapították meg s csak 1924 január 1-től kezdve közlik a m. kir. központi statisztikai hivattal abban a valutában, amely valutában a vétel, illetve eladás rendszerint tényleg történik. Az érték-megállapítóbizottság ennél fogva a f. év eleje óta jóformán kizárólag külföldi valutákban állapítja meg a külkereskedelmi forgalom egységértékeit.

A külkereskedelmi forgalomban szereplő árúk egységértékeinek kiszámítása ennek alapján havonként oly módon történik, hogy a bejelentett külföldi valuták átlagos havi zürichi árfolyamárátéka alapján kiszámítja a statisztikai hivatal az egyes valuták átlagos havi dollárértékét, amely értéket a hivatal a dollár és az aranykorona érmeárfolyamával (1 dollár = 4,935 aranykorona) számítja át aranykoronára.

A kereskedelmi mérleg pontosságához fűződő fontos gazdasági érdekek azonban feltétlenül megkívánják, hogy az 1924. évi adatok az előző évek megfelelő adataival összehasonlíthatók legyenek. Ezért az 1920/23. évi mérleg papírkoronaadatait a korona bécsi s valódi belső értékének inkább megfelelő jegyzése figyelembevételével, a zürichi dollárkursus alapján a statisztikai hivatal visszamenőleg újból átszámította aranykoronára. Ennél a módszernél az átszámítás majdnem azonos a jelenlegi rendszerrel. Az ezúttal közölt adatok azonban még mindig ideigleneseknek tekintendők, mert a statisztikai hivatal az utolsó évek nagy ár- és érték hullámzásának alávett egységértékadatait, az 1924. év eleje óta alkalmazott elvek figyelembevételével az 1921/23. évek külkereskedelmi forgalmáról kiadandó közlemény megjelenése előtt a magyar statisztikai érték-megállapítóbizottság közreműködésével még egy újabb beható revízió alá óhajtja venni.

A takarékkorona szerepe a pénz- és hitelforgalomban.

Le rôle de la couronne d'épargne dans la circulation fiduciaire et le mouvement du crédit.

Résumé. Pour empêcher la dépréciation de la couronne, le gouvernement hongrois institua le 20 février a. c. la valeur en couronnes d'épargne.

Pour apprécier le rôle financier et économique de la couronne d'épargne, il faut envisager la question de deux points de vue principaux: d'abord la mesure, dans laquelle cette méthode de valorisation a pu empêcher la spéculation tendant à déprécier la valeur de la monnaie au moyen des crédits accordés, d'autre part, si l'activité du producteur ou du commerçant, basée sur le crédit en couronnes d'épargne, a pu s'accomoder à la formation donnée du prix.

La proportion de la valeur de la couronne et de la couronne d'épargne est fixée dans le décret suivant la fluctuation de la valeur de la couronne au marché international. Le changement de la valeur est subordonné à trois facteurs: 1) la couronne hongroise, 2) les cours moyens des devises intérieures transmissibles, cotées à la Bourse de Vienne, 3) le cours des six principales valeurs d'arbitrage des Bourses de Budapest et de Vienne.

Vu qu'entre le 20 et le 27 février des phénomènes anormaux se sont manifestés, influençant transitoirement la valeur de la couronne d'épargne, il faut considérer le 27 février comme le premier jour effectif du cours de la couronne d'épargne. Notre tableau mentionne à partir du 27 février jusqu'au 23 juin, dernière cote de la couronne d'épargne, les changements du jour survenus dans la valeur de la couronne d'épargne, le cours de la couronne hongroise à Vienne, la cote du dollar à la Centrale des Devises de Budapest, le cours des six principales valeurs d'arbitrage et le prix de gros de certains articles importants.

On peut constater des données mentionnées, que la Centrale des Devises de Budapest élevait ordinairement le cours des valeurs étrangères dans la proportion de la fluctuation de la couronne d'épargne. Toutefois, les changements de deux facteurs de la couronne d'épargne, ceux du cours de la couronne à la Bourse de Vienne et ceux du cours des valeurs d'arbitrage trou-

blent cette homogénéité. En effet, le cours de la couronne à Vienne, coté le 31 mai, était plus bas de 53% à celui du 27 février, par contre on constate aux cours des valeurs d'arbitrage, le 31 mai, au lieu d'une hausse conforme de 53%, relative au cours du 27 février, une rechute de 6%. En opposant les données du premier et du dernier jour du cours de la couronne d'épargne, les deux fluctuations comparées présentent des divergences encore plus accentuées. Tandisque le cours de la couronne d'épargne du 23 juin surpasse de 25% celui du 27 février, la Bourse des Valeurs de Budapest cote les valeurs d'arbitrage le 23 juin à un cours inférieur de 35% en moyenne à celui du 27 février. La proportion de la valeur de la couronne et de la couronne d'épargne est, par conséquent, déterminée par des formations divergentes de valeurs. Les fluctuations des valeurs d'arbitrage ne suivent pas en général la fluctuation internationale de la valeur de la couronne. Par conséquent, en prenant en considération, lors de la fixation de la valeur de la couronne d'épargne, le cours des valeurs d'arbitrage, on obtint une proportion se trouvant au-dessous de la dépréciation internationale de la couronne hongroise. Autrement dit, si l'on avait fixé la valeur de la couronne d'épargne uniquement sur la base du cours de la couronne à l'Étranger, sans prendre en considération le facteur du cours des valeurs d'arbitrage, la valeur de 100 couronnes d'épargne aurait dû être fixée de 10, 15 à 20 couronnes au-dessus des 132 couronnes du cours effectif. Les comptes faits en valeurs étrangères produisent, par conséquent, dans les trois mois précédant le 31 mai, un total surpassant de 10 à 15% celui du compte en couronnes d'épargne.

Les crédits accordés à la production et au commerce en couronnes d'épargne font conclure à la supposition, que la hausse de la couronne d'épargne est suivie par une hausse conforme des prix des articles produits ou mis en vente. Il faut constater en définitive, que la conjoncture des prix des articles produits ou mis en vente apporta à peine un profit surpassant les charges des emprunts faits en couronnes d'épargne, on peut, au contraire, conclure à des pertes considérables à plusieurs égards.

Nos tableaux contiennent la somme des créances de l'Institut roy. hongr. d'Émission à titre de traites escomptées, d'avances faites sur warrants et papiers-valeurs, enfin les sommes placées aux établissements de crédit en couronnes d'épargne. A partir du 20 février, l'Institut d'Émission ne pouvait accorder des crédits sur traites, papiers-valeurs et warrants qu'en couronnes d'épargne. L'activité de l'Institut d'Émission de l'État a cessé le 23 juin, avec la même date les crédits en couronnes d'épargne furent supprimés.

A takarékkoronában való értékszámítást folyó évi február hó 20-án vezette be a magyar kormány rendelete, amely ezzel az intézkedéssel a korona értékcsökkenésének meggátlására törekedett.

A pénz értékének hanyatlásánál kétségtelenül termelő tevékenységgel meg nem szolgált haszonhoz jutnak mindazok, akik valorizáció kötelezettsége nélkül hitelt élveznek s az ilyen adósoknak a pénz értékromlásához fűződő érdeke a valutaárfolyam leszorítására irányuló spekulációt nyilvánvalóan táplálja. E káros jelenség megakadályozására a legkézenfekvőbb eszköz a jegy kibocsátó intézetnél a magánhitel beszüntetése; ez az eljárás azonban a termelés és a forgalom igen tekintélyes szerveitől olyan nagy üzemi tőkét vonna el, melyekről e szervek aligha tudnak lemondani.

A jegyintézeti magánhitel fenntartása mellett csak hitelvalorizációval lehet a pénz inflációs érték hanyatlásának ideje alatt a pénz árfolyamcsökkenéséből a kölcsönvett összegeken való nyereszkedés útját eltorlaszolni. A hitelvalorizáció bevezetése esetén azonban előtérbe kerül az a kérdés, hogy a termelésnek, illetve a kereskedelemnek, ha valorizálható hitelt vesz igénybe, mennyiben térül meg a termelt, illetve forgalomba hozott árúnál mutatkozó áremelkedés által az a teher, amelyet a valorizálás megállapított kulcsával való kölcsönvisszafizetés jelent. A takarékkorona pénzügyi és közgazdasági szerepének megállapításánál tehát két fontos szempontot kell figyelembe venni; elsősorban azt, hogy a valorizációnak ez a módszere mennyiben tette lehetetlenné az igénybevett hitelekkel a pénzérték lerontására törő nyereszkedést, másodsorban, hogy a takarékkoronahittel folytatott termelő, illetve kereskedelmi tevékenység az adott áralakulás mellett megtalálhatta-e számításait.

A koronaárfolyam hanyatlásából hasznos látó hitelműveletek megakadályozását tartva szem előtt, a korona és a takarékkorona értékviszonyának megállapításánál aligha lehet

megfelelőbb támpontokhoz, mint a magyar koronának a fontosabb nemzetközi pénzpiacokon történt értékeltoadásait jelző adatokhoz alkalmazkodni, miután ebben az esetben a takarékkoronában és az idegen valutákban keletkezett követelések és tartozások elszámolása számbavehető értékkülönbözetet nem eredményez, s így már a kölcsönvett összegeknek a korona belföldi értékromlása útján való hasznosítása sem valószínű. A takarékkorona és a korona értékarányának meghatározásánál a megállapítás módját szabályozó rendelet kifejezetten a koronának a nemzetközi piacon kialakuló értékváltozását tekinti irányadónak. A kérdéses értékváltozás a rendelet szerint három komponens figyelembevételével döntendő el, és pedig 1. a magyar korona, 2. a belföldi átruházható kifizetés bécsi középárfolyamai, 3. a hat legjelentősebb budapesti és bécsi értéktőzsdei arbitragérszvény árfolyamai alapján. Az említett komponensek változásának jelzőszámait megállapítva, ezek alakulásának áttekintése és egymással, valamint a takarékkorona és a korona értékarányára megállapított számokkal való egybevetése útján megfigyelhető a takarékkoronában való értékszámítás és a korona nemzetközi értékeltoadásai közötti egyöntetűség, illetőleg a kettő közötti eltérés nagysága és oka. A takarékkoronahiteleknek a termelés és a forgalom irányában való szerepét a takarékkorona és a korona értékváltozását mutató adatoknak a nagykereskedelmi árak változását jelző adatokkal való egybevetése világíthatja meg.

A takarékkorona, amint már említettük, f. évi február hó 20-án lépett életbe és a koronához való értékviszonyát jelző adatok már ettől a naptól állanak rendelkezésre. Figyelembe veendő azonban, hogy az értékarány február 20—25-re nézve nem naponként, hanem az utolsó napra visszamenőleg egyszerre határozott meg s a bécsi banktisztviselősztrájk miatt február 27.-e előtt a korona bécsi árfolyamalakulásáról nem voltak megbízható adatok. A korona első reális bécsi árjegyzése csak az értékviszony február 27-i megállapításánál volt alapul vehető. A budapesti devizaközpont valutaárfolyamai sem voltak paritásban február 20-án a koronának a a külföldi piacokon jegyzett árfolyamaival s e diszparitás kiegyensúlyozása február 20. és 27. között történt. Az értékalakulás bizonytalanságával járó abnormis tünetek megnyilvánulnak február 20. és 27. között egyes cikkek nagykereskedelmi árának alakulásában is. Szemléltető képét adják e tényállásnak az alábbi adatok:

N a p J o u r	A takarékkorona értékének — de la valeur de la couronne d'épargne	A budapesti devizaközpontdollarjegyzésének — de la cote du dollar de la Centrale des devises de Budapest	Az arbitragepapirok árfolyamának — du cours des actions d'arbitrage des Bourses des Valeurs de Budapest et de Vienne	A búza nagykereskedelmi árának — Du prix de gros du froment	Az élő állat nagykereskedelmi árának — Du prix de gros des animaux vivants
	v á l t o z á s a (1924. II. 20 = 100) c h a n g e m e n t s (20 II 1924 = 100)				
1924. II. 20.	100	100	100	100	100
" " 21.	102	100	—	105	100
" " 22.	101	125	92	107	100
" " 23.	101	125	—	111	100
" " 25.	102	131	95	116	101
" " 26.	101	131	104	119	101
" " 27.	100	134	102	116	101

A takarékkorona értéke tehát ugyanannyi volt február 27-én, mint február 20-án, ezzel szemben a budapesti devizaközpontnál a dollár február 27-én 34%-kal drágább, mint 20-án s a búza a két szóbanlevő időpont között 16%-os áremelkedést mutat. Megemlítendő továbbá, hogy február 27-én a magyar és osztrák korona értéke a külföldi jegyzések közül legmértékadóbb bécsi jegyzés szerint egyenlő volt. Ezek után tekintetbe véve még, hogy takarékkoronára szóló követelések és tartozások csak február 27-től keletkeztek, kétségtelenül ezt a határnapot kell a takarékkorona érvényének tulajdonképeni kezdőnapjául tekinteni és ezt a leghelyesebb az összehasonlításoknál alapul venni.

Folyó évi február hó 27-től kiindulva június 23-ig, a takarékkorona árfolyamjegyzésének utolsó napjáig mutatja a táblázat a takarékkoronaértékben, a bécsi magyar koronajegyzésben, a budapesti devizaközponti dollárjegyzésben, a hat legfontosabb arbitragepapír értékjegyzésében és egyes fontosabb cikkek, a búza, a liszt, az élő állat, a hengerolaj és a női ruhaszövet nagykereskedelmi áraiban naponként történt változásokat.

A kimutatott adatokból megállapítható, hogy a budapesti devizaközpont a valuták árfolyamait — jelentéktelen különbségektől eltekintve — rendszeresen azzal a kulccsal emelte, amellyel a takarékkorona koronaértéke változott. A takarékkorona együtthatóinak, a bécsi koronajegyzésnek és az arbitragepapirok árfolyamának változása azonban az egyöntetűség előbb észlelt képét már megzavarja. A korona bécsi árfolyama 53%-al volt alacsonyabb május 31-én, mint február 27-én, az arbitragepapirok május 31-i árfolyamértékénél ellenben a február 27-i árfolyamokkal szemben nem a meg-

felelő 53%-os emelkedés, hanem 6%-os visszaesés tapasztalható. A takarékkorona érvényének kezdő és végső időpontjaira vonatkozó adatokat hasonlítva össze, a két szóbanlevő értékalakulás még nagyobb eltolódást jelez. Míg június 23-án a takarékkorona 25%-kal többet ért, mint február 27-én, az arbitrage-részevények árfolyamait átlagosan 35%-kal alacsonyabban jegyzi a budapesti június 23-i értéktőzsde, mint a február 27-i. A takarékkorona és a korona értékviszonyának kulcsát tehát egymással divergáló értékalakulások adják. Az arbitragepapirok árfolyamának eltolódásai általában a korona nemzetközi értékváltozásaival való kapcsolatot nem mutatják. Míg a magyar korona árfolyama május 31-én február 27-ével szemben a bécsi jegyzés 53%-os emelkedése mellett a zürichi jegyzésnél 53,6, a prágai jegyzésnél 39,8, a newyorki jegyzésnél pedig 51,6%-os emelkedést jelez, az arbitragepapiroknál a nemzetközi fontosabb piacokon ezek szerint általánosan jelentkező koronaromlásnak megfelelő átértékelődés nem történt meg, hanem ellenkezőleg, amint láttuk, árfolyamcsökkenés következett be. A takarékkorona értékének megállapításánál tehát az arbitragepapirok árjegyzésének figyelembevétele a magyar koronaérték nemzetközi hanyatlásának mértékénél alacsonyabb kulcsot eredményezett és az arbitragepapirok árfolyamainak, mint érték meghatározó tényezőknek figyelmen kívül hagyása és e helyett csupán az egyes külföldi koronajegyzések alapulvétele mellett május 31-én 100 takarékkorona értékét mintegy 15—20 koronával magasabban kellett volna megállapítani a megállapított 132 korona értéknél. Az idegen valutában való értékelés számolás tehát a február 27-től május 31. közötti, vagyis háromhavi időszakra nézve mintegy 10—15%-kal magasabb magyar koronaösszeget ad, mint a takarékkoronában való elszámolás. A takarékkoronában való értékmegállapítás utolsó napjára, június 23-ra ez a különbség némileg csökkent, de még mindig a takarékkorona 25%-os értékemelkedésével szemben a korona bécsi jegyzésének 35%-os hanyatlása áll.

A termelés és a kereskedelem hitelgényeinek takarékkoronában való kielégítése maga után vonja azt a feltevést, hogy a takarékkorona emelését a termelt, vagy a forgalomba hozott cikkek árában megfelelő emelkedés kíséri. Táblázatunk adatai felvilágosítást nyújtanak abban az irányban, hogy egyes számottevő cikkek áraival való összehasonlításban mennyire igazolódik ez a feltevés. A búza ára május végén körülbelül ugyanolyan százalékkal

**A takarékkorona értékének, továbbá egyes valutáris és tőzsdei értékeknek és némely fontosabb áru
nagyereskedelmi árának változása 1924 II/27-től 1924 VI/23-ig.**

*Variations de la valeur de la couronne d'épargne, de certaines monnaies et papiers valeurs et des prix de
gros de quelques articles importants, du 27 février au 23 juin 1924.*

Év, hó és nap Année, mois et jours	A korona és takarékkorona értékének — Proportion de la valeur de la couronne et de la couronne d'épargne									
	A budapesti Devizaközpont dollárjegyzésének — Cote du dollar de la Centrale des devises de Bpest		A bécsi tőzsde magyar koronaárfolyamának — Cours du change de la couronne hongroise à la Bourse des valeurs de Vienne		Az arbitragepapírok ¹⁾ budapesti tőzsdei árfolyamának — Cours des valeurs d'arbitrage à la Bourse de Budapest		A búza ²⁾ bpesti tőzsdei árjegyzésének — Cote du froment à la Bourse de Budapest		A 0-ás búzaliszt nagykereskedelmi árának — Prix de gros de la farine fine de froment	
változása az 1924 febr. 27-i állapothoz viszonyítva (1924 II/27 = 100) — Changements par rapport à l'état du 27 février 1924 (27/II 1924 = 100)										
1924 febr. 27. févr.	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
" 28. "	102	100	104	—	101	100	101	100	101	100
" 29. "	103	102	104	97	107	106	101	100	101	100
márc. 1. mars	103	102	104	—	107	106	101	100	101	100
" 3. "	104	103	105	102	111	111	104	100	100	100
" 4. "	104	103	105	102	112	111	104	100	100	100
" 5. "	105	104	105	105	108	111	104	100	100	100
" 6. "	106	104	105	—	—	111	97	100	100	100
" 7. "	108	106	111	113	110	111	97	100	100	104
" 8. "	112	110	111	—	117	111	97	100	100	104
" 10. "	115	113	115	122	123	127	104	100	100	104
" 11. "	118	116	120	113	122	127	104	100	100	104
" 12. "	117	115	118	109	122	127	104	100	100	104
" 13. "	116	114	115	—	122	127	109	100	100	104
" 14. "	114	113	115	102	121	125	109	100	100	104
" 17. "	114	113	112	103	121	125	109	100	100	107
" 18. "	114	113	115	102	118	125	109	100	100	107
" 19. "	115	115	115	104	116	125	109	106	106	107
" 20. "	116	117	118	—	118	123	107	106	106	107
" 21. "	116	117	119	98	123	126	107	106	106	107
" 22. "	118	118	—	—	126	131	107	106	106	111
" 24. "	118	118	123	92	126	134	106	106	106	111
" 26. "	117	118	123	91	119	134	106	106	106	111
" 27. "	118	118	119	—	118	129	103	106	106	111
" 28. "	115	117	117	89	114	122	103	106	106	111
" 29. "	115	117	—	—	116	122	103	91	91	111
" 31. "	111	112	125	86	115	122	105	91	91	111
ápr. 1. avril	111	112	125	92	115	120	105	91	91	111
" 2. "	111	112	124	85	115	120	105	91	91	111
" 3. "	112	113	124	—	120	120	109	91	91	111
" 4. "	113	114	124	81	120	126	109	91	91	111
" 5. "	113	114	—	—	119	125	109	91	91	111
" 7. "	114	115	124	89	119	125	117	91	91	113
" 8. "	114	115	124	87	118	125	117	91	91	113
" 9. "	114	115	124	83	118	125	117	91	91	113
" 10. "	114	115	123	—	116	125	114	91	91	113
" 11. "	115	116	117	78	115	125	114	91	91	113
" 12. "	115	116	—	—	114	125	114	91	91	113
" 14. "	115	116	118	77	113	125	118	91	91	113
" 15. "	116	117	120	78	113	123	118	91	91	113
" 16. "	116	117	120	—	113	122	118	91	91	113
" 17. "	116	117	121	81	115	122	122	91	91	113
" 22. "	118	119	121	87	119	126	120	91	91	113
" 23. "	118	119	123	82	125	126	120	81	81	113
" 24. "	119	120	124	85	125	126	119	81	81	113
" 25. "	119	121	124	—	124	126	119	78	78	113
" 26. "	120	121	—	—	124	126	119	78	78	113
" 27. "	120	121	—	—	124	126	119	78	78	113
" 28. "	120	121	129	81	—	126	127	78	78	113
" 29. "	122	123	131	79	123	126	127	78	78	113
" 30. "	125	126	128	79	122	126	127	78	78	113

Év, hó és nap Année, mois et jours		A korona és takarékkorona értékáránálak — Proportion de la valeur de la couronne et de la couronne d'épargne	A budapesti Devizaközpont dollárjegyzésének — Cote du dollar de la Centrale des devises de Bpest	A bécsi tőzsde magyar koronaárfolyamának — Cours du change de la couronne hongroise à la Bourse des valeurs de Vienne	Az arbitragepapírok ¹⁾ budapesti tőzsdei árfolyamának — Cours des valeurs d'arbitrage à la Bourse de Budapest ¹⁾	A búza ²⁾ bpesti tőzsdei árjegyzésének — Cote du froment à la Bourse monnaies et papiers de Budapest	A 0-ás búzaliszt nagykereskedelmi árának — Prix de gros de la farine fine de froment	Az élő állat ³⁾ budapesti vásárcsarnoki nagybani árának — Prix de gros des animaux vivans aux halles de Budapest ³⁾	A hengerolaj nagykereskedelmi árának — Prix de gros de l'huile à graisser à cylindre	A gyapjuszövet ⁴⁾ nagykereskedelmi árának — Prix de gros des tissus de laine ⁴⁾
változása az 1924 febr. 27-i állapothoz viszonyítva (1924 II/27 = 100) — Changements par rapport à l'état du 27 février 1924 (27/II 1924 = 100)										
máj. 1. mai	125	126	—	—	122	126	133	78	116	
" 2. "	126	127	140	—	122	126	133	78	116	
" 3. "	126	127	—	—	122	126	133	78	116	
" 5. "	126	127	142	76	122	126	135	78	116	
" 6. "	126	127	136	72	125	126	135	78	116	
" 7. "	126	127	136	72	126	129	135	78	116	
" 8. "	127	128	140	—	126	130	132	78	116	
" 9. "	127	128	140	70	129	130	132	78	116	
" 10. "	128	129	—	—	131	131	132	98	116	
" 12. "	128	129	142	82	131	131	135	98	116	
" 13. "	128	129	142	84	130	132	135	98	116	
" 14. "	128	129	142	84	126	132	135	98	116	
" 15. "	128	129	142	—	126	132	132	98	116	
" 16. "	129	130	142	83	126	133	132	98	116	
" 17. "	129	130	—	—	131	133	132	98	116	
" 19. "	129	130	140	80	132	133	132	98	116	
" 20. "	130	131	140	81	134	133	132	98	116	
" 21. "	130	131	142	83	135	137	132	98	116	
" 22. "	130	131	142	—	134	137	135	98	116	
" 23. "	131	132	144	84	134	138	135	98	116	
" 24. "	131	132	—	—	134	135	135	98	116	
" 26. "	132	133	146	86	132	136	145	106	116	
" 27. "	132	133	146	89	130	136	145	106	116	
" 28. "	132	133	148	—	131	129	150	106	116	
" 30. "	132	133	153	94	130	129	150	106	116	
" 31. "	132	133	—	—	125	129	150	106	116	
jun. 2. juin	132	133	154	87	125	129	159	106	116	
" 3. "	133	134	149	89	125	125	159	106	116	
" 4. "	133	134	149	89	125	126	159	106	116	
" 5. "	133	134	149	—	125	127	141	106	116	
" 6. "	133	134	149	84	125	127	141	106	116	
" 7. "	133	134	—	—	125	127	141	106	116	
" 10. "	133	134	152	81	123	127	144	106	116	
" 11. "	133	134	152	81	121	127	144	106	116	
" 12. "	133	134	149	—	121	126	146	106	116	
" 13. "	132	133	147	76	122	126	146	106	116	
" 14. "	132	133	—	—	121	126	146	106	116	
" 16. "	130	131	145	75	121	126	146	106	116	
" 17. "	129	130	147	72	118	126	146	106	116	
" 18. "	129	130	145	—	118	119	146	106	116	
" 20. "	128	129	143	71	118	119	146	106	116	
" 21. "	128	129	—	—	119	119	146	106	116	
" 23. "	125	126	135	65	119	119	144	106	116	

¹⁾ A budapesti és bécsi értéktőzsdén jegyzett következő részvények. Actions suivantes, cotées aux Bourses de Budapest et de Vienne: az Osztrák hitelintézet, a Magyar általános hitelbank, az Osztrák-magyar államvasúttársaság, a Rimamurány-salgótarjáni vasmű rt., a Salgótarjáni köszénbánya rt. és a Magyar általános köszénbánya rt. részvényei. — ²⁾ Tiszavidéki 79 kg-os búza. Froment de 79 kg nommé tiszavidéki. — ³⁾ Tarka ökör, hizott. Boeufs gras, tachetés. — ⁴⁾ Tiszta gyapjú női szövet. Tissus de laine pure pour femmes.

volt magasabb a február végi árnál, mint amilyen százalékkal magasabb a takarékkorona május végi árfolyama a február végén fennállott árfolyamnál. Háromhavi lejáratú, június 23-án esedékes búzaváltónál a takarékkorona-tartozás tőkeösszege nagyobb százalékkal emelkedett, mint a búza tőzsdei ára. Ha tehát a gabonakereskedő a közraktárban elhelyezett gabonára takarékkoronaelőleget vett fel, azért rendszerint legalább ugyanolyan, néha azonban még nagyobb arányban növekedett összeget kellett a tartozás tőkeösszege címén fizetnie, mint amilyen arányban árújának koronaértéke nőtt, az áralakulás révén ennél fogva a kamat-, raktári, stb. költségek már semmiesetre sem térültek meg. A lisztárak emelkedése a takarékkorona életbeléptétől a harmadik hónap végéig 29, június 23-ig csak 19%-os; ez az áremelkedés az adott kamatviszonyok mellett takarékkoronában való elszámolásnál a nagyösszegű malomváltókra nézve nem mondható kedvezőbbnek, mint a búzára nézve kimutatott árképződés. A piac más fontos cikkei jó részben még kevésbé tudják a takarékkoronában igénybevett hitelek terheit kiegyenlítő számvetést az áremelkedés alapján biztosítani. A női ruhaszövet ára május végén és június 23-án egyaránt csak 16%-kal magasabb, mint február végén, a hengerolaj ára ugyanezen időpontok összehasonlításánál csak 6%-os emelkedést mutat, május 1-én azonban még mintegy 20%-kal alacsonyabb volt, mint február végén. Az élő állatoknál a takarékkoronaárfolyamhoz viszonyított árkonjunktúrák kezdetben, mint táblázatunk adataiból látszik, nagyon kedvezőtlenül alakultak, körülbelül április közepétől azonban itt sikerült a takarékkorona értékváltozásának arányánál erősebben felszorítani az árakat, úgyhogy május végén a február 27-iki árakkal szemben 50%-os emelkedés jelentkezik, ami a takarékkorona értékemelkedésének százalékszámát 18-al túlhaladja. Végeredményben meg kell állapítanunk, hogy a termelők és kereskedők a termelt, vagy forgalomba hozott cikkeknél jelentkező árkonjunktúrákból a felvett takarékkorona kölcsönök terheit meghaladó nyereséget alig találhattak, sőt több irányban jelentős veszteségekre kell következtetni.

A m. kir. minisztérium rendelkezése szerint az állami jegyintézet f. évi február hó 20-tól kezdődőleg váltókra, értékpapírokra és közraktári jegyekre csak takarékkorona hitelek folyósíthatott. A jegyintézet a takarékkorona életbelépte előtti utolsó, vagyis február 15-iki kimutatásában a váltókra, értékpapírokra és közraktári jegyekre nyújtott hitelekben fennálló követelések címén 727·4 milliárd

koronát tüntet ki. Takarékkoronában fennálló követelések első ízben a jegyintézet március 15-iki kimutatásában szerepelnek, ettől kezdve abban az arányban, ahogy a régi követelések kiegyenlítést nyertek és új hitelek folyósítottak, fokozatosan nagyobbodó rész jut a szóbanlevő címeken kiadott hitelekből a takarékkoronában elszámolandó tételekre. Az utóbbi tételekkel való telítődés folyamatát a következő adatok szemléltetik:

A m. kir. állami jegyintézet követeléseinek összege leszámított váltókra, közraktári jegyekre és értékpapírokra adott előlegek után.

Montant des créances de l'office National d'Emission du Royaume de Hongrie sur traites, warrants et valeurs escomptées.

I d ő Époque	Összes követelések — Total de créances	Takarékkoronára szóló követelés — Créances en couronnes d'épargnes
	milliárd kor. — milliards de cour.	
1924 III. 15. . .	714·0	150 0
" III. 23. . .	741·4	265·0
" III. 31. . .	783·0	343·5
" IV. 7. . .	863·6	512 8
" IV. 15. . .	954·4	692·3
" IV. 23. . .	1.010·6	812·7
" IV. 30. . .	1.106·1	990 6
" V. 7. . .	1.210·4	1.118·8
" V. 15. . .	1.275·1	1.219·6
" V. 23. . .	1.344·7	1.344·7
" V. 31. . .	1.400·6	1.400·6

A követeléseknek takarékkoronában elszámolandó része március 15-én tehát egyötöd rész volt, május elsejétől azonban már úgyszólván csak takarékkoronában számítandó követelések állottak fenn.

A jegyintézeti adatok a takarékkoronában való számítás érvénye alatt is a hitelnyújtás koronaösszegének jelentékeny és állandó növekedését mutatják. Az igénybevett hitelek nemesvalutájú összegeinek egybevetése alapján lehet csak a takarékkoronaszámítás előtti és alatti hiteligenybevétel mértékéről helyes képet alkotni. A váltókra, közraktári jegyekre és értékpapírokra adott jegyintézeti kölcsönök álladéka február 15-én, tehát még a takarékkoronaszámítás előtt 147·3 millió, június 7-én azonban csak 87·3 millió svájci frank volt, a hitel igénybevételét tehát az új értékszámítással járó nagyobb kockázat elég jelentékenyen korlátozta.

A takarékkoronában elszámolásra kerülő kölcsönműveleteknél a jegyintézeten kívül a gazdasági élet egyéb hitelforrásai is szerepet játszottak. A takarékkoronában való tőkeelhelyezésre a pénzügyintézetek nagy része is alkalmat nyújtott, miután a jegyintézet a betéti üzlet folytatására jogosított pénzügyintézetektől,

mint giroszámlatulajdonosoktól készpénzben befizetéseket, vagy átutalásokat takarékkoronáról szóló számlákra elfogadott, illetőleg átvett. A központi statisztikai hivatal a pénzügyintézeteknél takarékkoronában elhelyezett összegek álladéka adatait bizonyos határnapokra nézve beszerezte és pedig a budapesti pénzügyintézetek túlnyomó részére vonatkozólag a Takarékpénztárak és Bankok Egyesületének közreműködésével, a vidéki és egyes budapesti intézetekre vonatkozólag pedig közvetlenül az illető intézetektől. A pénzügyintézeteknél takarékkoronában elhelyezett összegek álladéka alakulását félhavonként március 1-től április 15-ig a következő adatok tüntetik fel:

Időpont <i>Époque</i>	A pénzügyintézeteknél takarékkoronában elhelyezett		
	takarékbetétek <i>Dépôts</i>	pénztárjegybetétek — <i>Bons de caisse</i>	folyószámlabetétek — <i>Comptes courants</i>
	<i>placés aux établissements financiers en couronnes d'épargnes</i>		
	összege millió takarékkorona — <i>montant en millions de couronnes d'épargnes</i>		
A) Budapesti pénzügyintézetek — <i>Établissements financiers de Budapest</i>			
1924 II. 29. . .	6·5	—	3.113·4
" III. 15. . .	6.022·4	8.900	28.765·7
" III. 31. . .	6.191·5	8.776·5	93.869·4
" IV. 15. . .	6.041·3	9.404·9	87.456·7
B) Vidéki pénzügyintézetek — <i>Établissements financiers de la province</i>			
1924 II. 29. . .	60·9	—	536·3
" III. 15. . .	1.712·3	1·5	1.797·8
" III. 31. . .	2.235·6	71·6	2.253·9
" IV. 15. . .	2.469·5	69·2	2.583·0
C) Összes pénzügyintézetek — <i>Totaux des établissements financiers</i>			
1924 II. 29. . .	67·4	—	3.649·7
" III. 15. . .	7.734·7	8.901·5	30.563·5
" III. 31. . .	8.427·1	8.848·1	96.123·3
" IV. 15. . .	8.510·8	9.474·1	90.039·7

Április 15-én tehát nem sokkal haladta meg a 100 milliárd koronát a pénzügyintézeteknél takarékkoronában elhelyezett összeg. Az április 15-e utáni időszakra a pénzügyintézetek kimutatásai nem állanak rendelkezésünkre, azonban ennek az álladéknak későbbi csökkenésére kell következtetnünk. A pénzügyintézetek ugyanis a náluk elhelyezett takarékkoronaösszegeket túlnyomó részben valószínűleg haladéktalanul átutalták az állami jegyintézetnél lévő girószámlájukra.

A jegyintézet április 15-i girótartozása körülbelül egyenlegét adja a pénzügyintézeteknél április 15-én fennálló takarékkoronaelhelyezéseknek, amennyiben az előbbi 111·1, az utóbbi 108·0 milliárd takarékkorona. A jegyintézeti giróátutalások álladéka azonban április 30-án már csak 31·3, május 15-én 20·8, május 31-én 48·0, június 7-én 20·4, június 15-én 9·2 milliárd takarékkorona volt; ezek az adatok oda mutatnak, hogy a pénzügyintézeteknél takarékkoronában elhelyezett összegek álladéka április 15-e után nem emelkedés, hanem visszaesés állott be. A pénzügyintézeteknél takarékkoronában történt elhelyezések április 15-i összegét svájci frankra számítva át, takarékbetétekben 740.442 svájci frankot, pénztárjegybetétekben 824.243 svájci frankot, folyószámlabetétekben 7.833.450 svájci frankot találunk. A valorizációnak ez a rendszere tehát nem alakult ki a tőkeelhelyezés és tőkegyűjtés tekintélyes formájává. Az a mintegy 9·4 millió svájci frankösszeg, mely a pénzügyintézeteknél április 15-én adataink szerint takarékkoronában elhelyezve volt, a folyószámla és takarékbetéteknek 1920. évi 180 millió svájci frank összegű álladéka mellett egészen elenyésző.

Az állami jegyintézet működése folyó évi június hó 23-án megszűnt s ugyanakkor a takarékkoronában való hitelnyújtás is véget ért. A takarékkoronában még fennálló követelések és tartozások elszámolásánál az idevonatkozó rendelkezés szerint a június 23-i 125 : 100 értékarányt kell a lejáratú időpontra nézve alapul venni. A szóbanlévő rendelkezés nyilvánvalóan abból indult ki, hogy a korona nemzetközi értékében június 23-tól számottevő változások nem történhetnek. Annak a körülménynek az eldöntésére, hogy ez a föltevés egészen helyt áll-e, még nagyon kis idő, mindössze 4 nap áll rendelkezésünkre. Ez idő alatt a korona zürichi értéke érdemlegesen nem változott, bécsi értéke azonban mégis 7%-os emelkedést jelez. Ha a kérdéses 7%-os emelkedés csak átmeneti és maximális változásnak tekinthető, a jegyintézeti és takarékkorona-hitelekben érdekelt gazdasági körök általában nem túlságos érzékenyen vannak ezáltal anyagilag érintve. Amennyiben a 7%-os többlet megmaradna, így már a jegyintézetnél fennmaradt takarékkorona-tartozások összegét figyelembe véve, mintegy 100 milliárd koronára tehető az az összeg, melyet a jegyintézeti hitellel adós termelésnek és kereskedelemnek a korona külföldi értékalakulásának kulcs szerinti összegén felül kell visszafizetnie adóssága kiegyenlítésénél.

Szigeti Gyula dr.

© KONZULI JELENTÉSEK ©

Magyar kir. külképviseleti hatóságok gazdasági jelentései.

Németbirodalom (Bajorország)

A müncheni magyar kir. konzulátus gazdasági jelentése az 1923. évről.

A német gazdaságot az elmúlt évben rövidesen ezekkel a szavakkal lehetne jellemezni: *harc az állagmegmentésért.*

Az elmúlt öt gazdasági év, amely nem volt egyéb, mint a fegyveres küzdelemnek „más eszközökkel“ való folytatása, az illúziók és tévedések időszakává vált. Más szóval egy hatalmas számmámor, amely a valódi szegénységet eltakarta.

A Ruhr-vidék megszállásával, de még inkább a bankóprés megállításával nagy változások álltak be a gazdasági életben. Ott, ahol eddig a „látszatvirágzás“ tivornyázott, az a borzalmas felismerés és kijózanodás ütötte fel a fejét, hogy minden gazdasági fellendülés csak kegyetlen illúzió volt, mely önmagát emésztette fel és hogy minden, ami abból a gazdasági periodusból visszamaradt, amelynek néma tanujelei ma a bankok „nulla-épületei“, csak roncs. Hogy az infláció és illúzió fátyla végre fellebbent, csak szerencsének mondható, mert végre megmutatta, hogy mi maradt meg és mily utakon kell haladni, hogy a megmaradt állag a német gazdaság részére megmenthető legyen.

Ily szemszögből kiindulva el kell térni attól a szokástól, hogy az elmúlt évről nyereségszámlát állítsunk fel. De nem is volna lehetséges, mert az elmúlt év gazdaságpolitikáját inkább negatívnak, mint pozitívnak lehetne nevezni, hisz az állam és a gazdaság

törekvése inkább veszteség elkerülésére, mint nyereség eredményezésére volt beállítva.

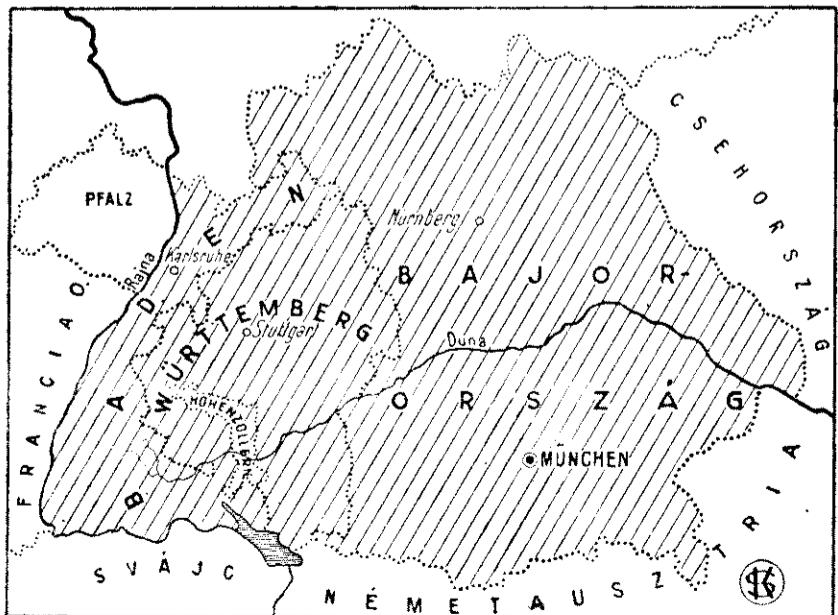
Ebben az irányban mozogtak az elmúlt évben a gazdasági élet összes intézkedései, amelyeknek legmarkánsabb ismertetőjele a *szilárd értékmérő* hiánya volt.

Két momentummal találkozunk, amelyek az eddig is akrobatáskodó márkának megadták a kegyelemdőfést: 1) a Ruhr-harc finanszírozása, 2) a Ruhr-megszállás folytán pangásba jutott ipar által elbocsájtott hatalmas munkástömegek segítése.

Mindkét célra hatalmas összegek kellettek, amelyeket csak a bankóprés útján lehetett megszerezni, anélkül, hogy érte csak a legcsekélyebb produktív ellenszolgáltatás történt volna.

A dolgok ily folyásánál a pénzügyi csőd elkerülhetetlen volt. A márka, mely még január 11-én, vagyis a Ruhr-megszállás napján a békeértékének 2488-ada volt, az év végéig annak billiómod részére zsugorodott össze. Az óriási elértéktelenedés természetesen rendkívüli inflációt vont maga után, úgyhogy a kettő közti okozati összefüggés megkezdte azt a körtáncot, amelynek csak a járadékmárka bevezetése tudott véget vetni. Bár a birodalom stornirozta a reparációs szállításokat és egyéb takarékoskodási rendszabályokat is alkalmazott, a nélkülözhetetlen bevételek mégis a semmiben folytak szét.

A müncheni konzulátus kerülete.

Az „Erfassung der Sachwerte“ régi jelzőt is mindsűrűbben hangoztatták és az a kommunisták részéről hozott javaslatban egészen konkrét formát is öltött. Törvényre azonban nem került a sor. Ezalatt a bankóprés segítségével az egész takaréktőke a nullpontra süllyedt. A reallkereslet helyébe az alkalmi nyereségek léptek, amelyek vad spekulációkká fajultak és amelyek ellen a legkülönbözőbb rendeletek sem tudtak védelmet nyújtani. A bankok is mindinkább eltértek a tulajdonkepeni rendeltetésüktől és inkább lukratív emissziós és alapítási üzletekkel foglalkoztak. Az iparnak, amely az elmúlt években még olyan büszkén mutatott rá külföldi üzletére, elsikkadt eza bevételforrása is, mert a belföldi árak örült drágulásával csakhamar a *világpiaci árak* túllépése állott be. A kormány, amely eddig a „Schleuder Exportot“ valutadumpingolással és más megszorításokkal akarta megkötni, most a külkereskedelem élénkítése céljából újabb és újabb enyhítéseket hozott s a végén a kiviteli illetékektől is eltekintett, de a külkereskedelmi mérleg továbbra is rendületlenül passzív maradt.

Az a körülmény hogy a kormánynak az export érdekében az exportvaluták 30%-os részesedéséről kellett lemondania, nagyon megcsappantotta a birodalom devizakészleteit, úgyhogy a birodalmi bank időleges márkatámasztó akciói mind összeomlottak, aminek a következménye újabb infláció, újabb ár- és béremelés és erőszakos vásárlóerőteremtés volt, amellyel az árúprodukciónak semmiféle összhangban nem állott. Amellett úgy az állam, mint a gazdasági élet követelése a birodalmi bankkal szemben mindnagyobbak lettek. A *diszkontkamatláb*, amint azt a következő táblázat mutatja, lényegesen emelkedett.

A d i s z k o n t k a m a t l á b	
érvényességének ideje	nagysága
1914 december 23-án	5%
1922 július 28-án	6%
1922 augusztus 28-án	7%
1922 szeptember 21-én	8%
1922 november 13-án	10%
1923 január 18-án	12%
1923 április 23-án	18%
1923 augusztus 2-án	30%
1923 szeptember 30-án	90%

Mivel a bankok a birodalmi bank diszkonttételein is mindig túlmentek, a birodalmi bank hitele a legolcsóbb maradt. A birodalmi bank hitelmegszorításokkal próbált levegőhöz jutni, ezen óvintézkedése folytán azonban csak a

kéziparos és a kiskereskedő szenvedett, mint akik legjobban voltak erre a hitelre rászorulva. A hitelértékesítés ellenőrzése sem volt eléggé szigorú, úgyhogy a hitelekkel a legnagyobb visszaélések történtek.

A fizetési eszköz rendkívüli elértéktelenedési tempója (ami egyedül tette lehetővé, hogy csekély aranymennységgel a forgalom lebonyolítható legyen) erősen kiváltotta az *értékállandóság* utáni vágyat. Ezen okból a legkülönbözőbb értékálló számolási módozatok keletkeztek. A fizetési eszköz elveszítvén értéktulajdonságát, magával hozta, hogy a „dupla könyvelésre“ tértek át, amelynél az a törekvés domborodott ki, hogy a rizikó a mások vállára gördíttessék.

A pénzelértéktelenedés ellen alkalmazott védintézkedések más tere is átcsaptak. A takarékoskodási hajlam kielégítésére különböző *értékálló kölcsönmódok* létesültek. Természetesen a kamatozás is értékállóan történt.

Az értékállóságba való menekvés rendkívül kedvezményezte a különböző fantasztikus alapításokat. Az alapítások sosem voltak oly számosak, mint éppen az elmúlt évben. Ennek a jelenségnek hű ellenpólusa a csődök megszűnése volt.

Az újszerű alapításokban az első helyet mindenesetre a bankok foglalták el, amelyek érdekes módon mindjárt mély gyökeret vertek a gazdasági életben. Ezt nemcsak az a körülmény segítette elő, hogy a publikum tömegesen rávetette magát a spekulációra, hanem szoros összefüggésben állott a kényszergazdaság feloldásával is. Hogy hová vezetett a pénzszűke, legjobban illusztrálja az, hogy még az értékpapírok is fizetőeszközként szolgáltak, míg a leprimitív fizetési forgalom nem lépett életbe: *az árucseré*.

Ezek szerint az 1923-as gazdasági év állandó védelmi harc volt a gazdasági állag megmentéseért az infláció áradata ellen.

Mezőgazdaság

Bajorország *szemesterménnyel* bevetett területe 1922-ben és 1923-ban a következőképen oszlott meg:

A termény megnevezése	A bevetett terület nagysága hektárokbán	
	1922-ben	1923-ban
Őszi búza	250299	234597
Tavaszi búza	22341	26904
Tönköly	21575	19581
Őszi rozs	424012	398315
Tavaszi rozs	15857	21249
Őszi árpa	7062	5130
Tavaszi árpa	299487	310600
Zab	420095	428984
Összesen	1460728	1445360

A *hüvelyesekkel* bevetett terület az elmúlt évhez viszonyítva szintén többé-kevésbé csökkenést szenvedett, amint azt az alanti összeállítás mutatja:

A termény megnevezése	A bevetett terület nagysága hektárokbán	
	1922-ben	1923-ban
Borsó	8948	8060
Bab	3866	3849
Lencse	5496	4754
Bükköny	19852	15420
Pohánka	1108	954
Összesen	39270	33037

A magnyerés szempontjából hüvelyesekkel bevetett terület a következő volt:

A termény megnevezése	A bevetett terület nagysága hektárokbán	
	1922-ben	1923-ban
Borsó	4727	3378
Bab	2331	2224
Lencse	2190	4754
Bükköny	3669	3050
Pohánka	252	313
Összesen	13169	13719

Repcével 7.897 (mult évben 7.487) hektár, *kenderrel* 339 (456) hektár és mezőgazdaságilag ültetett *kosárfűzzel* 422 (690) hektár volt bevetve.

A *burgonyatermelés* Bajorországban 1923-ban terjedelemben nyert. Az 1923. évben 365.106 hektárt tett ki a burgonyával bevetett terület, 5130 hektárral többet az előző évben burgonyával bevetett területnél.

Viszonylagosan visszafejlődést mutat fel a *cukorrépatermelés*. Hivatalos jelentés szerint 1923-ban csak 8966 hektár, míg 1922-ben összesen 13.071 hektár volt cukorrépával bevetve.

Marharépa ez évben 162.240 hektár területen termeltetett, 3402 hektárral nagyobb felületen, mint az 1922. évben.

Jelentősen emelkedett a *takarmánytermő* terület. 1923-ban összesen 1,741.002 hektár vétetett igénybe takarmánytermelés céljából, ami 1922-vel szemben 30.341 hektáros területnövekedést jelent. Ez a terület az egyes takarmánynemek között a következőképen oszlik el:

A takarmánynem megjelölése	A bevetett terület nagysága hektárokbán	
	1922-ben	1923-ban
Lóhere	303684	328569
Lucerna	57255	60994
Széna	1349722	1351439
Összesen	1710661	1741002

A fontosabb termények 1922. és 1923. évi terméseredményeit az alábbi táblázat mutatja be:

A termény megnevezése	A termés mennyisége 1000 méter-mázsákban		Az elért termés eredmény 1923-ban + több volt, — kevesebb volt mint 1922-ben
	1922-ben	1923-ban	
Őszi búza	2827.6	3595.5	+ 767.9
Nyári búza	224.0	341.1	+ 117.1
Tönköly	228.5	263.7	+ 35.2
Őszi rozs	5082.2	4946.1	— 136.1
Nyári rozs	144.5	229.4	+ 84.9
Őszi árpa	—	80.3	—
Nyári árpa	3774.7	4945.6	+ 1170.9
Zab	4208.3	6119.8	+ 1911.5
Repce	18.9	23.5	+ 4.6
Borsó	43.0	35.1	— 7.9
Bab	34.2	25.3	— 8.9
Lencse	16.9	49.0	+ 32.1
Bükköny	31.1	30.7	— 0.4
Pohánka	2.1	3.8	+ 1.7
Burgonya	44526.6	34426.1	— 10100.5
Cukorrépa	3259.1	1909.2	— 1349.9
Marharépa	38138.8	34243.1	— 3895.7
Lóhere	10850.9	14822.3	+ 3971.4
Lucerna	3295.0	3564.6	+ 269.6
Széna	53468.6	59782.3	+ 6313.7

Szőlészet. Sokkal sivárabb a kép a *szőlészet* terén. Bár a művelési felület az 1922. évvel szemben terjedelemben növekedett, termés hozadék szempontjából az eredményt kedvezőtlennek lehet minősíteni.

A szőlőfaj megnevezése	A művelés alatt álló szőlőterület nagysága hektárokbán		A musttermés mennyisége hektoliterekben	
	1922-ben	1923-ban	1922-ben	1923-ban
Fehér bor	17.255.3	17.592.5	853.600	22.962
Vörös bor	2.348.4	2.485	147.679	1.176
Összesen	19.603.7	20.077.5	1,001.279	24.138 ¹⁾

¹⁾ A pfalzi, tehát a legjelentősebb bortermelő vidék termelési hozadéka nincs beszámítva.

Ezek szerint a művelési felület 473.8 hektárral nagyobb volt, mint az elmúlt évben. Bár a termés hozadékról még nem érkeztek be az összes becslési eredmények, mégis az eddigi statisztikai adatokból igen nagy balsikert kell konstatálnunk. Ha csak Bajorország rajnajorbparti részének ezévi termés hozadékát hasonlítjuk össze az 1922. évvel, ami végösszegben 66.255 hl volt és amiből 65.255 hl fehérborra és 988 hl vörösborra esett, máris 42.117 hektoliteres hiányt könyvelhetünk el 1923. évi termés hozadék rovására.

Az 1923. évi termés minősége III. o. átlagminőséggel az 1922. évi termés színjén tartotta magát.

Komlótermelés. 1923-ban 386 község foglalkozott komlótermeléssel.

Az illetékes hatóságok eddig kevés gondot fordítottak a komlótermelés statisztikai adataira. A bajor komlótermelésről először kapjuk azt az összefüggő képet, amely ennek a Bajorországra nézve olyan jelentős mezőgazdasági ágazatnak az utolsó tíz évben való fejlődési mozzanatait tisztán megvilágítja.

A termelési év megjelölése	Bevetett terület hektárokban	A komlótermés			
		összes mennyisége		hektáron-kinti átlag hozadéka	minősége
		métermázsákban			
1914	18.033	121.901	+55.318	6.8	I.7
1915	15.238	81.864	-40.037	5.4	II.1
1916	12.264	51.512	-30.352	4.2	II.8
1917	9.199	52.379	+ 867	5.7	II.1
1918	7.362	4.496	-47.883	0.6	III.1
1919	6.550	28.736	+24.240	4.4	II.3
1920	10.033	49.016	+20.280	4.9	II.2
1921	9.661	25.652	-23.364	2.7	III.3
1922	10.341	50.345	+24.693	4.9	II.6
1923	10.035	26.253	-24.092	2.6	II.9

Bajorország mezőgazdaságilag hasznosított területe a Bay. Landesbauernkammer adatai alapján 4.239.237 hektár, ami 669.911 üzem között oszlik meg és pedig:

2	hektáron aluli üzemekre esik	167.316 hektár
2—5	hektárig terjedő „ „	547.473 „
5—20	„ „ „ „	2,209.924 „
20—100	„ „ „ „	1,221.320 „
100	hektáron felüli „ „	93.204 „

Összesen: 4,239.237 hektár

A mezőgazdasággal foglalkozó egyének száma hozzávetőleges becslés szerint:

férfi 995.000

nő 1.107.000

összesen 2,102.000 főre

tehető, azaz a bajor lakosság majdnem $\frac{2}{5}$ -ére.

Az infláció és ezt nyomon követő márkaszétesés, az állagveszteségek és gazdasági válságok általában sorvasztólag és rombolóan hatottak az iparra. Egészen más volt ellenben ezeknek a jelenségeknek a mezőgazdaságra gyakorolt hatásuk.

A német föld sohasem tudta a rajta élő lakosságot teljesen ellátni. A márka mindjobban csök-

kenő vásárlóereje azonban lehetetlenné tette a fogyó és szükségelt élelmiszerkészletek külföldről való pótlását, miért is a konzum teljesen a honi termelésre vetette magát s ezzel megvetette a mezőgazdaság számára azt a konjunktúrális alapot és helyzetet, amelyből az megerősödve és meggazdagodva került ki. A támasztott igénylések rablógazdaságszerű belterjességre ösztökélték a mezőgazdaságot, a beözönlő márkazuhatag investíciók és kibővítések alakjában tette meg gazdasági körfutását s a négy évig tartó gazdasági krízis, amely általában minden gazdasági ágat megrendített, a mezőgazdaságnak egészen új fejlődési irányt adott. Ennek első tipikus jelensége az, hogy a nagyon eladósodott parasztság és földbirtokosság ma minden teher nélkül birtokolja a földjét, tehát intaktul megtartotta a legfontosabb népvagyont. Hogy ez az utóbbi tény nemzetgazdasági szempontból mily horderővel bír, legjobban kiviláglik abból a körülményből, hogy míg a „gépek országában“ a bajor mezőgazdaság 1907-ben összesen csak 38 gőzekét, 22.725 vetőgépet, 974 vágógépet, 38 burgonyavetőgépet, 170 burgonyaszedőgépet és 7.765 darálót alkalmazott, tehát a modern és intenzív gazdálkodást hirdető ország a primitívebb gazdálkodással rendelkező államok gépálladékainál többet alig birtokolt, ma ugyanezeknek a gépeknek sokszorosával s a felsoroltakon kívül egy csomó újítással is munkálja a földet.

A mezőgazdaság megerősödésének második látható jele a mezőgazdasági ipari vállalkozások nagy száma. A bajor mezőgazdasági ipar ma 3 cukorgyárral, 3478 szeszfőzdével, 7 keményítőgyárral, 4895 malommal, 2721 sörgyárral, 3087 fűrészmalommal és 973 téglagyárral rendelkezik.

Mindent egybevetve tehát, a bajor mezőgazdaság, mint a bajor gazdaság legteherbíróbb és legfontosabb ágazata, a négyévi súlyos gazdasági krízisből érintetlenül került ki s az állami és társadalmi szanáláshoz a legbiztosabb perspektívát fogja nyújtani.

Erdészet. Bajorország erdőállományát az utolsó becslés szerint a következőképen állapították meg:

állami	952.301 hektár
községi	402.006 „
magán	1,270.287 „

Összes erdőterület: 2,624.594 hektár

Az 1922. és 1923. években kitermelt fa mennyisége a következő volt:

A k i t e r m e l t f a		
minőségének meg- jelölése	mennyisége köbméterekben	
	1922-ben	1923-ban
Épület- és haszonfa .	2,314.624	1,908.846
Tüzelőfa	1,552.141	1,304.472
Összes termelés	3,866.765	3,213.318

Az erdőgazdálkodás és a fatermelés is a márkaesés okozta örvényben forgott és inkább vad spekuláción, mint szolid kereskedelmi alapon nyugodott. Az a bizonytalanság, amely a gazdasági életben uralkodott, sem a belterjes gazdálkodást, sem pedig a rendszeres adás-vétel kialakulását nem engedte meg.

Állattenyésztés. A mezőgazdaságban a kedvezőtlen terméseredmények által mutatkozott passzívumot az állattenyésztés kedvező fejlődési folyamata egyenlítette ki némileg.

A bajor állatállomány végösszege 1923-ban a következő volt:

Az időpont meg- jelölése, amelyre a közölt adatok vonat- koznak	Szarvas- marhák	Sertések	Juhok	Kecs- kék
	s z á m a			
1922 dec. 1-én .	3541512	1855544	676779	458174
1923 okt. 10-én	3574103	1987141	725649	505256

Ipar és kereskedelem.

Az elmúlt év eseményei és felmerült problémáinak sokasága súlyosan érintették az ipart és kereskedelmet s ha ebből a kritikus periódusból mégis a már közel volt katasztrofális végösszeomlás nélkül került ki, úgy az csak a vagyoniállag jórészének feláldozásával sikerült.

Az ipar óriási organizációs felkészültségével és fegyelmezettségével üzemeit ugyan jórészt függetleníteni tudta a Ruhrvidék anyagforrásaitól és a keletkezett hézagokat cseh és angol nyersanyaggal tömte be, de mégsem sikerült magát azon a konjunkturális magaslaton tartania, amely a termelés zavartalan menetét biztosította volna. Produkciós zavarok uralkodtak az ipar minden ágazatában, amihez a márkaelértéktelenedés folytán előállott egyéb visszás helyzetek is járultak. A nyersanyagok a külföldről való beszerzése, a kormány kapkodó tarifapolitikája, az infláció folytán joggal és jogtalanul túlzásba vitt bérkövetelések az ipar versenyképességét bénították meg és megnehezítették az árúk külföldön való elhelyezését. amit a belföld olykor-olykor feléledt vásárlási rohama sem tudott kárpótolni és kiegyenlíteni. Ezt első-

sorban az ipar és kereskedelem ama része érezte, amely kizárólag az exportra rendezkedett be s amely jól felépített és megszervezett külföldi organizációja ellenére is csak igen nehezen tudott külföldi megrendelésekhez jutni. Ez volt az a kényes pont is egyúttal, amely körül a bajor gazdasági élet egész menete forgott. Az árúelhelyezési lehetőségek adták a gazdasági helyzetnek a tipikus vonásokat és szabályozták a produkció fokát és a munkanélküliség mérvét.

Ha az egyes iparágakon végigfutunk, egyenlőtlen képet kapunk az elmúlt év helyzetéről, amely részint nagy stagnációról, részint kedvezőbb üzletmenetről számol be, aszerint, hogy az illető iparág mily tendenciát követ. Általában azonban az egész év folyamán igen pesszimiztikus volt a hangulat.

Malomipar. A lisztben való keresletet az uralgó mesterséges és természetes gabonahiány következtében nem lehet mindig kielégíteni. A rajnai konkurrencia kikapcsolása óta a bajor malomipar mindenütt jól volt foglalkoztatva. A mezőgazdák mindjobban megnyilvánuló és a viszonyok hatása alatt nagyon is érthető ama törekvése azonban, hogy kereskedelmi üzletfeltételeket sajátítsanak el, nagyon kényes szituációkat teremtett a bevásárlásoknál.

A hatalmas áremelkedések erősen megnövelték a tőkeszükségletet, amelyet a malomipar ritkán tudott saját erejéből előteremteni, miért is az igen költséges hitelhez volt kénytelen nyúlni. Ennek folytán a malomipar nagy veszteségeket szenvedett a vagyoni állagában.

Fémipar. A *huták és öntödék* nyersanyagokkal való ellátása a Ruhrvidék megszállása következtében rendkívüli nehézségekbe ütközött. Az üzemek üzembentartása céljából angol gázkoksztot kellett importálni, amely négyszer olyan drága volt, mint a német. A belföldi piac egész éven át eléggé élénk volt, külföldi üzletek kötése ellenben leküzdhetetlen akadályokba ütközött. Magyarországgal való üzletek, a devizazárlat és a magyar vasöntödék ellentállása folytán igen kis téren mozogtak; Ausztriában a korona stabilizációja óta minden üzlet pangott; Cseh-Szlovákia pedig árai-
val, amelyek még a német előállítási áraknak is alatta maradtak, verte a bajor konkurrenciát.

A *gépipar* legtöbb üzeme szintén a Ruhrbetörés hatása alatt állott. Nyersanyagot a külföldről, így Cseh-Szlovákiából, csak körülményesen lehetett beszerezni. Egyes üzemekben üzemredukcióra kellett átmenni, amennyiben a külföldi megbízások nem pótolták a hiányzó belföldi megrendeléseket.

A mezőgazdasági, fűrészmalom és speciális gépipar ezzel ellentétben kimondottan vásárlási rohammal állott szemben a márka elértéktelenedése óta. A növekvő kereslet és az élénk üzletmenet képét nyújtotta a *motor és gépkocsipar* is.

A *fémnagykereskedelem* köréből egész éven át az a panasz hallatszott, hogy míg az a bevásárlásoknál erősen a dollár árfolyamához volt kötve, addig a vevőknél a kereskedők nem alkalmazhatták ezeket a megszorításokat és ha néha sikerült is, mégsem voltak a veszteségek ellen biztosítva, mert a fizetés napján sokszor semmi fedezetet sem találtak. Ez a nagy rizikó nem volt alkalmas arra, hogy a szolid cégek vállalozási kedvét fokozza. Az egész kereskedelemben a vad spekuláció ütötte fel a fejét, amely a márka elértéktelenedéséből nyerni próbált.

Vegyészeti ipar. A *műtrágyaipar* egész éven át jól volt foglalkoztatva, mert az eddig tartózkodóan viselkedő mezőgazdák a fogyó értékű pénzüket anyagbeszerzésre fordították. Ehhez járult az a körülmény is, hogy Nyugat-magyarország elzárása folytán a vevőközönség a bajor gyárakra volt ráutalva.

Az *olajiparban* a helyzet állandó jellegű volt. A Ruhrmegszállás erre az iparágra is hátrányosan hatott, mivel a vevőközönség jó részének elvesztése folytán a verseny erősen kiélesedett.

A már sokszor vázolt kép, hogy a márka elértéktelenedésével a foglalkoztatási görbe emelkedett, megisméltódott a *fotokémiai iparban* is. Az év elejével visszament forgalom visszanyerte az 1922. évi terjedelmet, az üzemek ennek megfelelően a rövid munkaidőről rátértek a 48-órás teljes foglalkozási időre. A külföldi üzletek jók voltak.

A *szappaniparról* viszont azt kell megjegyezni, hogy a közönség teljesen felhagyott a luxuscikkkel. A szappanipar ennek folytán egész éven át üzemredukcióval dolgozott. Erősen ránehezedett a szappaniparra a nyersanyagszállítók által gyakorolt nyomás.

A német árak részben túllépték a világpiaci árakat, amiáltal főképen Hollandia esett el a német export számára. A Balkánra való kivitel a magas kiviteli díjak miatt vált lehetetlenné.

A *kémiai gyártmányok kereskedelme* egész éven át élénk volt. Az áremelkedések azonban csökkentették a vételi mennyiséget, mert azokból a gyártmányokból, amelyeket azelőtt hordószámra vásároltak, csak 50—100 kg-os tételek találtak felvételre.

Porcellánipar. A rohamosan emelkedett árak miatt a belföldi piac tartózkodóan viselkedett. A külföldi üzletkötések is erősen csökkentek, mindamelllett, hogy az export fellendítése céljából az árakat több ízben leszállították. Rendkívül kedvezőtlenek voltak a viszonyok a spanyol exportra nézve. A német gyártmányok után szedett 80%-os vámfeldíjak és a növekvő francia konkurrencia érzékenyen sujtotta a bajor porcellánipar üzleti lehetőségeit Spanyolországban. Svájcot elárastotta a francia porcellán, mely sokkal olcsóbb volt, mint a német.

Textilipar. A textilipar a konjunktúra magaslatán állott, legalább így számolnak be a textilipar által kiadott évi helyzetjelentések. Különösen nagy volt a kereslet a detailkereskedelem részéről, ahol az a törekvés nyilvánult meg, hogy a márkából válogatás nélkül az áruba menekültek. Ilyen körülmények között a textilipar egész éven át teljes üzemmél dolgozhatott, bár az üzemtőke hiánya itt is súlyos gondokat okozott. Nagy zavarokat idéztek elő a fizetési módzatok is. Hosszú lejáratú fizetések mellett áru csak nemesvalutában volt kapható.

Litográfiai és artistikai ipar. Azt a képet, amit a litográfiai és artistikai ipar helyzetéről nyerünk, semmiesetre sem mondhatjuk kedvezőnek. Míg a márka rohamos szétesése általában élénkítőleg hatott az egyes ipar-nemek foglalkoztatási fokára, itt pangás állott be. Az egyes üzemek dolgoztak ugyan 48 órát hetenként, de ez a munkateljesítmény is 25—30%-kal a háború előtti mögött maradt. A túldrága előállítási költségek miatt úgy a belföldi, mint a külföldi üzletkötések erősen csökkentek.

Söripar. Azok a nehézségek, amelyekkel az ipar 1923-ban általában küzdött, fokozott mértékben fejtették ki kedvezőtlen hatásukat a söriparra. Az infláció nem volt az a gazdasági periódus, amelyből a söripar tartósan előnyöket biztosíthatott volna magának. Az a tény, hogy a söripar egész produkciója hosszadalmas eljárásoknak van alávetve s ennek révén a pénzbeszerzés lehetőségei időhöz vannak kötve, nem adott módot arra, hogy a söripar a konjunktúrális helyzeteket a maga számára úgy használhassa ki, mint a többi iparágak.

A söripar üzleti tevékenykedése ennek folytán inkább problematikus volt, mint rendszeres kalkuláción alapuló kereskedelmi működés. Ennek nyomán járt a fogyasztóközönség minden áremelést éber figyelemmel kísérő kritizálása, amelynek lélektani hatása alatt a

sörgyarak önálló diszpozíciójukban gátolva voltak.

A nyersanyagellátás eléggé símán bonyolódott le s csak a szüntelen árdrágulások okoztak olykor némi bajt.

A sörfogyasztás 1923-ban kisebb volt, mint 1922-ben. A fogyasztás csökkenését egy nagy bajor sörgyár 1922 okt. 1-ével szemben 23%-ra becsülte. Ez a becslés azonban csak hozzávetőleges lehet, minthogy a sörprodukciónak 1923. évi statisztikai összes adatai még nem állnak rendelkezésre.

Az exportüzlet is erősen pangott. Okául a magas fuvardíjakat hozzák fel.

A bajor sörprodukciónak az utolsó három üzleti évben a következőképen alakult ki:

A termelési időszak megjelölése	A termelt sör mennyisége hektoliterekben		
	az 1921/22	az 1922/23	az 1923/24
	ü z l e t i é v b e n		
Ápr. 1-től jún. 30-ig	2,841.859	3,041.477	2,806.870
Júl. 1-től szept. 30-ig	3,668.194	3,004.535	1,560.975
Okt. 1-től dec. 31-ig	2,319.752	1,958.498	—
Jan. 1-től márc. 31-ig	2,518.551	2,023.765	—
Összesen . .	11,348.356	10,028.275	—

Bár az 1923/24. üzleti évről csak az első két évnegyed termelési adatai vannak eddig megállapítva, mégis, ha összehasonlítást teszünk az előző évekkkel, élesen szembeötlök az 1923. év termelési redukciónak.

A tejtermékek kereskedelme. Az áruvizsgálóbizottság különösen e téren teremtett kedvezőtlen helyzetet s végredményben azt érte el, hogy az északnémet piacok jobban voltak áruval ellátva, mint az alpesi tejgazdaságokban gazdag Bajorország. Miután az ármegállapítóbizottság árrendszabályozása különösen ebben az ágazatban igen rigorozus volt, a városi kiskereskedők sok esetben csak érzékeny veszteségek árán adhattak túl a portékájukon, ami arra vezetett, hogy a kiskereskedelem tartózkodni kezdett minden árubeszerzéstől.

Iparművészet és műkereskedés. Az iparművészet a beérkezett jelentések szerint egész éven át jól volt foglalkoztatva. Úgy a belföld, mint a külföld elhalmozta megrendeléseivel.

Kevésbé kedvező volt a helyzet a műkereskedelemben. A Ruhrmegszállás a vevőközönség igen nagy részét elvonta, minthogy a vásárlók 90%-a a rajnai tartományokból rekrutálódik. Ez a tény, hogy a Ruhrmegszállás folytán a franciák által megszállott területtel mindenféle

üzletkötés lehetetlenné vált, annál is inkább súlyosan esett latba, mivel a belföld egyáltalában nem volt felvevőképes.

A kiadóvállalatok. A könyvkiadóvállalkozás a fogyó vásárlóerő hatása alatt állott. Az árak oly magasak voltak, hogy belföldön árúkat csak az üzleti nyereség rovására lehetett eladni. A márka elértéktelenedése olykor élénkítőleg hatott, de konjunktúra nem tudott belőle kialakulni. Különösen nehéz volt újságokat elhelyezni, mert a közönség ezeket a könyvnél is nagyobb luxusnak tartotta s itt próbált elsősorban takarékoskodni. A kiadóvállalatokat ért depresszió csak a ritka külföldi eladási lehetőségek által volt némileg ellensúlyozva, ahol a külföldi árak 3—4-szeresét lehetett elérni.

A könyvkereskedelem. Amit a könyvkiadóvállalkozásra mondtunk, még nagyobb mértékben vonatkozik a könyvkereskedelemre, mert a vevőközönség elszegényedése azt elsősorban érintette. Azoknak a köröknek a szociális átrétegülése, amelyek eddig a legjobb vásárlók voltak, lehetetlenné tette az újabb megjelenések beszerzését, míg az új gazdagok a könyvekre nem nagy súlyt helyeztek. Érdekes volt megfigyelni az általános vásárlási tendenciát. Orvosi, jogi, technikai, valamint vallási és világnézeti könyvek jobban keltek, mint a szépirodalmi művek.

Külkereskedelem. A rendszeres külkereskedelmi forgalomkedvező kialakulása a viszonyok súlya alatt rendkívüli akadályokba ütközött. Az elértéktelenedett márka hatása alatt keletkezett igen előnyös konjunktúrális helyzetek és páratlan versenyképesség arra ösztökélte a legtöbb európai államot, hogy a beözönlő német áru ellen különböző védelmi rendszabályokat létesítsenek. A legérzékenyebb csapást a bajor külkereskedelem pedig azáltal szenvedte, hogy a birodalmi kormány kijelentette, hogy képtelen az exportőröknek az angol kormány által behajtott 26%-os reparációs leadást megteríteni.

A tengerentúli üzletek szintén a fent vázolt nehézségek alatt szenvedtek. Az Egyesült-Államok kézzel-lábbal védekeztek a német áru ellen s úgy látszik, igen nagy eredménnyel folytatták ezt a defenzívát.

Magyarországgal sem alakult ki élénkebb árucseré. A növekvő cseh konkurrenciára sok piacot hódított el a bajor exporttól, amely főképen a nürnbergi ipar által volt képviselve Magyarországon.

Magyarország főképen mezőgazdasági terményeivel lépett fel a bajor piacokon.

Munkapiac.

A munkapiac 1923. évi fejlődését, a bajor viszonyok szerint itélve, egyenesen katasztrófálisnak lehet nevezni. A munkahelyek és munkakeresők közti visszás állapot, miként az alábbi adatok mutatják, különösen az elmúlt évben domborodott ki erősen.

A munkakeresés idejének közelebbi megjelölése	Száz munkahelyre esett			
	f é r f i		n ö i	
	m u n k a k e r e s ő			
	1922-ben	1923-ban	1922-ben	1923-ban
Január	157·7	259·8	85·3	117·7
Február	148·7	276·9	83·7	108·0
Március	108·9	374·8	83·8	107·7
Április	108·1	400·7	87·3	112·0
Május	98·7	318·0	93·2	129·7
Június	92·2	255·9	88·2	134·2
Július	94·5	220·1	90·6	131·5
Augusztus	93·4	387·2	93·1	184·8
Szeptember	103·7	658·2	96·1	259·0
Október	123·4	1280·0	110·9	392·8
November	156·2	1867·5	136·3	625·6
December	212·3	1976·0	138·0	617·5

Nem kevésbé kedvezőtlen az a kép sem, amelyet a munkanélküliek és munkanélküli segélyt élvezők száma ad:

A munkakeresés, illetve a munkakinálat idejének közelebbi megjelölése	Az összes munkanélküliek	A segélyezett munkanélküliek
	száma 1923-ban	
Január	31.424	8.529
Február	32.526	10.125
Március	39.678	14.707
Április	47.285	19.357
Május	35.604	13.254
Június	30.315	10.945
Július	13.574	7.688
Augusztus	25.495	7.769
Szeptember	48.875	19.942
Október	73.436	38.468
November	113.890	77.527
December	140.145	106.006

A munkanélküli segélyt élvezők száma tehát január hótól december haváig 97,477-tel emelkedett.

Ezek a számok ijesztő módon beszélnek arról az ipari és kommerciális összeomlásról, amely az 1923. évi gazdasági évet jellemezte, de ama gazdasági törvények dimamikájáról is, amely a munkapiacon ezeket a jelenségeket előidézte. Az okok után kutatva, arra az eredményre fogunk jutni, hogy a külpolitikai befolyások mellett elsősorban belső okok voltak azok, amelyeknek részbeni jelensége volt ez a nagyarányú munkanélküliség. Itt a birodalmi kormány magatartását kell első helyen

említeni, mert az ahelyett, hogy a munkatöbblet elvének bevezetésével iparkodott volna azt a mínuszt kiegyenlíteni, amely a veszített háború, a megkisebbedett terület, az elvesztett gyarmatok stb. folytán beállott, indirekt módon éppen az ellenkezőjét idézte elő. A birodalmi kormányintézkedéseivel végeredményben azt a látszatot keltette, mintha a birodalom kisebb munkateljesítménnyel és fokozottabb konzumálással is felépíthető volna. Az ipar az inflációtól dupla pénzértékben kapott ajándékot. A külföldön elhelyezett árújáért valutákat kapott, amely a márka esésével mind hatalmasabb összegeket reprezentált. A munkásság és a tisztviselőkar is olyan, látszólag óriási fizetéssel lett megnyerve, amely a valóságban minél jobban emelkedett összegében, annál inkább csökkent a vásárlóerejében. Természetes, hogy ily körülmények közt a gazdaság legkisebb megrázkódtatásánál a látszatkonjunktúrára felépített vállalkozások mélyen megrendültek és üzemeik redukciójával, illetve bővítésével, a munkások elbocsátásával, illetve felfogadásával jelezték a mindenkori gazdasági periódusokat.

Bérszisztema. A monetáris és pénzügyi terület nem volt az egyedüli, amely a gazdaság különböző értékeinek összhangbáhozását megrendítette. Egy egészen analog jelenséget ott is konstatálhatunk, ahol a dolgozó embert hamis egységesítéssel egy keretre szorították. Ez a német bérszisztema segélyével történt, amely a munkással, tekintet nélkül a teljesítőkétségének fokára, mint egységes típussal bánt el. Az a bérszisztema, hogy a munkás egyenlő a munkással, a heterogén munkateljesítmény mesterséges kiegyenlítését erőszakolta ki, amelynek végzetes következményét csak nagy későn vették észre. Ez a bérszisztema odavezetett, hogy az emberek szakmunkásokká való kiképzésükre semmiféle gondot nem fordítanak, hogy az általános munkateljesítmény közepes nivóra süllyedt, ami *energetikus* szempontból mennyiségileg az összprodukciónban jutott kifejezésre. A legvilágosabban mutatja ezt az elmúlt év munkateljesítményének százalékos foka, amely az 1914. évi 100%-os alappal szemben a szénbányászatban 77—80%, a barnaszénbányászatban 60%, a fémiparban 75% volt.

A német bérszisztema százalékos viszonylagosítása 1923-ban a következő volt:

É v	Szakmunkásnál	Betanított	Tanulatlan
		m u n k á s n á l	
1913	100	85	75
1923	100	98·3	95

A napról napra váltakozó háztartási és megélhetési költségek a bértelvezők illetményeinek gyors egymásutáni rendezését és felemelését tette szükségessé, az infláció legvirágzóbb korában pedig egészen rá kellett térni a bérek és illetmények hetenkénti szabályozására. A béreknek rövid időközben való megállapítása azt a furcsa jelenséget idézte elő, hogy a kisebb bért élvezők csoportjának bérmegállapítása sokszor túllépte a magasabb fizetésű munkások beralapjait.

Pénzügy.

Nagykereskedelmi árak. Az egész gazdasági élet ziláltsága 1923-ban különösen kaotikus állapotokat teremtett az áru piacon. A márka, mely rapidul elértéktelenedett, nemcsak a külföld, de elsősorban a belföld bizalmát veszítette el, aminek hatása alatt a gazdasági életben az az igyekezet mutatkozott, hogy az egész számolási és kalkulációs módozatot aranyalapra fektessék. Ennek következtében tényleg az a helyzet állt be, hogy az árak papírmárkában kifejezve naponként, sőt az elértéktelenedés legkritikusabb időszakában óránként is változtak, aminél a veszteség miatti félelem is nagy szerepet kezdett játszani. Ezek a motivumok egyúttal sokban hozzájárultak ahhoz is, hogy egyes cikkek ára jóval túllépte a világgiazi árakat s a magas árakat a gazdaságilag csendesebb idő sem tudta lebontani.

A nagykereskedelmi index az 1923. évben.

(1913 = 1).

Időpont	A nagykereskedelmi összesített indexszáma	Az élelmiszerek	Az ipari anyagok	A belföldi árúk	A behozatali árúk					
						nagykereskedelmi indexszáma				
						m á r k á k b a n				
Jan. 5 . . .	1.670	1.310	2.342	1.472	2.659					
" 15 . . .	2.130	1.702	2.931	1.893	3.316					
" 25 . . .	3.286	2.764	4.262	2.871	5.359					
Febr. 5 . . .	5.967	4.902	7.958	4.925	11.176					
" 15 . . .	5.387	4.121	7.755	4.872	7.963					
" 25 . . .	5.257	3.933	7.732	4.874	7.170					
Márc. 5 . . .	5.120	3.662	7.846	4.725	7.093					
" 15 . . .	4.750	3.195	7.657	4.376	6.618					
" 25 . . .	4.827	3.299	7.684	4.477	6.577					
Ápr. 5 . . .	4.844	3.556	7.215	4.486	6.623					
" 15 . . .	4.923	3.694	7.221	4.566	6.699					
" 25 . . .	5.738	4.481	8.089	5.141	8.723					

Időpont	A nagykereskedelmi összesített indexszáma	Az élelmiszerek	Az ipari anyagok	A belföldi árúk	A behozatali árúk					
						nagykereskedelmi indexszáma				
						m á r k á k b a n				
Máj. 5 . . .	6.239	4.802	8.779	5.304	10.309					
" 15 . . .	7.105	8.758	9.463	6.165	11.806					
" 25 . . .	9.034	7.034	12.774	7.748	15.463					
Jún. 5 . . .	12.393	8.806	19.100	10.989	19.417					
" 15 . . .	17.496	12.789	26.296	14.769	31.131					
Júl. 3 . . .	33.823	29.597	41.737	31.051	47.714					
" 10 . . .	48.644	43.653	57.976	46.206	60.834					
" 17 . . .	57.478	50.017	71.428	54.573	72.006					
" 24 . . .	79.462	76.597	94.166	72.137	115.118					
" 31 . . .	183.310	145.521	254.534	160.841	296.857					
Aug. 7 . . .	483.461	349.021	734.800	409.175	854.903					
" 14 . . .	663.880	422.356	1.115.425	630.102	832.770					
millió márkákban										
Aug. 21 . . .	1.246	0.811	2.046	1.180	1.575					
" 28 . . .	1.695	0.995	3.002	1.606	1.840					
Szept. 4 . . .	2.981	2.001	4.814	2.809	3.840					
" 11 . . .	11.513	8.184	17.737	9.659	20.779					
" 18 . . .	36.009	23.570	59.263	33.303	49.528					
" 25 . . .	36.200	—	—	—	—					
Okt. 2 . . .	84.500	52.000	145.100	74.000	110.000					
" 9 . . .	307.400	185.500	546.300	289.800	395.000					
milliárd márkákban										
Okt. 16 . . .	1.093	0.838	1.570	1.006	1.525					
" 23 . . .	14.600	11.400	20.600	13.600	19.400					
" 30 . . .	18.700	15.700	24.300	17.700	23.600					
Nov. 6 . . .	129.900	113.500	157.800	123.600	155.800					
" 13 . . .	265.560	242.000	308.500	257.800	305.000					
billió márkákban										
Nov. 20 . . .	1.413	1.333	1.563	1.374	1.608					

Kiskereskedelmi árak. A kiskereskedelemben is az az iparkodás tört magának utat, hogy az árait szilárd, azaz arany, vagy ami ezzel egyenlő, dollár bázisra helyezze. Ez azonban teljes mértékben csak a nagykereskedelemmel sikerült, mivel a bolti áraknak a dollár mindenkorai árfolyamjegyzéséhez való illesztése a legtöbb esetben fizikai lehetetlenségekbe ütközött, miért is a nagybani és bolti árak közt bizonyos feszültség keletkezett, amint ezt 10 fontos áru nagybani és bolti árainak alábbi összehasonlítása igen világosan mutatja:

Időpont	Ugyanannak a tíz árúnak egyesített	
	nagykereskedelmi	kiskereskedelmi
	i n d e x s z á m a	
1914 júl.	1	1
1923 jan.	1.895	1.142
„ febr.	6.548	3.895
„ márc.	6.104	4.458
„ ápr.	5.934	4.258
„ máj.	7.377	4.911
„ jún.	14.016	8.465
„ júl.	42.950	28.394
„ aug.	297.880	212.559
„ okt.	148.7 millió	119.3 millió
„ nov.	2.045.8 milliárd	2.389.5 milliárd

Háztartási költségek. A háztartási költségek számainak megemlítése és megállapítása ma már csak statisztikai és dokumentáris értékű lehet, mert egyáltalában nem tudták és nem is voltak képesek egy bizonyos réteg megélhetési szükségleteit hűen visszatükröztetni. Mert egy jó időben eszközölt, vagy pedig elmulasztott előrevásárlás az index javára vagy hátrányára befolyásolhatta az általános képet.

A háztartási költségek indexének irányfejlődése nagyjában követte az általános drágasági indexet. Az eltérések inkább a kulturális igények mellőzése, mint a megélhetés animális részének tekintetbevétele folytán keletkeztek.

A München-i és ezzel Bajorország részére a háztartási költségek indexe a következőképen alakult:

	Ruházkodás nélkül:	Ruházkodással:
1914.	99.53	115.32
1923. jan.	93.032	119.531
„ febr.	214.730	281.921
„ márc.	244.810	307.048
„ ápr.	256.676	317.846
„ máj.	318.048	405.645
„ jún.	647.106	831.354
„ júl.	2,360.211	3,092.267
„ aug.	31.972 millió	41.818 millió
„ szept.	959.743 „	1,264.720 „
„ okt.	306.161 milliárd	383.975 milliárd
„ nov.	592.782 „	699.875 „
„ dec.	1,198.420 „	1,396.569 „

Alapítások. Az infláció és a márkaelértéktelenedés által adódott konjunktúrális helyzetek és a közönségnek az értékállandóságba való menekülési hajlama különösen kedvező volt arra, hogy a magánkézen forgó tőke újszerű alapítások formájában nyerjen közgazdasági funkciót. Az a látszat, hogy minden új vállalkozás megtalálja az azonnali pros-

peritását és az ily réven befektetett pénz, ha nincs is az elértéktelenedés elől megóva, de eléri az időnek megfelelő gyümölcsözötési képességét, oly lavinaszerűen indította meg az új alapításokat, hogy azok a gazdasági élet teherbíróképességét jóval túlhaladták.

Ha csak a bajor viszonyokat vesszük tekintetbe, úgy 1923-ban 855 új alapítás történt.

Kamat. A kamattételek hullámzásának áttekintése hűen kifejezi azt a törekvést, hogy egyrészt a pénzértéktelenedés legvadabb periódusában az elértéktelenedési rizikó a kamatlábak mindenkori megállapításában is kifejezésre jusson, másrészt, hogy az infláció következtében több ízben bekövetkezett pénzszűkének fonák helyzetét spekulatív módon kiaknázza.

Különös figyelmet érdemel a rövidlejáratú pénzek kamatlábainak hullámzása. Ezek természetesen erősen követték a felmenő tendenciát és sosem sejtett dimenziókat értek el, mindamelllett a tényleges pénzértéktelenedéssel semmi tekintetben nem tudtak lépést tartani. November hóban átmenetileg a napi pénzért 20—25 százalék kamatot is kértek, tehát 7—8000 százalékot évenként.

A napi pénz kamatlábai a müncheni nagycégek közti forgalomban:

Időpont	Kamatláb	Időpont	Kamatláb
Január	11.05	Július	92
Február	25.67	Augusztus	283
Március	11.—	Szeptember	1.606
Április	12.07	Október	1.825
Május	20.15	November	2.808
Június	19.35	December	378

Budget. A pénzügyek teljes szétesése problematikussá tette az állam egész pénzügyi előirányzatát, mert az az iparkodása, hogy az államháztartást adóvalorizációval, vagyonszállással stb. tartsa némileg egyensúlyban, a márkaszétbomlás örült tempója mellett teljesen eredménytelen maradt. A bajor kormány helyzete e téren ezenkívül más okokból is nehéz volt. A weimari alkotmány a német szövetséges államok pénzügyi fenségjogait megszüntette és az egész pénzügyi kezelést birodalmilag központosította. Erre a célra a már meglévő helyi hatóságokat használták fel és szervezték át birodalmi hivatalokká. Így a bajor állam is abba a fonák helyzetbe került, hogy bár az állam szabályszerű budgettel dolgozik, évek óta nincsenek zárszámadásai és egy-

általában egész pénzügyi tevékenységéről hiányzik az áttekintése.

Alkotmányilag eleget tett a kötelezettségeinek és 1923. évre is benyújtotta a költségvetési előirányzatát a bajor Landtagnak. Számai azonban már régen elveszítették az aktualitásukat s imaginárisokká váltak.

Külföldiek ingatlanvásárlása. Egyik típusos tünete az inflációs korszaknak az volt, hogy a külföldiek, az elértéktelenedő márkával szemben (vásárlási erejénél fogva) előnyben lévő valutájukat ingatlanok vásárlására fordították, amelyekhez az idegen pénzek és a papírmárka között mind erősebben megnyilvánult diszparitás révén igen előnyösen és olcsón jutottak. Ezekben a vásárlásokban elsősorban az osztrákok voltak képviselve s bármennyire is furcsán hangzik, a lenézett osztrák korona boldog tulajdonosai a bajor ingatlanvásárlók felét tették ki.

A külföldi vásárlók államok szerint a következőképen oszlanak meg:

Állampolgárság	A mezőgazdasági vagy erdészeti rendeltetésű			A mezőgazdasági vagy erdészeti rendeltetésű		
	A városi vagy ipari rendeltetésű	Az összes	ingatlant vásárló külföldiek száma	A városi vagy ipari rendeltetésű	Az összes	jelzálogjogokat vásárolt külföldiek száma
Osztrák	42	502	544	1	13	14
Cseh	31	153	184	4	12	16
Olasz	7	73	80	1	8	9
Svájci	6	82	88	2	46	48
Francia	13	35	48	1	7	8
Amerikai	7	43	50	8	26	34
Magyar	—	21	21	—	—	—
Szerb	4	11	15	—	—	—
Lengyel	4	16	20	—	—	—
Román	—	7	7	—	—	—
Holland	3	14	17	2	6	8
Török	—	5	5	—	—	—
Egyéb	9	57	66	2	12	14
Összesen	126	1019	1145	21	130	151

Bulgária.

A szófiai m. kir. követség gazdasági jelentése az 1923. évről.

Mezőgazdaság.

A mezőgazdasági helyzet Bulgáriában az 1923. évben kevésbé kielégítő képet mutat.

Gabonaneműek. Az 1923. évi termés, tekintettel az esős és hideg tavaszra, kb. 6 héttel késett. Ugyanebből az okból a búza és árpa minősége nem olyan jó, mint az 1922-beli; a tengeri ellenben úgy minőségileg, mint mennyiségileg kiválóan sikerült, épp úgy mint a köles.

A búza, rozs, árpa, zab és kétszeres mennyisége kb. ugyanaz mint 1922-ben, ellenben a rizstermés majdnem kétszeresét érte el.

A fontosabb gabonafélékkel bevetett terület nagyságát, valamint az elért terméseredményeket, szembeállítva az 1922. év megfelelő adataival, az alábbi táblázat tünteti fel:

A termék megnevezése	A bevetett terület nagysága hektárokbán		A termés mennyisége tonnákban	
	1923-ban	1922-ben	1923-ban	1922-ben
Búza	932.157	900.726	985.800	1,026.000
Rosz	171.998	178.915	174.300	189.300
Kétszeres	94.736	88.152	109.000	113.300
Árpa	220.027	216.114	240.800	259.900
Zab	149.800	142.329	133.300	132.700
Tavaszi búza	7.295	7.898	—	—
Köles	7.276	5.497	8.110	6.170
Tengeri	552.008	531.342	682.400	393.100
Rizs	3.455	2.742	5.130	3.600
Összesen	2,138.752	2,073.715	2,338.840	2,124.070

A gabonakivitel, mely az elkésett termés miatt csak későn indult meg, eleinte nem volt nagyon élénk. Ennek oka részben abban keresendő, hogy a jó világtermés miatt a külföld feivevőképessége csekélyebb volt, részben pedig abban, hogy a leva árfolyamának az 1923. év nyarán beállt hirtelen emelkedése folytán a földműves az 1922.-i áraknak alig a felét érthette el és így az eladástól tartózkodott. Csak később, mikor az év vége felé a leva megint alábbhanyatlott, kezdték a földművelők a termésüket eladni s ezzel fel is lendült a kivitel.

Dohány. Az 1923. évi dohánytermés kb. 45 millió kg-ra rúg, melynek összértéke kb. 2 milliárd levára becsülhető. Az árak a falvakban azonban még nem alakultak ki. Az új termés vidékenként következőképpen oszlik meg:

Dohánytermelő vidék	A termelt dohány mennyisége 1000 kilogrammokban
Észak-Bulgária (Shumen-Varna-Kaszipcsán)	10.000
Filippopolisz	12.000
Dupnitsa-Dzsumaja	4.500
Nevrokop-Melnik	3.500
Haszkovo-Dzsebel	13.500
Küsztenil	1.500

Az 1923. év folyamán 16,8 millió kg dohány került kivitelre, még pedig kb. 10 millió kg az 1921. évi, a többi az 1922. évi termésből. Az exportdohány átlagos ára 100 leva volt kg-kint. A levelesdohány kivitele főleg Ausztria, Olaszország, Németország és Csehszlovákia felé irányult.

Az 1922. évi termés, mely mindössze csak 22 millió kg-ot tett ki, a nagy szárazság folytán az átlagos termésnél sokkal kisebb volt. Tekintettel arra a nagy érdeklődésre, mely az 1921. évi termés iránt megnyilvánult (amely termés majdnem teljesen eladott), valamint az 1922. évi termés kis mennyiségére, a kereskedők kénytelenek voltak ezen utóbbi termésért aránytalanul magas árakat fizetni. Az 1923-beli termés, bár mennyiségére nézve a legnagyobb, melyet eddig Bulgáriában elértek, minőségileg a legrosszabbak közé sorolható. A 45 millió kg-os termésből a jobb minőségű dohány legfeljebb 12 millió kg-ra tehető.

Bulgáriában 58 dohánygyár létezik, melyek közül négy az 1923. év folyamán alapított. A dohánygyártás kb. 3500 munkást foglalkoztatott.

Rózsaoilgyártás. Az 1923. évi rózsatermés a hideg tavasz következtében nagyon elkésett és emiatt eléggé rosszul is sikerült. Az olajprodukciónak 1400 kg volt, ami kb. 5 millió kg rózsának felel meg.

Még a háború előtti rossz termések eredménye sem volt elérhető. Ennek oka főleg abban keresendő, hogy a termelők nagyrésze a jobban jövedelmező dohánytermelésre tért át. Ezen körülmény pusztulással fenyegethetné a rózsatermelést, ha a rózsából eredő jövedelem, bár kisebb a dohányénál, nem volna mégis előnyös a földművelőknek, mint az év első jövedelme. Azonkívül a rózsaoilgyárosok, hogy a termelés végleg meg ne akadjon, aránylag magas árakat állapítottak meg. A rózsát 6 $\frac{1}{2}$ leváért vették kg-kint.

Halászat. A földművelésügyi minisztérium adatai szerint a halászat Bulgáriában 1923-ban 2.546,424 kg-ot eredményezett. Ezen mennyiség következőképpen oszlik meg:

Duna	338.503 kg
Dunai tavak	763.840 "
Maritza	20.956 "
Fekete-tenger	1,074.827 "
Tengeri tavak	348.298 "

Az egész halmennyiséget az országban fogyasztják el. Halkivitel nincs, sőt friss halat még Törökországból is importálnak.

Tojástermelés. A tojás kivitele a lefolyt esztendőben meglehetősen élettelen volt, csak az év vége felé élénkült kissé. Kivitelre ebben az évben csak 600 vagon került, mely a háború előtti 2000—2500 vagonnal szemben nagy hanyatlást mutat. Ez a nagy visszaesés főleg arra vezethető vissza, hogy a megdrágult életviszonyok között a tojás relative a legolcsóbb élelmicikkek közé tartozik, mely ilyenképpen az országban nagy fogyasztásnak örvend, azonfelül a baromfiállomány sem volt képes még a háború előtti állapotot elérni. Még néhány esztendőre lesz szükség, hogy a háború által okozott nagymérvű apadás némileg kiegyenlítessék. További fontos oka e stagnációnak az is, hogy a tojáskivitel erős kiviteli vámtérheli, amely a sok pótlékkal együtt ládánként kb. 1200 levát tesz ki.

Selyemhernyótenyésztés. Bulgáriának selyemipara nincsen. A selyemgubók és peték tenyésztését kereskedelmi célokból üzik.

A selyemhernyótenyésztés 1923-ban óriási módon fellendült, ami már abból is kitűnik, hogy az ország, mely sok éven keresztül petéket importált, most azokat exportálja.

1923-ban tenyésztési célokra 28.587 uncia petét produkáltak és 2320 unciát importáltak. A bevétel vérfrissítési célokból történt, hogy a belföldi tenyésztést időről időre telfrissítsék. Ezzel szemben a kivitel kb. 3000 unciára rúgott. A kormány a petekivitelre kiviteli prémiumokat tűzött ki, holott a bevitt peték után unciánként 12 leva vámot és illetéket fizetnek. A peték ára 80—100 leva unciánként.

1923. évi tenyésztés 1.400.000 kg friss gubó, ami kb. 470.000 kg szárított gubót tesz ki, ha azt vesszük, hogy 3 kg friss gubó 1 kg szárított gubónak felel meg. (1922-ben csak 130.000 kilogrammot termeltek.)

Ipar és kereskedelem.

Kereskedelem általában. Minthogy 1923-ban a politikai helyzet sem a Balkánon, sem pedig Közép-Európában nem konszolidálódott, a kereskedelmi helyzet éppolyan kevéssé volt állandó, mint 1922-ben és a kivitel és a behozatal is ugyanazoknak a fluktuációknak volt alávetve, mint az előző évben.

A bolgár kereskedelem fejlődését főleg a pénzszűke akadályozta meg, mely egyrészt a forgópénz nem kielégítő mennyiségében, másrészt pedig a bankok visszatartó hitelpolitikájában nyilvánult meg. Ebben a tekintetben a Bolgár Nemzeti Bank vezet, mely a helyett, hogy bőséges hitelnnyújtással jó példát mutatott volna, nagyon tartózkodóan viselkedett. Még a kooperatív-bankok törvényileg előírt hitelnnyújtása is a szükségelt összegeknek csak egytized részét tette ki. A kereskedők kénytelenek voltak pénzszükségletüket másod- és harmadrendű bankoknál uzsorás kamatok árán fedezni. Világos, hogy ilyen körülmények között a kereskedelem nem lendülhetett fel. A bankok tőkéiket nagyrészt valutaspekulá-

ciókra használták fel, melyekből sokkal nagyobb hasznot húztak, mint a rendes kereskedelmi és bankügyletekből.

A levának május végén beállott áremelkedése — pénzügypolitikai szempontból bármennyire örvendetes is volt — végzetes csapással fenyegette a bolgár kereskedelmi világot. Számos gyár ugyanis konszignációs árukat tartott, melyeket a leva emelkedése folytán olcsóbban hoztak piacra. Ennélfogva a kereskedők, akik fix számlára dolgoztak, szintén kénytelenek voltak áruikat olcsóbban eladni. Minden kereskedő igyekezett raktáron levő áruit minél gyorsabban kiárusítani, ami némely esetben — főleg a kézműárúágazatban — pánikszerű árúelpocsékolás méreteit öltötte fel és egynéhány tekintélyes cég fizetésképtelenségét vonta maga után. A bankok erre az eddigi igen korlátozott hitelt is teljesen megszüntették, ami az amúgy is kritikus helyzetet még túrhetetlenebbé tette.

A június 9-iki politikai rendszerváltozás és a levának erre bekövetkezett árnyatlása mentette meg a helyzetet. Az új kormány által kihirdetett 10 napi moratórium is lényegesen hozzájárult a helyzet enyhüléséhez.

Az új kormány konszolidálódásától a kereskedelem fellendülését várták. Mindenki azt hitte, hogy a parasztkormány által hozott törvényeket, még pedig főleg az adó- és az illetéktörvényeket, melyek a városi lakosság rovására a földművesosztályt favorizálták, hatályon kívül fogják helyezni. Ez azonban politikai okokból nem történt meg és így a bizonytalanság kereskedelmi téren továbbra is megmaradt.

A politikai nyugtalanság folytán a bolgár nyerstermények kivitelében beállott stagnáció, valamint a szeptemberi agrár-kommunista lázadás és a folytonos politikai súrlódások Jugoszláviával az év második felében a leva lassú, de állandó árnyatlásához vezettek. A spekuláció a levának ezen hanyatló tendenciáját nagyszabású kontreminálásokra használta fel, ami a kereskedelmet újból igen válságos helyzetbe sodorta. December hó folyamán a kormány kénytelen volt az idegen valutákkal való kereskedelmet a Nemzeti Bank monopoliumává deklarálni és a luxusárú egész sorozatának bevitelét megtiltani. Ezen rendszabályok ugyan megmenették a leva árfolyamát, a kereskedelemnek azonban nagy megkönnyebbülést nem hoztak. A kereskedőknek idegen pénznemekkel való ellátása ugyanis lassú, szinte bürokratikus módon történik, a luxuscikktörvény pedig számos kereskedelmi ágazatot megbénított. A

fentvázolt nehézségek dacára a kereskedelmi forgalom 1923-ban, a múlt évekhez viszonyítva, szaporodott.

A Magyarországgal való kereskedelemre, illetve az onnét jövő importra vonatkozólag meg kell jegyezni, hogy az elmúlt években tapasztalt azon sajnálatos körülmény, hogy távolabb fekvő államok — dacára Magyarország kedvező földrajzi fekvésének és a dunai út kihasználási lehetőségének — jobban uralják a bolgár piacot, mint Magyarország: 1923-ban is tovább tartott.

Malomipar. A malomipar az 1923. év első 9 hónapjában kritikus helyzetbe jutott, melyet külső és belső okok idéztek elő. Csak az új aratás utáni eladások javították a helyzetet némileg, amennyiben bizonyos szilárdság állott be.

Bulgáriának nagy lisztkivitele volt az egész keletre és különösen Konstantinápolyban értékesítettek nagymennyiségű, első minőségű finom lisztet, melynek a belföldön nincs piaca. 1923 február végén azonban a Kemal-kormány a Törökországba bevitt lisztre oly magas vámot állapított meg, hogy ez a bevitt lehetetlenné tette. A lisztre a gabonavám ötszörösét rótták ki. Ezáltal Törökország saját malomiparát akarta fellendíteni és annak továbbfejlődését biztosítani.

Bulgáriának jelenleg három olyan modern malma van, amelyeknek a napi teljesítőképessége 100 tonnánál is több (120, 160, 220), hat malom napi őrlőképessége 40—100 tonna között váltakozik, 34 malomé pedig 10—40 tonna között mozog s ezeken kívül még kb. 10.000 kismalom működik.

A malmok többnyire rozoga állapotban vannak, mert a háború alatti fokozott munkateljesítmény dacára, javítások és pótlások nem voltak eszközölhetők. Utóbbi időben azonban nemcsak a régi malmokat rekonstruálják, hanem sok új malom építését is tervezik.

Szeszipar. Ez az iparág ez évben nem volt képes továbbfejlődni, sőt az előbbi évekkel szemben határozottan hanyatló tendenciát mutatott. Ennek oka főleg a redukált fogyasztásban, a nyomasztó fogyasztási adóban, valamint a gombamódra elterjedt kisüzemek (kisüstök) nagyfokú tevékenységében és versenyében keresendő, amelyek tudvalevően „rakia“ elnevezés alatt pálinkát főznek és tiltott úton hozzák forgalomba. Amíg ugyanis a szeszgyárak a legszigorúbb felügyelet és állami ellenőrzés alatt állanak, addig e házilag kezelt kisüzemek könnyen kivonhatják magukat az állami ellenőrzés alól és fogyasztási adót nem fizetvén, alacsony árakkal nem csekély konkurrenciát okoznak a szeszgyáraknak.

A belföldi fogyasztás évi szükséglete a 2,000.000 literet nem haladta meg a háború előtti 12,000.000 literrel szemben. A kitermelés a lefolyt esztendőben, magánúton beszerzett értesítés szerint, 5—6,000.000 literre tehető, amelyből kb. 3—4 millió liter kivitelre került, főleg Törökországba.

Textilipar. A textilipar Bulgária egyik legnagyobb iparága. A különböző textilgyárak központjai ma is Gabrovó és Sliven, egyes gyárak vannak még Szófiában, Varnában, Karlovóban és Plevénben.

A bolgár szövőgyárak a lefolyt esztendőben nehéz válságon mentek keresztül, ami főleg abból eredt, hogy a gyárak legtöbbje spekulációból nyersanyag-szükségleteit nem fedezte le idejekorán és az időközben a nyugati piacokon beállott gypjúhossz, valamint a bolgár valuta erős hanyatlása következtében

üzemét kénytelen volt beszüntetni. A helyzetet súlyosbította még a hosszantartó nagy pénzinség, valamint a kormánynak ama rendelkezése, mely szerint e nagy üzemeknek az állami szénbányából kiutalt szénmennyiséget sokkal drágább árban szállította, mint a kisiparosoknak, ami ilyenképen az üzem fenntartását tetemesen megdrágította és fellendülését úgy szólván megakadályozta.

A lefolyt esztendőben kb. 17 gyár, 800 szövőszékkel volt üzemben, amelyek kb. másfélmillió méter szövetet állítottak elő.

Építkezések. Az építkezési tevékenység a lefolyt évben igen élénk volt, mindazonáltal az 1922. évvel szemben kissé hanyatlott. A fővárosban az építkezések száma kb. 1000 házra becsülhető, amelyek értéke átlag 100.000—4.000.000 leváig terjed egyenkint. A több millió értékű házak száma azonban csak kb. 100-ra tehető.

A vidéken s különösen a dohányvidékeken szintén meglehetősen élénk volt az építkezés, elsősorban Plovdivban, ahol nagyszabású dohányraktarak épültek kb. 3—10 millió leva értékben; de ezeken kívül meglehetősen sok kereskedelmi és lakóház is épült.

Mezőgazdasági gépek. 1923-ban a mezőgazdasági gépekben való üzlet sokkal rosszabb volt, mint az 1922. évben. Ennek okai a következők:

1. A Stamboliiski-kormány által rendezett választások nyugtalanították az ország földmives lakosságát

és a parasztek inkább a politikai harcokkal törődtek, mint földjeik művelésével.

2. A Stamboliiski-kormány által hozott törvény, mely a birtokoknak és az élő felszerelésnek adósságok fejében való eladását megtiltotta, természetesen lehetetlenné tett a parasztek részére való mindennemű hitelnyújtást. A kereskedők tehát azonnal beszüntették a gépek eladását, mivel világos volt, hogy követelésüket sohasem fogják behajthatni. Megjegyzendő, hogy Bulgáriában a gépezet mindig hosszúlejáratú hitelen alapult.

3. Stamboliiski bukása (1923. június 9.) és az ezt követő agrárius-ellenes mozgalom megfélemlítette a parasztlakosságot, úgyhogy nem merte falvait elhagyni és nem jött a városba, hogy gépszükségletét fedezze. A parasztfogyasztási- és termelőszövetkezetek, mivel sokat foglalkoztak politikával, részint feloszlattak, részint szigorú ellenőrzés alá helyeztek, mely működésüket megbénította.

4. A szeptemberi agrár-kommunista lázadás folytán a Cankoff-kormány kénytelen volt a falvak ellen érvényes rendszabályokat életbeléptetni, minek következtében a parasztek megint heteken keresztül nem jöhettek a városba.

Fentiek nagyjában azon körülmények, melyek az 1923. évben a gépezetre békítőlag hatottak. Ezekhez járult még a leva árvesztesége, minek folytán a földművelőnek levában 40—50%,-kal drágábban kellett megfizetnie a gépeket, mint az előző év tavaszán.

Lengyelország.

A varsói magyar kir. követség gazdasági jelentése az 1923. évről.

Az 1923. év Lengyelország számára még nem hozta meg a várva-várt gazdasági kon-

szolidációt. Míg az adott viszonyok közt a termelés majdnem minden ága szépen fejlődött, sőt némelyik erősen közeledik a háború előtti évek produkciójához, Európa külkereskedelmében pedig az ország mind fontosabb helyet foglal el, a pénzügyi helyzet a lengyel márka értékének napról napra történt rohamos esése következtében az év folyamán a konszolidációt lehetetlenné tette. Az iparnak és külkereskedelemnek, bár igen szép munkát végzett, a pénzügyi hiány miatt és a külföldi fizetőeszközök hiányában a legnagyobb nehézségekkel kellett megküzdenie. A produkció költségei, részben a rossz pénzügyi viszonyok folytán, lényegesen megdrágultak és az ipari termékek a külföldi piacokon nem igen állják a versenyt. Másrészt a régi piacok elvesztése által az ipar egyes ágai szenvedtek és kénytelenek voltak üzemeiket redukálni. A lengyel ipar tovább sínyli és fogja még sínyleni az orosz piac elvesztését, melyen főleg szövő- és fémipari termékeit helyezhette el, amikért megfelelő nyersanyagokat kapott cserébe. Az oroszokkal való kereskedelmi forgalom fontosságát az állam közgazdasági körei igen jól átlátják és annak rendes felvétele céljából a tárgyalásokat többször felvették már, de mindeddig eredmény nélkül; a tárgyalások mindannyiszor megszakadtak.

Mezőgazdaság.

Bár a központi statisztikai hivatalnak az ősz folyamán közzétett adatai kissé túl optimisztikusoknak bizonyultak a terméseredményeket illetően, ennek dacára az 1923. évi termés tekintélyesen túlhaladta nemcsak az elmúlt év termését, hanem a legtöbb terményben még az 1909/13. évek átlagát is.

Lengyelország 1923. évi terméseredményeiről egy alábbi összeállítás nyújt áttekintést:

A termény megnevezése	Az 1923. év folyamán elért termés			
	eredménye 1000 mm-ban	az 1909—13. évek termés-átlagához	1922. év terméséhez	hektáronkinti átlaga
		v i s z o n y í t v a		
Búza	13.536	79.4%	116.7%	13.3
Rozs	59.624	103.7%	117.7%	12.8
Árpa	16.555	109.0%	127.0%	13.8
Zab	35.224	124.4%	138.2%	14.0
Burgonya	264.942	—	—	11.6

A kedvező időjárás mellett a rendkívüli termést az a körülmény is magyarázza, hogy az elmúlt év folyamán bevetett terület az 1922. évit elég jelentékenyen múlta felül.

Az 1920. évben búzával, rozssal, árpával, zabbal és burgonyával bevetett terület 256.000 hektárral volt nagyobb, mint 1922-ben.

A háború előtti évekkel szemben Lengyelország fogyasztása jelentékenyen apadt és így a mezőgazdaság elég tekintélyes exportot is biztosít, főleg burgonyában. Míg a háború előtti időben a fejenkénti fogyasztás

búzában és rozsbán	210 kg
árpában	42 „
zabban	86 „

volt, az elmúlt évben e számok 178 kg, 36.7 illetve 72.2 kg-ra estek vissza.

Az egyéb terményekben Lengyelország hektáronként és összesen az alanti mennyiségeket produkálta 1923-ban.

A termény megnevezése	Az 1923. év folyamán elért termés	
	összes eredménye 100 métermázsákban	hektáronkinti átlaga métermázsákban
Cukorrépa	189.0	25.746
Tengeri	12.8	973
Tatárka	8.4	2.430
Köles	9.6	1.123
Borsó	11.9	1.868
Répamag	10.5	473
Lenmag	5.7	594
Kender	6.8	292

Ipar, kereskedelem.

Az az iparfejlesztési folyamat, mely annyira jellemezte a háború utáni éveket Lengyelországban, 1923-ban lényegesen meggyöngült. A termelés a legtekintélyesebben a bányászatban és a kohászatban emelkedett, a normalistól azonban még ezek az ágak is meglehetősen messze állanak. Nagyon szép a fejlődés a kémiai és a mezőgazdasági iparban. 1923-ban az ipari cikkek értékesítése a külföldi piacokon mind nagyobb nehézségekbe ütközött. E nehézségek abban az arányban növekedtek, mint a belföldi piac árai. A forgótőke és a hitel katasztrófális hiánya, vagy nem kielégítő mennyisége az ipar sok ágát kényszerítette a munkanapok csökkentésére.

Mindeme kedvezőtlen jelek dacára megjegyzendő, hogy az ipari termelés az 1922-i termeléssel szemben nem csökkent, sőt sok esetben nyereségre is tudott szert tenni. Az ipar törekedett alkalmazkodni a jelen helyzethez, a tőkehiány idejéhez, éppúgy a beruházási, mint a forgótőke tekintetében. Az ily alkalmazkodás nehézségei azonban óriásiak voltak.

A belföldi fogyasztás többnyire bizonytalan volt az iparra nézve. A márka nagy zuhanása idején a közönség nagy mennyiségű árut vásárolt tartalékra és ez lehetetlenné teszi a tájékozódást a belső szükséglet mennyiségére nézve. Így csak a jövő években, a valutáris helyzet egyensúlybáhozása után fog tisztán kitűnni, vajjon az ipar egyes ágainak van-e egészséges alapja a továbbfejlődésre, tarthatja-e magát az eddig elért színvonalon új külföldi piacok hiánya esetén, vagy pedig össze kell-e húzódnia. Azonban, ha a krízis még sokáig fog tartani, több, jelenleg még erős és egészséges ipárnak is le kell törnie.

A helyzet a bányászatban és az egyes iparágakban 1923-ban a következő volt:

Szénbányászat. A kőszén- és barnaszéntermelés újabb lépést tett a háború előtti évek termelése felé, amennyiben több mint 36 millió tonna kőszén- és 171.000 t. barnaszénprodukciónal a fenti nívót 88.63%-nyira közelítette meg. A felsősziléziai bányák termelték ki természetesen a fenti mennyiség legnagyobb részét, több mint 26 és fél millió tonna kőszén. A teljes termelés egyes bányavidékenként a táblázaton látható, melyen a teljesség kedvéért úgy a multévi, mint az 1913-ban kitermelt kő- és barnaszénmennyiség, valamint a %-os összehasonlítás is szerepel.

A legjobb eredményt kétségtelenül a dabrowai medence produkálta, mely a háború előtti termelést 9%-al szárnyalta túl.

Bánya- vidék	1 9 2 3		1 9 2 2		1 9 1 3
	évben kitermelt szén mennyisége				
	tonnák- ban	az 1913. évi termelés % -ában	tonnák- ban	az 1913. évi termelés % -ában	tonnák- ban
K ő s z é n					
Felső-Szil	26630153	83·38	25791612	80·70	31937475
Dabrova	7418575	108·79	7054968	103·56	6819209
Krakó	2049269	103·98	1985525	100·75	1970790
Összesen	36097997	88·63	34832105	85·50	40727474
B a r n a s z é n					
Czestochova	171035	88·86	219983	114·78	192488
Sosnowice					
Stanislaw					

Petróoleumtermelés. Az 1923-ban kitermelt petróleum már 68%-át teszi az 1913-asnak. Jobb volna még ez a viszony, ha nem fordult volna elő egy 10 napos sztrájk november első felében, mely a termelés csökkenését idézte elő. A termelés emelkedése néhány új petróleumkút fúrásának köszönhető.

Egyébként már a háborút megelőző években, 1909 óta, fokozatos csökkenés volt tapasztalható a termelésben, amennyiben az 1909. évi 2053 ezer tonnát kitevő termelés 1913-ig fokozatosan csaknem felenyire apadt le.

É v	A termelt petróleum mennyisége	
	1000 tonnákban	az 1913. évi termelés % -ában
1913	1.071·0	—
1921	704·9	65·8
1922	713·1	66·6
1923	737·1	68·2

E hanyatlás oka abban keresendő, hogy a Boryslaw-tustianowicei medence, mely a lengyel petróleumnak 80%-át szolgáltatja, már nagyjából kitermeltetett és az új kutak fúrása, tekintettel a nagy munkaköltségekre és aránylag csekély eredményre, alig fizeti ki magát. A múlt év termelésének eredménye e nehézségek dacára igen jelentékeny.

Igen szép haladás volt tapasztalható a finomítóknál.

Kohászat. A kongresszusi királyság területén tisztán lengyel ércet dolgoztak fel. A vasérctermelés itt az utolsó 3 év folyamán a következő mennyiségekre emelkedett:

É v	A kitermelt vasérc mennyisége	
	1000 tonnákban	az 1913. évi termelés % -ában
1913	311	100
1921	241	77·5
1922	317	101·9
1923	395	127·0

A vasérctermelés évről évre emelkedik. Hogy e tendencia tartós lesz, annál is inkább remélhető,

mert most a vasércet tekintélyes piacra találnak a felsősziléziai kohászatban is.

A felsősziléziai kohók munkafeltételei jelentősen jobbak, mint a kongresszusi királyságbelieké, mert az előbbieket a háború alatt is megszakítás nélkül dolgoztak és koksszal helyben is rendelkeztek, mely megfelelt a nagykohók szükségletének. Felsősziléziának csak vasércet kell még behoznia, minthogy saját szükségletének csak 11%-át produkálja. A többi érc a kongresszusi királyság területéről és külföldről jön be. A külföldi ércbehozatal igen megvan könnyítve a jól szervezett vízszállítással.

A felsősziléziai kohók termelésének nagyobb része külföldre és pedig Németországba kerül. Ez a piac azonban alkalmasint hamarosan össze fog zsugorodni és Felsőszilézia kénytelen lesz termelésének nagyobb részét Lengyelországban elhelyezni. Felsősziléziának érdeke, hogy termelésének Lengyelország szükségleteihez való alkalmazkodását megkezdje.

Sótermelés. A Kárpátokban Krakótól Bochniáig, Dobromiltól Drohobyczon, Stanislaw, Kolomeán át egész a román határig húzódik a sóban igen gazdag vidék. Sóforrások vannak ezenkívül a varsói vajdaságban is. Felsőszilézia egyes vidékein szintén fekszenek sóbányák és sóforrások, valamint Posenben is, de ezek gazdagsága a Galíciaiakéhoz nem is hasonlítható.

A sóbányászat ily értékes területek mellett szépen fellendült. A sóipar különben Lengyelországnak legrégebbi ipara. Galicia sótermelése 1913-ban 177.376 tonna volt. A lengyel állam keletkezésének első éveiben már 35 százalékkal szárnyalta túl ezt a mennyiséget és azóta folyton emelkedik a termelés.

Egyes vidékenként a termelés 1913-ban és az utolsó években a következő volt:

É v	A galíciai			A kongresszusi királyságbeli	A po- seni	Az összes
	Wie- liczka	Boch- nia	keleti			
	bányák évi termelése 1000 tonnákban					
1913	163·5	19·7	44·0	4·6	30·6	202·4
1920	144·6	27·9	44·2	3·8	44·2	264·7
1921	156·6	34·6	40·2	5·1	64·8	301·3
1922	157·8	30·7	36·0	4·1	66·5	295·1
1923 I. felében	61·8	20·5	23·9	1·8	54·0	162·0

Az egész év termelése 1923-ban 363.230 tonnára rúgott; e mennyiségből 78·3% az állami bányáké volt.

Textilipar. A kedvezőtlen kereskedelmi konjunkturák ellenére ez az ipar szépen továbbfejlődött. Az alkalmazott munkások száma a gyapotiparban 82 ezren felül volt, a szövőgépek száma 46 ezer. A háború előtti évekhez viszonyítva 24, illetőleg 18 százalék nyereséget jelentenek e számok. A gyapjúszövő üzemekben ellenben még messze van Lengyelország a háború előtti évek produktójától, melyet legfeljebb 60 százaléknál közelített meg a múlt év folyamán. Az ipar azonban a belső szükségletet teljesen fedezi és sokat juttat a külföldre is.

Faipar. A feldolgozott fa minden időben Lengyelország egyik legfontosabb kiviteli cikke volt. 1923-ban 1.615.000 tonna nyersfát és 1.072.275 tonna félig feldolgozott fát exportált az ország.

Papírgyártás. 18 gyári üzem a következő mennyiséget produkálta:

É v	A termelt mennyiség	
	1000 tonnákban	1913. év %-ában
1913	62.0	100
1920	20.0	32.2
1921	31.0	50.0
1922	42.0	67.7
1923	50.0	80.6

A termelt mennyiség nem volt elég ez évben sem a szükséglet fedezésére és nagy mennyiséget kellett így külföldről importálni. Jelenleg több új papírgyár van építés alatt. Nagy hiánya ennek az ipárnak, hogy nincs elég cellulóze. Az üzemben levő 3 nagyobb gyár 40.000 tonnánál alig produkálhat többet.

Külkereskedelem. Az 1923. esztendő fordulópontot jelent Lengyelország külkereskedelmében. A kereskedelmi mérleg tekintélyes aktívával zárult, amennyiben a kivitel javára 79.112 aranyfrankértékű különbözet mutatkozik. A kivitel 111%-a a behozatalnak. Az egész kivitel 1.195,586.000 frank értéket képviselt és a kivitt árúk 17,647.758 tonnát nyomtak. A

fenti értékből 36% kész iparcikk és körülbelül ugyanannyi nyersanyag jutott külföldre, mely mennyiségben az exportált szén is bennfoglaltatik. Az exportált árúknak árucsoportok, súly- és érték szerinti adatait a közölt összeállítás tünteti fel.

Az árucsoport megnevezése	Az exportált árú	
	értéke 1000 aranyfrankokban	súlya tonnákban, illetve darabszáma
Élőállatok . . .	1.520	213.063
Élelmiszerek . . .	107.526	425.477
Nyersanyagok . . .	421.608	14,947.716
Félig kész iparc. . .	232.186	1,502.243
Késziparárúk . . .	432.670	772.253
Különbözők . . .	76	69

A 10 millió aranyfranknál nagyobb értékben exportált árúk súly- és értékadatait, valamint a fontosabb rendeltetési országok által utalt mennyiségeket az alábbi táblázat mutatja be.

Az árú megnevezése	Az exportált árú		A legfontosabb átvevő állam	
	mennyiség tonnákban	értéke 1000 aranyfr.-ban	megnevezése	által átvett mennyiség tonnákban (kikekítve)
Szén	12,912.792	327.146	Németország	8,600.000
Fémárúk	250.101	119.748	Ausztria	2,800.000
Gyapotszövetek	11.758	108.474	Németország	194.000
Fafélgyártmány	1,672.275	68.365	Románia	8.000
Cukor	95.139	52.177	Ausztria	1.500
Gyapjúsövetek	2.041	49.158	Németország	700
Nyersfa	1,615.088	46.325	Németország	550.000
Cink	63.266	45.571	Németország	280.000
Kőolajtermés	262.621	38.798	Anglia	21.000
Fonalak	3.512	33.447	Dánia	17.500
Élelmiszerek	25.781	18.651	Franciaország	14.500
Gabona és liszt	81.131	17.618	Anglia	—
Kész faárúk	24.544	12.611	Románia	Arány mint fentebb a gyapotszövetnél
Kenőanyagok	69.697	15.274	Ausztria	1,280.000
Vazelin és Paraffin	25.258	10.648	Németország	44.000
Ólom	16.121	10.030	Németország	125.000
			Csehország	67.000
			Ausztria	36.000
			Németország	1.200
			Japán	800
			Anglia	650
			Németország	—
			Németország	20.000
			Anglia	14.000
			Dánia	10.000
			Németország	10.000
			Anglia	14.000
			Franciaország	4.000
			Csehország	30.000
			Németország	19.000
			Anglia	8.000
			Franciaország	4.900
			Németország	3.900
			Anglia	3.300
			Németország	14.200

A behozatal 3,194.222 tonna volt 1,116.474.000 aranyfrankértékben.

Árucsoport megnevezése	A behozott árú	
	mennyisége tonnákban, illetve darab száma	értéke 1000 aranyfrankban
Élőállat	9.800	1.736
Élelmiszerek	346.209	157.410
Gabona és liszt	76.003	23 000
Nyersanyagok	2,386.772	366.651
Félgyártmányok	175.621	74.634
Készárúk	385.582	515.990
Vegyesek	48	53

A behozatalban, illetőleg a kivitelben résztvevett legfontosabb államok 1922—23. évi behozatali, illetve kiviteli adatai a következők voltak:

Az importáló, illetve exportáló állam megnevezése	Az 1922.	Az 1923.
	évben importált, illetve exportált árú értéke 1000 aranyfrankban	
Németország	312.209	486.996
Egy.-Államok	131.240	171.319
Ausztria	85.818	96.914
Angolország	50.099	90.530
Csehország	55.139	53.705
Franciaország	36.397	42.955
Belgium	33.524	15.259
Olaszország	15.027	21.731
Hollandia	14.335	17.590
Németország	324.319	604.624
Románia	72.304	136.067
Ausztria	72.115	110.949
Csehország	31.407	57.507
Angolország	26.702	70.042
Oroszország	20.944	22.576
Magyarország	18.162	19.113

Pénzügy.

Az 1923. évben Lengyelország pénzügyi helyzete igen zilált képet mutat. Külföldi kölcsönnek félig-meddig kedvező feltételek mellett való felvételére nem volt kilátás s így a német márka zuhanása nyomán a pénzügyi helyzet katasztrofális leromlása állott be Lengyelországban is. Az állam deficitje a múlt évben 95 billióra emelkedett, mely összeg aranyfrankra átszámítva, túlhaladja a 686 milliót. Ebből az összegből a vasút deficitje 363 millió aranyfrankot, azaz lengyel márkában 58·5 billiót tett ki. Az állam ezt a deficitet kincstárjegyekkel, aranykölcsönnel és zlotybonokkal fedezte.

Az állam bevételeit és kiadásait, valamint az egyes hónapokban beállott állami deficitet az oldal alsó táblázatja szemlélteti.

Az állami bevételek főbb tételei az elmúlt évben a következőképp oszlottak meg:

A bevételi forrás megjelölése	A főbb bevételi forrásokból befolyt bevétel összege	
	milliárd márkákban	millió aranyfrankokban
Egyenes adók	13.733	93·6
Indirekt adók	11.918	92·1
Vámok	6.114	48 0
Monopoliumok	3.341	30·4
Illetékek	5.187	43·2
Földművelési minisztérium	899	—
Posta és távirtda min.	2.222	23·6

E bevételeket kiegészíti még a vasutak bevétele.

A költségvetés részletezése	Az állam bevétele, kiadása, illetve a költségvetési hiány milliárd márkákban, illetve millió aranyfrankokban* 1923. évben.												
	összesen	januárban	februárban	márciusban	áprilisban	májusban	júniusban	júliusban	augusztusban	szeptemberben	októberben	novemberben	decemberben
Bevétel	49.620	135	148	198	313	529	560	833	1.261	1.888	4.035	9.164	30.556
	422·8	33 0	21·8	23·2	34·3	55·4	45·5	41·1	35·2	38·1	31·0	28·6	35·6
Kiadás	86.090	245	300	666	537	684	913	1.118	2.370	3.282	7.834	16.533	51.608
	746·2	60·0	44·1	78·0	58·8	71·7	74·2	55·2	66·2	66·2	60·1	51·6	60·1
Hiány	36.470	110	152	468	224	155	353	285	1.109	1.394	3.799	7.369	21.052
	323·4	27·0	22·3	54·8	24·5	16·3	28·7	14·5	31·0	28·1	29·1	23·0	24·5
Az államvasutak hiánya	58.545	20	172	312	188	236	321	840	1.351	2.144	3.567	9.098	40.296
	363·2	4·8	25·3	36·5	20·6	24·7	26·1	41·4	37·8	43·2	27·4	28·4	47·0
Az állami költségvetés összes hiánya	95.015	130	324	780	412	391	674	1.125	2.460	3.538	7.366	16.467	61.348
	686·6	31 8	47·6	91·3	45·1	41·0	54·8	55·5	68·8	71·3	56·5	51·4	71·5

* Az első sor márka, a második sor aranyfrankadat.

Svájc.

A berni magyar kir. követség gazdasági jelentése az 1923. évről.

Bár Svájc Európának a világpiactól leginkább függő állama s ennél fogva gazdasági élete seizmografként reagál a világpiacon mutatkozó rezgésekre, ez utóbbiakban pedig a lefolyt évben nem volt hiány, a svájci gazdasági életben az 1923. év folyamán bizonyos öröndetes javulás konstatalható. Öröndetes egyúttal, hogy a valamikor lekicsinyelt bel-földi piac is tudott az elmúlt év folyamán egyik-másik nagyiparnak pótlást nyújtani a szükös külföldi piacért és hogy a főleg bel-föld számára dolgozó iparágak már eddig is elért konszolidációjukat meg tudták tartani. A behozatali korlátozások politikájának ebben az eredményben határozottan döntő része van, bár kétségtelenül jórészt ugyanezen politika terhére könyvelendő, hogy a svájci élet és termelés még mindig az európai árvonal legmagasabb pontja körül mozog; a drágaság rendszeres, lassú visszafejlesztésére azonban itt addig alig lehet gondolni, míg a valuta-dumping végleg kizárva nincs és a nemzetközi verseny ismét normális feltételekkel nem dolgozik. Így tehát az általános viszonyok nemcsak nem engedik még meg, hogy Svájc határát ember és árú számára máris teljesen

feltárja, hanem arra kényszerítik, hogy a svájci munkapiac túlterhelésének elkerülése céljából szigorú idegenrendőrségi intézkedéseket tegyen és a külföldi termékeket teljesen szabadon be ne eressze. A tapasztalat bizonyítja ugyanis, hogy, ha a munkapiac helyzete folyatóságosan kedvező, az árleszállítás a behozatal korlátozása dacára is lehetséges. Ez magyarázza meg, hogy a svájci törvényhozótestület a behozatali korlátozások fenntartását nemrég komoly ellenzék nélkül hosszabbíthatta meg 1925 március 31-ig.

Munkakonfliktusoktól a svájci gazdasági élet 1923-ban, a baseli famunkások többhetes bérharcától eltekintve, meg volt kímélve. A munkásság egy jórésze különben már a 8 órás munkaidő meghosszabbításának eszméjével is kezd lassan megbarátkozni. Egyik-másik keleti svájci gyárban a munkásság hozzájárulásával már próbálkoznak is az 54 órás heti munkaidővel s a szövetségi vasutak aztszemélyzetük egyes kategóriáira nézve szük-ségintézkedés címén már be is vezették. Hogy azonban általában sikerül-e bevezetni a meghosszabbított heti munkaidőt, az a legközelebbi plebiscitumnál (gyári munkatörvény) fog eldőlni.

Gazdaságpolitikai tekintetben az elmúlt év Svájcnak meghozta az új olasz kereskedelmi szerződést (I/27), mely már február 2-án életbe lépett, bár azt Olaszország csak az év vége felé ratifikálta. A Liechtensteini hercegséggel kötött vámunió ratifikálásával azonban Svájc késett meg. A szövetségi törvényhozótestület azt ugyanis csak decemberi ülészakájában hagyhatta jóvá, miután az üggyel kapcsolatos, Ausztriát érdeklő kérdések rendezése (határvámkezelés, határállomások közös használata) hosszabb időt vett igénybe. A vámkapcsolat 1924 január 1-én lépett életbe. Kínos meglepetés volt a Szövetségre nézve Franciaország eljárása a zónaügyben, midőn november 10-ével a szabadzónákat megszüntetve, a vámhatárt a politikai határra toltta ki. Oroszország és a Szövetség között kereskedelmi politikai kapcsolat nincs, ellenkezőleg, Oroszország tudvalevőleg nemrég gazdasági bojkottot mondott ki a Szövetségre.

Az 1923. évi autonóm svájci események közül első helyen a váminiciativa elvetése említendő, továbbá az év közepe táján életbe léptetett vámengedmény bizonyos félgyártmányokra, melyekre a Szövetség gépiparának

van szüksége, a sertésvám ideiglenes leszál-
lítása, a kristalizált szóda vámtételének 1-ről
4 frankra való felemelése s végül a dohány-
vám szabályozása és a benzinvámnak 10-ről
20 frankra való emelése, mi az érdekelt körök
részéről nagy felzúdulást váltott ki. Különben
a Szövetség munkáját az új általános vám-
tarifa és az új vámtörvény kidolgozására kon-
centrálta.

Mezőgazdaság.

A lezárult gazdasági év különös atmo-
szférikus viszonyai a mezőgazdaságra nézve
részben előnyök, részben károsak voltak.
Enyhe, csapadékban dús télre feltűnő szép
tavasz következett, mely rendkívül kedvező
befolyással volt a kultúrák fejlődésére. Ugyan-
csak kedvező volt a május, de a júniusban
hirtelen beállott hűvös időjárás sok helyen
érzékeny kárt okozott, melyet részben az azt
követő szárazság még tetézt. Az őszi eső-
zés úgyszólván az utolsó pillanatban állított
be és javított még egyes termények állapotán.

Szarvasmarhapiac. A szarvasmarhapiac helyzete
az előző év óta lényegesen javult. Az állattenyésztőkre
nézve katasztrófális áresés, mely 1922-ben bekövet-
kezett volt, az év vége felé megállott s 1923 eleje
óta az árak ismét lassan, de következetesen emel-
kedtek, úgyhogy november végén már kb. 30%-kal
voltak magasabbak, mint egy évvel előbb. A kivitel
lehetősége azonban nem igen javult, mert a valutáris
viszonyok még mindig lehetetlenné teszik a régi
piacok felkeresését, csupán Olaszországba sikerült
nagyobb „Braunvieh“-kivitel, ami kedvező befolyással
volt a belföldi vásárookra, különösen a „Braunvieh“-t
tenyésztő vidékeken. Miután ez évben a belföld is
nagyobb felvevőképességet tanúsított, a tenyésztők
az ezidei őszi vásárokkal általában meg voltak
elégedve.

A „Braunvieh“-kivitel 1923 folyamán kerek 12.000
darabot tett ki; ez a szám persze még messze el-
maradt a háború előtti kivitel mögött, mely átlag
20.000 állatot tett ki évente, még inkább a háborús
évek exportja mögött, mely egyik-másik évben a
60.000 darabot is meghaladta. 1924-ben román, cseh-
szlovák és magyar vételekkel számolnak.

Tejgazdaság. A svájci tejgazdaság látszólag túl
van a válságon. Az 1920/21-iki marhavész által meg-
tizedelt állatállomány lassan helyre kezd jönni s így
a tejhozam is emelkedett, úgyhogy 1923 októberében
a sajtőzdekbe és tejközpontokba beszállított tej el-
érte a háború előtti (havi) termelés 90%-át. Egyidejűleg
a tejszövetkezetek és a tejunió nyugodt árfejlődésre
igyekeztek s a külföldi kereslet és ár javulásával a
belföldön is folytatódólagosan emelték az árakat.

A sajt- és kondenztejkivitel január 1-től október
31-ig a következőképen alakult:

	1913-ban	1922-ben	1923-ban
	m é t e r m á z s a		
Kemény sajt . .	298.303	169.188	147.635
Kondenztej . .	338.905	169.159	214.647

A svájci sajt fővevője 1923-ban is Amerika volt
s az élénk keresletre az áremelkedés legkevésbé

sem gyakorolt kedvezőtlen befolyást. Olaszország,
Ausztria és Franciaország ugyancsak tekintélyes
mennyiséget vett s így a kereslet az egész éven át
kielégítő volt; időnként már hiány is mutatkozott
exportképes árúban.

Ipar, kereskedelem.

A svájci ipar helyzete, általában véve
bizonyára örvendetes javulást mutat, kétség-
telen azonban, hogy számos iparág kilátásai
még mindég kedvezőtlenek. Áll ez főleg azokra
nézve, melyek különösen idegen piacra vannak
utalva s az általános elszegényedés és a gazda-
sági élet konszolidátlansága alatt szenvednek.
Nyilvánvaló ugyanis, hogy Svájc a szegény világ-
piacnak túldrágán termel s hogy ezért ipara
kénytelen lesz a reális béreket az 1914-iki nívó
alá leszorítani — mint ez szomszédságában már
meg is történt — s a béreket nem a létfenntar-
tási költségekhez, hanem a termékek elérendő
árához mérni. Ha ez megtörténik, akkor az
annyira szükséges munkaidőmeghosszabbítás
elleni averzió s ellenállás is megszűnik, mint
azt Franciaország, Belgium, Olaszország s újab-
ban Németország példája mutatja, hol máris
belátták, hogy szociális tekintetből nem lehet
az egész termelés gazdaságosságát kétségessé
tenni, mert szociális haladás csupán gazdasági-
lag egészséges közösségben lehetséges.

Ami a főbb iparágak helyzetét illeti, úgy
az következő:

Óraipar. A svájci óraiparban 1922-ben a szövet-
ségi szubvenció következtében beállott élénkülés
1924-ban is tartósan bizonyult, bár ezen iparág több
débouchéját még nem tudta visszaszerezni s a kül-
földi piacon az áralakulat sem volt reá nézve nagyon
kedvező (1922-vel szemben 15%-al esett). A helyzet
javulásával mindenesetre állandóan csökkent a munka-
nélküliek száma, (1921-ben 28.173, 1922-ben 9285),
mely 1923 novemberében 1786-ra zsugorodott össze
s jelenleg teljesen elfogyott, úgyhogy elsőminőségű
munkásokban a kereslet nagyobb, mint az ajánlat. A
helyzet javulását az exportadatok is igazolják:

Időszak	Az 1922-ben		Az 1923-ban	
	e x p o r t á l t á r ú k			
	darab- száma	értéke frankokban	darab- száma	értéke frankokban
I. negyedév	1,799.205	28,699.000	2,836.391	40,772.000
II. "	2,372.033	39,499.000	2,681.864	37,245.000
III. "	2,731.964	47,442.000	4,113.729	58,249.000
október .	847.330	—	1,356.755	—

A svájci óraipar kliensei között továbbra is az
Egyesült-Államok, Anglia, Japán és Kína állanak első
helyen. Az exportra nézve jellemző, hogy főleg az
óraműkivitel emelkedik, a kész óra s az óradobozok
kivitele ellenben hanyatlak.

Selyemszövőipar. Ezen ipar helyzete az előző
évvel szemben alig változott. Az angolországi kivitel,
melynek adatai az első 9 hónapra nézve ismeretesek,

nagyjában az előző évnek felel meg és Anglia, mely a svájci termékek 57%-ának fogyasztója, még mindig legjobb débouchéja a svájci selyemszövő-iparnak. A többi európai fogyasztó vásárlóereje következetesen gyöngül. A franciaországi és belgiumi kivitel a frank esése következtében megint megcsappant s a német piac már egyáltalán nem jön tekintetbe. Javulás csak az osztrák exporton észlelhető, mely azonban még nagyon távol áll háború előtti arányaitól. Kanada, mint fogyasztó, közvetlen Anglia után következik, Argentína ily minőségben a negyedik helyen áll.

A tiszta- és félselyemszövet-export következőképen oszlik meg:

A rendeltetési ország megnevezése	Az 1922. évben		Az 1923. év első kilenc hónapjában	
	frankokban	a rendeltetési országok %-ában	frankokban	a rendeltetési országok %-ában
Anglia . . .	99,974.000	57.8	76,955.000	57.5
Kanada . . .	19,930.000	11.5	19,495.000	14.6
Franciaország	7,780.000	4.5	4,497.000	3.3
Argentína . .	3,820.000	2.2	3,975.000	3.0
Ausztrália . .	7,029.000	4.1	3,688.000	2.8
Ausztria . . .	3,106.000	1.8	3,407.000	2.5
Spanyolország	3,933.000	2.3	2,085.000	1.6
Belgium . . .	4,999.000	2.9	1,955.000	1.5
Hollandia . .	3,566.000	2.1	1,636.000	1.2
Egyéb országok . . .	18,696.000	10.8	16,122.000	12.0
Összesen . . .	172,833.000	100	133,815.000	100

A svájci selyemszövőipar tehát teljesítőképességének csak 70—80%-ig van igénybevéve.

Kémiai ipar. A svájci kémiai ipar a lefolyt évben is ugyanazon faktorok alatt szenvedett, mint 1922-ben, vagyis főleg a rosszvalutájú országok és azon kémiai gyárak konkurrenciája alatt, melyek a svájci ipar eddigi piacain keletkeztek. Ugyancsak kedvezőtlenül befolyásolta az üzletet a nagy szénár, a magas szállítási költség és azon külföldi üzemek versenye, melyek a nyersanyagot olcsóbban szerezték be s alacsonyabb bérrel dolgozva, az en gros-cikkek legtöbbször túlprodukción mutatnak fel s így leszorították az árakat. A belföldi ipar tehát főleg a karbure és calciumnitrát derivátumainak termelésére szorítkozott.

Az analinfestékipar forgalma körülbelül az előző év szintjén áll. Tavasszal több ország, első helyen Japán, eszközölt nagy vásárlásokat, de hamarosan fellépett a német konkurrencia, még pedig oly piacokon is, hol alig számítottak rá. Az angol textilipar krízise és az amerikai vámtarifa, mely prohibítív ható tételével már csak bizonyos speciális színek bevitelét engedi meg, ugyancsak kedvezőtlen befolyást gyakorolt az üzletre. A kivitel 1923 első 9 hónapjában 31.663 q-t tett ki 39 millió frank értékben, az 1922 egész évi 55 millió értékű 38.072 q-val szemben.

A gyógyszeripar elég jól zárja le az évet, amennyiben kielégítően participált az európai és a tengerentúli piacok ellátásában; expanzióját beviteli nehézségek akadályozzák.

Csokoládéipar. A csokoládéipar ez évben is a débouché hiányát sínyli s kivitele csak nehezen fogja az 1922-iki 27 millió frankot elérni. Bár a belföldi fogyasztás tekintélyes, az a kivitelben mutatkozó defi-

citet alig volt képes pótolni, miért is a gyárak termelésüket s munkásaik számát redukálni kényszerültek.

Tésztagyáripar. Ennek az iparágak az üzemei évi átlagban 42 millió kilogrammot, vagyis 4800 kocsirakományt képesek termelni. Miként 1922-ben, úgy a lefolyt évben is, tényleg azonban csupán 2600 kocsival termeltek, mi a teljesítőképesség 54%-ának felel meg. Az árakat a konkurrencia nyomja; a bruttó nagybani ár ennek következtében az év eleje óta per 100 kg 87-ről 83 frankra esett. Több csödeset és egyes gyárak finánciális nehézségei mutatják ezen iparág válságos helyzetét. Közele javulásra jelenleg alig van kilátás.

Szállodaipar. Az 1923. év eredménye a hotelierie helyzetén könnyített. Az idegenforgalom az év folyamán ugyanis lényegesen élénkült s lehetővé tette, hogy a svájci szállodaipar 1923-ban tőkájének kamatait megkeresse, tartozásának törlesztésére azonban még alig volt alkalma; e tekintetben még a „Société financière suisse pour l'hotellerie“ támogatására van utalva.

Csődök. A csődstatistika mutatja, hogy a svájci ipar és kereskedelem a tisztulási processzus tetőpontján ugyan túl van, de ez utóbbi még nem zárult le. Ezt a feltevést az utolsó időben közzétett ipari mérlegek áttekintése is igazolja, amennyiben azokból kiviláglik, hogy a helyzet még nincs mindenütt végleg tisztázva. 1918—1922-ig az egyes években 266, 343, 435, 677, illetve 685 csőd fordult elő, ezzel szemben 1923-ban januártól szeptemberig bezárólag 440, úgyhogy az ideai csődök száma előreláthatólag az 1922. évin valamivel alul marad. A kilátásban levő nagyobb szanalási akciók közül a Bünden Erömlüveké és a Lonza Rt.-é említendő.

Külkereskedelem. Svájc termékeinek kivitele az általános gazdasági helyzet következtében nehézségekbe ütközik: a tekintetbe jövő piacokon egyrészt *protekciónisztikus* gazdasági politikával találta magát szemben, másrészt helyzetét a *rosszvalutájú országok konkurrenciája* is megnehezítette. Így az *Eszakamerikai Egyesült-Államok 1922-iki vámtarifája* prohibítív vámtételeket tartalmaz, melyek néha a behozott árú értékénél magasabbak s a helyzetet még komplikálja az Elnöknek az a joga, hogy a tarifabizottság javaslata alapján egyes árukat más vámpozíció alá helyezhet át s hogy a vámtételt belátása szerint 50%-ig emelheti vagy leszállíthatja. Az amerikai vámtarifa illetően kezelése külföldi exportörök számára állandó bizonytalanság forrása, mely különösen hosszabb lejáratú szállításoknál tekintélyes rizikót rejt magában. A Szövetségnek franciaországi kivitele ugyancsak nehézségekkel találkozik, melyekről itt régebben nem is álmodtak. Ily körülmények között s tekintettel arra, hogy Anglia 1922-ben Svájc egész kiviteli értékének 1/4-ét vette fel, érthetővé válik, hogy az angol parlamenti választásoknak itt nagy jelentőséget tulajdonítanak a svájci exportipar szempontjából.

A svájci külkereskedelem képe a lefolyt évben millió frankban a következőképen alakult:

	Behozatal	Kivitel
I. évnegyedben . . .	531	441
II. évnegyedben . . .	505	365
III. évnegyedben . . .	515	463
IV. évnegyedben . . .	693	491
összes behozatal:	2244	össz. kiv.: 1760

Ezen számokban — úgy a behozatali, mint a kiviteli rovatban — az arany- és ezüstrudak bennfoglaltatnak. Az arany beviteli többlet 68·7 millió frank, az ezüst kiviteli többlet pedig 6·2 millió frankot tett ki. A 163 millió frankot kitevő aranybehozatalban az 1923. évi január havi 125 millió aranyfrankos német letét is szerepel mely az év végéig 67 millió frankra redukálódott. A 10 millió frankos ezüst kiviteli tétel az ötkoronás érmeknek Olaszországba való leadásának felel meg. A fémrudak levonásával a kivitel következőképen alakul:

I. negyed . . .	407	III. negyed . . .	462
II. negyed . . .	364	IV. negyed . . .	483

A kivitelnek a II. negyedben feltűnő csökkenése a júniusi exportszámok korai lezárására vezethető vissza.

A negyedik negyed feltűnő magas behozatala a nagymérvű nyersanyag- és élelmiszerbevitelben leli magyarázatát.

Bár az élelmi és élvezeti cikkek behozatala 1922-vel szemben emelkedett, mégsem érte el a háború előtti méreteit, struktúrája azonban úgy az 1913., mint az 1922. évvel szemben megváltozott, mint ezt az alábbi táblázat mutatja:

A behozott árú megnevezése	Az 1923. évben behozott árú		Az 1922. évben behozott árú mennyisége millió méterházakban	Az 1923. évi behozatal indexe 1913 évhez viszonyítva 1913 = 100
	értéke millió frankban	mennyiség millió méterházakban		
Búza	135	4.723	3.800	88
Cukor	68	997	829	85
Nyersdohány . . .	30	104	48	122
Hordóbor	54	1.115	1.157	61
Friss hús	3·2	11·4	15·5	10
Disznózsír	13	69	57	385
Vaj	31·5	67	68	135
Tojás	27·4	120	100	87
Vágómarha	14·6	20.307	7.627	40
Sertés	8·8	37.794	5.505	159

Vasút, posta, távíró és távbeszélő. Az 1923. évre szóló költségvetéshez benyújtott jelentésében a szövetségi vasutak vezérigazgatósága azon reményének adott kifejezést, hogy sikerülni fog a kiadások megszorítása által az üzemi bevételek és kiadások közötti viszonylatot megjavítani. Ezen reménye valóra is vált, mert nemcsak sikerült a kiadásokat leszorítani,

A svájci export fejlődését az alábbi táblázat illusztrálja.

A kivitt árú megnevezése	Az 1923. évben	Az 1922. évben	Az 1923. évi	Az 1922. évi
	kivitt árúértéke millió frankokban		kivitel indexe 1913. évhez viszonyítva 1913 = 100	
Óra	213·4	178·0	82	64
Selyemkelme (447. b. tétel)	188·4	172·8	90	79
Pamuthimzés beleértve plattstichkelme	159·9	154·2	48	43
Gépek	147·1	164·1	80	76
Pamutszövet	99·6	110·1	128	133
Sajt	66·8	68·8	48	55
Anilinfesték	52·7	55·3	61	55
Indigó	15·1	13·2	221	193
Schappe	51·9	37·4	100	78
Selyemszallag	52·1	69·5	69	83
Kötöttárú	42·8	41·6	148	145
Kondenztejj és gyermektáplisztt	36·3	33·1	69	57
Műszerek és gépek	35·5	31·8	138	113
Pamutfonal	34·8	46·3	103	143
gyógyszerészeti cikkek	29·2	24·3	—	—
Alumínium	31·8	23·4	170	130
Szalmaárú	27·6	29·5	125	125
Csokoládé	25·4	26·6	40	39
Cipő	25·2	25·2	61	56
Műselyem	14·4	19·5	167	224

de egyúttal a jövedelmet is tetemesen sikerült fokoznia, úgyhogy a szövetségi vasutak 1923-ra legalább 365 millió frank bevétellel számolnak, ami az előző évvel szemben 20 millió s az 1923. évi költségvetési tervszámmal szemben 15 millió többletet jelent.

Ugyancsak örvendetes momentum, hogy a lefolyt évben a szövetségi vasutak reformja is befejezést nyert (ez alkalommal a körletek száma ötről háromra s a vezérigazgatóság megfelelő arányban redukáltatott) s hogy a szövetségi vasutak elektrifikálásának üteme megélné. Az új gyorsított elektrifikálási program alapján ugyanis bizonyos sürgős munkák már a legközelebbi években fognak elkészülhetni, miután a törvényhozó testület az új munkatempó által szükségelt 60 millió különhitelt megszavazták.

A svájci posta is nyereséggel zár 1923-ban s ezzel az 1914-ben megindult deficités gazdálkodás itt is véget ér. A költségvetési előirányzat ugyan még 1923-ra is 7·5 millió frank deficitet vett kilátásba, de a viszonyok kedvezőbben alakultak, mintsem azt a prevízió feltételezte. Míg ugyanis 1922-ben csak három hónapban volt bevételi többlet, 1923-ban, decembertől eltekintve, hat hónap mutatott fel ilyet s feltételezhető, hogy az év utolsó hónapja szintén nyereséggel fog zárulni.

A szövetségi vasutak és 36 magánvasút 1923. évi üzemére vonatkozólag eddig megállapított pontos adatok, melyek a januártól októberig terjedő időszakot ölelik fel, a következők:

Január—október	1922	1923	1922-vel szemben
	1 0 0 0 frankban		
<i>Üzemi bevétel:</i>			
Svájci szövetségi vasutak	287.015	305.869	+ 18.854
36 svájci magánvasút	41.895	45.569	+ 3.674
<i>Üzemi kiadás:</i>			
Svájci szövetségi vasutak	259.434	211.427	- 48.007
36 svájci magánvasút	32.999	33.279	+ 280
<i>Bevételi többlet:</i>			
Svájci szövetségi vasutak	27.581	94.442	+ 66.861
36 svájci magánvasút	8.896	12.290	+ 3.394
Összeg	36.477	106.732	+ 70.255

A hegyivasutak által elért eredmény is kivétel nélkül jobb az 1922. évinél.

Kiviteli és behozatali engedélyek. A kiviteli és behozatali engedélyek tekintetében Svájcban követett eljárást és a külkereskedelmet irányító és szabályozó hatóságokat és intézményeket illetőleg 1922 óta nem állott be változás.

I. A korlátolt forgalmú áruk *behozatalának* ellenőrzése több hivatalos hely között oszlik meg:

a) A „Sektion für Ein- und Ausfuhr des Eidgenössischen Volkswirtschaftsdepartements“ mindazon esetben illetékes, melynek kezelése egy külön hivatalos reszort kompetenciájába utalva nincs.

b) A „Bureau für landwirtschaftliche Produkte des Eidgenössischen Volkswirtschaftsdepartements“ következő tárgyú bevételi engedély iránti kérelmekkel foglalkozik:

Zab- és árpatermék	vámtarifa	11., 14. és 16.	t. sz.
Blau Felch (Bodensee-i hal)	„	87.	a. t. sz.
természetes bor hordóban	„	117.	a. t. sz.
fák és növények va friss; asztali friss és sózott	„	208. b. 210.	t. sz.
tejföl	„	93.	a. t. sz.
vaj, főzve, sózva	„	93.	b. t. sz.
keményisajt	„	94.	t. sz.
	„	99.	b. t. sz.

c) A „Sekretariat des Eidgenössischen Departement des Innern“ műtárgyakra vonatkozó behozatali kérvényekre illetékes (328/29, 599/600, 701/a, 839/b és 1163/b vámtarifa tételszám).

d) Az „Eidgenössisches Gesundheitsamt“ embe-reknél alkalmazandó szérumok és oltóanyagokra adja a behozatali engedélyt, vámtarifa 973. tételszáma.

e) A „Kriegstechnische Abteilung des Eidgenössischen Militärdepartements“ alá tartozik robbantó anyagok behozatala, vámtarifa 1083. tételszáma.

f) Az „Eidgenössisches Veterinäramt“ a friss hús-, húsrú-, ló-, szarvasmarha- és kutyabehozatalt szabályozza, amennyiben ez, mint most, epizootiák miatt tiltva van s ennél fogva különleges engedélyre szorul. Ugyancsak ez a hivatal illetékes a vámtarifa 973. tételszáma alatt kontemplált állatoknál alkalmazandó szérumok és oltóanyagok iránti behozatali engedélyre irányuló kérelmekre vonatkozólag.

g) Az „Eidgenössische Getreideverwaltung“ illetékes, az úgynevezett gabonamonopolt illetőleg. Következő cikkeket magánosok ugyanis csupán külön engedéllyel importálhatnak:

Búza	vámtarifa	1.	tételszáma
Rozs	„	2.	„
Búzagríz	„	13.	„
Grizek és darák ex.	„	14.	„
Liszt az 1. és 2. alatt említett gabonaneműekből ex.	„	16. és 18.	„
Korpa, táplisztek és örlemények az 1. és 2. alatt megnevezett gabonaneműekből ex.	„	215. és 216/a/b)	

II. A *kivittelt* illetőleg csak kevés árúra vonatkozólag van megszorítás.

a) A „Sektion für Ein- und Ausfuhr des Eidgenössischen Volkswirtschaftsdepartement“-nál terjesztendő be a következő cikkek kivitelére vonatkozó kérvények:

A vasmegmunkálásnál fennmaradó por és forgács	vámtarifa	708.	t. sz.
Tört és régi vas	„	711.	t. sz.
Arany, nyers	„	869.	a. t. sz.
Arany, verve	„	869.	d. t. sz.
Rongyok, makulatura kiv.	„	3.	t. sz.

b) A „Bureau für Landwirtschaftliche Produkte“ következő kiviteli engedélyre illetékes:

Keményisajt 5 kg nettó mennyiségen felül	vámtarifa	99/a/b)
--	-----------	---------

III. A *svájci külkereskedelemmel foglalkozó hivatalos hely* a „Handelsabteilung des Eidgenössischen Volkswirtschaftsdepartement“, mely felvilágosításokkal is szolgál. Ily felvilágosításokat különben még a „Konsulardienst des Eidgenössischen Politischen Departement“,

a „Nachweissbureau für Bezug und Absatz von Waren“ Zürich és

a „Bureau Industriel Suisse Lausanne“, valamint a következő gazdasági organizációk adnak:

a) „Schweizerische Handels- und Industrieverein, Zürich“,

b) „Schweizerischer Gewerbeverband Bern“,

c) a külföldön levő svájci kereskedelmi kamarák.

Ami a behozatali engedélyek körüli eljárást illeti, úgy az általános szabály az, hogy csak oly személyek kapnak behozatali engedélyt, kik már hosszabb idő óta (lehetőleg már a világháború előtt is) foglalkoznak a kérdéses cikk behozatalával. A mennyiség, melynek behozatala megengedett, cikk szerint változó. Az engedélyért egy kis illeték rovandó le, melyet itt „Kanzleigebühr“-nek neveznek s mely cikkek szerint különböző. Idevágó nyomtatott tarifa nincs, mert az illetékeket gyakran változtatják. Példa rá a borbevételi engedélyre kiszabott 2 frankos illeték, melyet 0.5 frankra szállítottak le.

Munkapiac.

Az elmúlt gazdasági év folyamán a munkanélküliség okozta teher lényegesen enyhült. A fejlődést az alábbi táblázat mutatja:

Időpont melyre a közölt adatok vonatkoznak	A teljes	A részleges
	munkanélküliek száma	
1920 december végén . . .	17.623	—
1921 " " . . .	88.976	53.970
1922 " " . . .	53.463	20.429
1923 január végén . . .	56.276	19.869
1923 február végén . . .	52.734	21.791
1923 március végén . . .	44.909	19.779
1923 április végén . . .	35.512	17.767
1923 május végén . . .	30.228	15.640
1923 június végén . . .	25.583	13.585
1923 július végén . . .	22.722	12.592
1923 augusztus végén . . .	22.554	13.507
1923 szeptember végén . . .	22.830	14.422
1923 október végén . . .	24.013	14.662
1923 november végén . . .	27.029	14.368

Az év elejétől augusztus végéig a teljesen munkanélküliek száma állandóan, sőt időnként tetemes ugrásokban is apadt. Szeptemberben azonban számuk már ismét emelkedett, mi főleg az idénymunkákból való elbocsátásokban leli magyarázatát. A munkanélküliek számának emelkedése november hó folyamán elsősorban a nem kvalifikáltak, az építészeti munkások s a fém-, gép- és elektrotechnikai iparok csoportját érinti: ez utóbbi csoportban azonban bennfoglaltatnak a pléh- és installációs munkások is, kik az előző idényben az építkezéseknél találtak foglalkozást.

A munkapiac helyzetével közvetlen vonatkozásban áll a munkanélküliekről való gondoskodás, mely a válság ideje alatt a Szövetségnek, kantonoknak, községeknek és üzemtulajdonosoknak összesen kerek 400 millió frankba került. Az idevágó szabályokat, melyek még a szövetségi kormánynak annak idején adott rendkívüli meghatalmazáson alapultak, egy 1923 május 18-iki szövetségstancsi határozat ugyan lényegesen megváltoztatta, jobban mondva visszafejlesztette, de ennek ellenében a kormány már javaslatot dolgozott ki a munkabiztosításnak, a magán- és nyilvános munkanélküli pénztáraknak engedélyezendő szubvenciók által való támogatása és fejlesztése tárgyában.

Pénzügy.

Költségvetés. Az 1924. évre szóló költségvetési előirányzat lényeges javulással, vagyis csak egy 37.820.000 frankos hiánnyal számol az 1923-iki 84.050.000 deficittel szemben. Az

1924-iki fiskális év tehát több mint 46 millióval kedvezőbben zár.

A Szövetség közeledik a budgetáris egyensúlyhoz. Az 1924. évi költségvetés az előzővel szemben majd 34 millióval magasabb bevételt és 12 millióval alacsonyabb kiadást irányoz elő. A teljes egyensúlyt a kormány egyrészt a kiadások további leszorításával, tehát takarékossgal, másrészt a bevételnek a luxusfogyasztás megadóztatása által elérendő emelésével szándékozik elérni. A takarékossg a szubvencióknál kezdődött (74 millió frank) s átnyúlt (szövetségi központi igazgatás) a személyzeti létszámra, mely 1924 folyamán 226 munkaerővel fog apasztatni (1923-ban 7331, 1924-ben 7557). Ez a redukció 1.1 millió frank megtakarítást jelent és a kormány organizatorikus és gazdasági intézkedések segítségével további létszámleszállítást és így megtakarítást vél elérhetni.

A svájci frank. A lefolyt évben a svájci valuta többször vonta magára az általános figyelmet. Miután ugyanis a svájci frank 1922-ben a dollárral szemben elég stabilnak bizonyult, e tekintetben messze maga mögött hagyva a többi valutát, az elmúlt évben a helyzet megváltozott s különösen a livre sterling volt az, mely erősen emelkedett és egy bizonyos időpontban — mint a holland forint — a svájci frankot túlszárnyalta. A dollár pozíciója érthetővé válik, ha szem előtt tartjuk, hogy Európa az Egyesült-Államok adósa, ott kamatot kénytelen fizetni, de egyben onnan árút és nyersanyagot is kényszerül hoztatni s így Európában a rendszeres dollárkereslet biztosítva van. Ha a svájci frank tehát az év végefelé körülbelül 10%-al áll az amerikai dollár alatt, ez legkevésbé sem aggasztó tünet. A svájci frank a dollárparitást sehogy sem érheti el, mert a dollár állását az Egyesült Államok különleges hitelezői pozíciójának köszöni s Svájcnak meg kell elégednie azzal, hogy valutájának alapja és így valutája maga is egészséges legyen. Ezt Svájcnak a lefolyt évben kielégítő mértékben sikerült is elérnie. Egyrészt ugyanis a Nemzeti Bank célirányos diszkontópolitikájával ügyesen támogatta a frankárfolyamot s helyes aranypolitikájával a svájci bankjegynek állandóan cirka 70% ércfedezetet biztosított, másrészt pedig a Szövetséget és a szövetségi vasutakat rábírta, hogy függő adósságukat redukálják. Ettől eltekintve ugyancsak erősíti a frank valutáris alapját az államháztartásban megindult takarékossg s a jegybank hitelének evvel járó kisebbsérvű igénybevétele is, továbbá a svájci ipar és idegenfor-

galom megélénkülése és Svájc fizetési mérlegének javulása. Az a körülmény, hogy *Svájc még mindig hitelező ország*, további támasza lehet a franknak és ha Svájc intenzívebb munka által s termelési költségeinek további leszorításával áruinak a világpiacon oly árat szabhatna, mely versenyképességét biztosítja, a svájci frank bonitása még theoretikus diskusszió is kívül állana.

A svájci pénzpiac. Az elmúlt év eleje a feszültségnek még semmi jelét sem mutatta, miután a bankok elsőminőségű kereskedelmi papírok utáni hajszájukban egymást licitálták le és a privát leszámítolást $1\frac{1}{4}$ -re, sőt egyes esetekben 1-re is leszorították. A szalmatűznek azonban, a külfölddel szemben kedvezőtlené vált valutáris viszonyok következtében hamar vége volt és a diszkontó emelkedni kezdett. A diszponibiliák a második szemeszterben tovább csappantak s így a *privát diszkontó* lassan, de állandóan emelkedett 4%-ig. A svájci jegybank sem volt képes magát a nehezebb kamatfeltételek kihatása alól kivonni és ezért elkésve bár, július 14-én, a diszkontót 3-ról 4%-ra kényszerült felemelni. A tőzsdén a feszültség jelei akkor már nyilvánvalók voltak; a *kötvényárfolyamok* mindinkább engedtek a magasabb hozatra irányuló kívánság nyomása alatt s a kamattendenciában beállott változás a bankok pénztárkötvényeinél is mindinkább mutatkozott, úgyhogy összességben egyes bankok már 5%-ot ajánlottak, ami itt 1913. óta ismeretlen volt.

De a közhitelet illetőleg is 5% lett a regula. Miután két nyilvános testületnek június és októberben kibocsátott $4\frac{1}{2}$ %-os kölcsöne csak részleges eredményt ért el, a legutolsó 100 millió szövetési kölcsön, mint 8 éves és 5%-os került a piacra. Az elért eredmény igazolta, hogy a kamatláb a tőkepiacnak megfelelt.

A *váltópiacon* az egész év folyamán hiány mutatkozott tényleges áruüzleti tranzakciókon alapuló *kereskedelmi papírokban* s miután a bankok nehezen tudtak diszkontót szerezni, az anyag enyhébb kvalifikálása vált szokássá. Amily mértékben ugyanis a kereskedelem a szállítók követelte rövidebb fizetési terminusok következtében bankhitelt igénybevenni, avagy áruhitelre előlegeket felvenni kényszerült, ugyanoly mértékben nőtt a *folyóváltók* száma is, melyeket a bankok azután gyakran a kereskedelmi diszkontókra szokásos feltételekkel fogadtak el, csak hogy liquidpénzüket elhelyezzék. A bankokra nézve ez a divat nem igen kellemes, mert tárcájuk ily összetétel következtében elaszticitásából veszít, változásra azonban csak akkorra van kilátás, mire a gazdasági viszonyoknak megfelelően ismét a kereskedelmi váltók kerülnek előtérbe.

Tőzsde. A még kevésbé örvendetes általános politikai és gazdasági helyzet dacára is a *svájci tőzsde a lefolyt évvel meg van elégedve; forgalma 1922-vel szemben emelkedett.*

Az *ipari értékeknél* javarészt az üzemek élénkülése javított az abnormális alacsony árfolyamon; most a legtöbb címlet az év elejével szemben árfolyamemelkedést mutat.

A *bankrészevények* az egész év alatt nyugodt mederben mozogtak s árfolyamuk a növekvő kamatkövetelés befolyása alatt vagy állandósult, vagy csak jelentéktelen korrek-túrát szenvedett.

A *fixkamatozó értékek* azonban árfolyamvesztéséget szenvedtek. A kamatlábnak a pénzpiacra beállott emelkedése következtében a hozatbázis elsőklasszisú címleteknél fokozatosan 5%-ig emelkedett s így 10 hosszulej-aratú szövetési és kantonális kötvény átlag-árfolyama 86.19-ről 77.90%-ra s 10 rövid-lej-aratúé 102.03-ről 98.52%-ra esett.

A Nemzetek Szövetsége egészségügyi osztályának demográfiai tanulmányútja.

Voyage scientifique démographique de la Section d'hygiène de la Société des Nations.)*

A Nemzetek Szövetségének egészségügyi osztálya még a múlt évi augusztus hóban meghívta e sorok íróját egy több nemzet képviselőiből álló bizottságba, amely a demográfia és a közegészségügyi statisztika módszerét és közlésének módját volt hivatva tanulmányozni egyes európai államokban.

A tanulmányúton való részvételre rajtam, mint Magyarország képviselőjén kívül, a következők kaptak meghívást: 1. Cseh-Szlovákia részéről: *Dr. Herdliczka* Jarosláv, miniszteri osztálytanácsos a közegészségügyi minisztériumban. 2. Az S. H. S. állam részéről: *Dr. Konstantinovic*, a belgrádi közegészségügyi minisztérium osztályfőnöke. 3. Bulgária részéről: *Dr. Nénoff* Vazul, a szófiai közegészségügyi igazgatóság tisztviselője. 4. Lengyelország részéről: *Dr. Adamovitzné*, a Nemzetek Szövetsége egészségügyi osztályának tagja. 5. Oroszország részéről: *Dr. Kuvcsinnikoff*, a közegészségügyi népbiztosság osztályvezetője. 6. Olaszország részéről: *Dr. Pantaleoni* Miksa, a római egyetem adjunktusa. 7. Norvégia részéről: *Jönsberg* Rigvald, a norvég statisztikai hivatal szociálstatisztikai osztályának vezetője. Végül 8. Brazília részéről: *Dr. Motta* Jeromos, a riodejaneiroi közegészségügyi minisztérium osztályvezetője. A bizottságban tehát 9 állam volt képviselve s a felsoroltakon kívül a Genfben folyó szaktanácskozásokon állandóan résztvettek még: *Duffield* Tamás, a Nemzetek Szövetsége egészségügyi osztályának tagja, aki a szaktanácskozásokat vezette és később a helyszíni tanulmányutat is rendezte, továbbá *Stouman* Knud és *Aidge* angol őrnagy. Az utóbbi kettő szintén tagja a Népszövetség egészségügyi osztályának: *Duffield* amerikai, *Stouman* pedig dán ember és így a bizottságnak meg volt az az érdekessége, hogy minden egyes tagja más nemzethez tartozott. A meghívott szakemberek közül csak e sorok írója és a norvég *Jönsberg* voltak hivatásos statisztikusok, a többiek valamennyien orvosok voltak.

Múlt évi október 5-én kezdődtek meg a tanácskozások Genfben, a Nemzetek Szövetségének egészségügyi osztálya által már előre megállapított program szerint. A program

szerint minden résztvevő megbízást kapott arra, hogy a saját országának népszámlálásáról, népmozgalmi és közegészségügyi statisztikájáról, ez utóbbinál különös tekintettel a fertőzőbetegségek bejelentésére és statisztikájára, egy-egy ismertetést készítsen, amelyben ki kellett terjeszkedni a vonatkozó törvényekre és rendeletekre, a felvétel és feldolgozás módszerére és az adatok közlésének módjára. Ezzel kapcsolatban lehetőleg be kellett mutatni eredetiben vagy fordításban a felvételi és feldolgozási nyomtatványokat és a statisztikai kiadványokat is. A referátumok elkészültének sorrendjében az egyes résztvevők bemutatatták saját országuk viszonyait s az előadás után a bizottság megvitatta a használt módszerek előnyeit vagy hátrányait. Én a magyarországi népszámlálást és a népmozgalmi statisztikát két külön előadás keretében ismerttettem. A közegészségügyi statisztikának részletes bizottsági tárgyalására már nem jutott idő, azt a helyszíni tanulmányútról való visszatértünk után írásban terjesztettem be. A bizottság genfi tárgyalásai november hó 18-áig tartottak s ezen idő alatt nemcsak azoknak az országoknak népszámlálását és népmozgalmi statisztikáját tárgyaltuk le, amelyek a bizottságban meghívottak útján képviselve voltak, hanem még a következő országokét is: Svájc, Franciaország, Anglia és az Észak-Amerikai Egyesült-Államok.

Az egyes országok említett viszonyain kívül általános érdekű demográfiai kérdések is kerültek szőnyegre, úgymint: 1. a népesség kiszámításának módja a népszámlálások között; 2. a standardizáció kérdése a halálozási és születési statisztikában; 3. a halálokok statisztikája az egyes államokban; 4. a gyermekhalandóság és a csecsemőhalandóság számításának módjai; 5. a halvaszületések statisztikája és a halvaszületés fogalma az egyes országokban stb. Az ezen kérdésekre vonatkozó tanácskozásokat rendszeren *Stouman* vezette be egy-egy referátummal, aki e tanácskozások során igazán kiváló statisztikusnak bizonyult. Közben a közegészségüggyel és a statisztikával összefüggő egyéb előadásokat is hallottunk, melyeket részben az egész-

*) Cette étude est parue aussi en langue française dans le No 1924/I. de la „Revue de la Société Hongroise de Statistique.“

ségügyi osztály vezetői (*Rajchman* és *Sydenstricker*) és egyéb tagjai, részint a Nemzetek Szövetségében megforduló vagy általa meghívott szakemberek tartottak, így pl. *Niceforo* nápolyi egyetemi tanár háromnapos előadást tartott a statisztika elméleti kérdéseiről; *dr. Vogel* Holland-India közegészségügyi szolgálatáról, *Banco* az ópiumkérdésről, *Carozzi* a foglalkozások nomenklaturájáról stb. Mindezek az előadások rendkívül tanulságosak voltak s nagymértékben elősegítették azt a célt, amit a Nemzetek Szövetségének egészségügyi osztálya maga elé tűzött.

Az egészségügyi osztály helyesen ismerte fel, hogy a fertőzőbetegségek ellen való védekezésnek lehetőségét nagyban elősegíti az, ha az egyes betegségek keletkezésének, előfordulásának helyét és idejét, a járványosan fellépő betegségek gyakoriságát, egyszóval a megbetegedések statisztikáját pontosan ismerjük. Ez azonban feltételezi azt, hogy az egyes államokban meglegyen a fertőzőbetegségek bejelentésének kényszere s hogy a megbetegedések adatai lehetőleg gyorsan közöltessenek, mert a védekezés a fenyegetett szomszéd területek és államok részéről csak így lehetséges. Minden egyes államnak jól felfogott érdeke itt összeesik a nemzetközi érdekekkel mely ezeknek az adatoknak az egységes rendszabályok foganatosítása szempontjából feltétlenül gyors közlését kívánja. Ámde az is nyilvánvaló, hogy nem elég csupán a megbetegedések számának és helyének ismerete, hanem szükséges azt is tudni, hogy hányan haltak el az egyes betegségekben, mert csak így lehet megítélni az egyes betegségek veszélyességi fokát, mely vidékenként és időszakonként is igen különböző lehet. Ez elvezett bennünket a halálokok statisztikájához, ahol ismét nem elégedhetünk meg azzal, hogy tudjuk, hányan haltak el ilyen és ilyen betegségekben, hanem tudni kívánjuk azt is, hogy az egyes betegségek milyen nemű, korú, foglalkozású stb. egyénekre a legveszedelmesebbek. Hogy ezt elérhessük, tanulmányoznunk kell nemcsak a népesség összetételét a különböző demografiai viszonylatok (kor, nem, foglalkozás stb.) szerint, hanem a születési viszonyokat is, mert a statisztika által megállapított igazság az, hogy a születési arány nagysága és a születések körülményei (szülöttek életképessége, törvényessége stb.) szintén nagy befolyást gyakorolnak a halálozási viszonyokra. A fertőző betegségek elleni védekezésnek egyik fontos feltétele tehát az egyes államok népességi és népesedési viszonyainak alapos ismerete. Hiábavaló azonban külön-

külön ismerni az egyes államok demografiai viszonyait, ha azokat összehasonlítani nem tudjuk s így nem tudjuk megítélni, hogy valamely államnak bizonyos viszonylatban kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb helyzete van-e, mint egy másik államnak. Ehhez szükséges az, hogy az egyes államok olymódon állítsák össze statisztikájukat, hogy azokból legalább is a legegyszerűbb kérdésekre megkapjuk a feleletet.

A tárgyalások során kiderült, hogy a legtöbb államban, amelynek népszámlálását és népmozgalmi statisztikáját tanulmányoztuk, megvan az igyekezet arra, hogy a legfontosabb kérdéseket feltegye a népszámlálásoknál és a népmozgalmi eseményeknél (nem, kor, családi állapot, foglalkozás stb.), az anyagot azonban nem használja ki eléggé, vagy ha kihasználja is, adós marad sokszor igen fontos adatok közlésével (pl. megfelelő korcsoportok, az egyes demografiai jelenségeknek egymással való tervszerű kombinációja stb.). Tapasztalatunk általában az volt, hogy e tekintetben nem annyira a felvétel kérdése, mint inkább a feldolgozás és közlés kérdése a fontosabb. Mert a legtöbb állam statisztikai felvételeinél megvannak a szükséges kérdések, annál nagyobb különbségek vannak azonban a feldolgozások részletessége és a közlés módja tekintetében.

Ami Magyarországot illeti, kiemelhetem, hogy a magyar statisztika ebben a minden részletre kiterjedő nemzetközi összehasonlításban nem vallott szégyent, sőt módszerének és közléseinek tökéletességét általánosan elismerték. A magyar demografiai statisztikában mindazokra a kérdésekre, amelyek a tanácskozásokon tárgyalattak, megkapható a felelet és én a legtöbb speciális kérdés felvetésénél, amelyekre vonatkozólag az előadó nyugateurópai előrehaladott statisztikával bíró államok statisztikai adatait idézte, rámutattam a magyar népszámlálás és a népmozgalmi statisztika asztalon fekvő kötetekre, amelyek a szóbanforgó kombinációkat szintén tartalmazzák. Az összehasonlítások során azonban őszintén be kellett ismernem a magyar statisztikának is néhány gyengéjét és hiányát, amelyek részint az ország mostani szegénységéből, részint egyéb adott viszonyainkból származnak.

Az egyik az, amit különösen a helyszíni tanulmányok alkalmával kellett konstatálnom, hogy a nyugateurópai államok statisztikája technikailag sokkal jobban fel van készítve az anyag feldolgozására, mint Magyarország. Mindenütt a statisztikai feldolgozásokat elektromos erővel, vagy más mechanizmussal dol-

gozó gépek végzik, amit Magyarország 1915 óta szintén meg akar valósítani, de anyagi erő hiányában mindaddig nem tehet. A gépi feldolgozásnak pedig három nagy előnye van a kézi feldolgozás felett: 1. gyorsabb, 2. feltétlenül hibátlan és 3. kevesebb költséggel jár. Igaz, hogy a feldolgozásnak ez utóbbi előnyére vonatkozólag sehol sem tudtam konkrét számadatokat kapni, azt azonban mindennütt határozottan állították, hogy a gépekkel történő feldolgozás kevesebbe kerül, mert a gépek árának vagy bérletének költségeivel szemben nagyobb megtakarítás érhető el a személyzet csökkentésével, de még ha ugyanannyiba, vagy még valamivel többbe kerülne is a gépi feldolgozás, akkor is megmarad annak másik két nem kicsinylendő előnye, különösen gyorsasága. Hogy egy példát említsek, Svájcban a külkereskedelem havi adatait az utolsó napi anyag beérkezésétől számított 32 óra alatt már feldolgozzák és 48 óra múlva már közölhetik, nálunk legalább 3 hétig tart a havi adatoknak feldolgozása és közzéadásra előkészítése. Gépi feldolgozás esetén nagy megtakarítás érhető el különösen nagytömegű felvételeknél (pl. népszámlálás) a nyomtatványok költségei tekintetében, mert az egyéni lapok helyett lajstromokat lehet használni.

Eddig azt hittük, hogy a gépekkel való feldolgozás nem fizeti ki magát abban az esetben, ha a feldolgozás nagyon kis egységek szerint történik, mint pl. nálunk is, ahol a népszámlálási és népmozgalmi anyagot jórészt községek szerint dolgozzuk fel. Tanulmányutam alkalmával erre is kiterjesztettem figyelmemet és azt az információt kaptam, hogy a gépi feldolgozás ebben az esetben is beválk. Pl. Svájcban is községek szerint dolgozzák fel a népszámlálás demografiai adatait és még a legkisebb községeknél is gépekkel történik a feldolgozás. Ha talán ez esetben a feldolgozás nem is olyan gyors, mintha az kézzel történék, de legalább hibátlan és feleslegessé teszi a revíziót.

A másik különösen gyenge oldala a mi statisztikánknak a halálokok statisztikája. A hiba itt sem a statisztikai hivatalban van, amely a rendelkezésre álló anyagot lehetőségig igyekszik kihasználni, hanem abban, hogy a halottképeknek még a mai Magyarországon is jó része, körülbelül 30%-a nem orvos, így nem szolgáltatathat a statisztikai tudomány igényeinek megfelelő adatokat. A művelt nyugati államokban alig marad haláleset a halálok orvosi megállapítása nélkül s bár ott az orvosok nincsenek törvényileg kötelezve a halálki adatok beszolgáltatására, mégis alig hallottam

panaszt abban a tekintetben, hogy az orvosok a statisztikai hivatalok rendkívüli udvarias hangú kérés felhívásainak meg ne feleltek volna. Így tehát ott lehetséges a halálokok teljes tudományos nomenclaturáját alkalmazni, míg nálunk az esetek nagy részében meg kell elégednünk a nem orvos halottképek részéről előírt igazán nagyon szerény keretek közt mozgó s az orvosi statisztika szempontjából majdnem értéktelen nomenclaturával. Ez a körülmény teszi ránk nézve nehezzé a halálokok nemzetközi nomenclaturájának bevezetését, mert azt amúgy is csak az orvosok által bejelentett halálesetekre kellene korlátoznunk. Az orvos-halottképek részére előírt nomenclaturánk egyébként csak kevéssé különbözik a nemzetközi nomenclaturától, úgyhogy az könnyen volna a nemzetközihez idomítható, de akkor is ott marad a nem-orvos-halottképek által megállapított halálokok tömege, amely a maga holt súlyával lenyomja a szabatosabban feldolgozható anyag értékét. Az utóbbi években oly módon igyekeztünk halálki statisztikánkat tökéletesebbé tenni, hogy a nem-orvos-halottképek által megállapított halálokoknak azt a részét, amelyek a nem-orvos-nomenclaturában foglalt kifejezéseknél szabatosabban voltak megjelölve, igyekeztünk az orvosi nomenclaturának egy rövidített, kb. 67 tételből álló sémájába beosztani. Ez az összevont nomenclatura még mindig részletesebb, mint a nemzetközi halálki nomenclaturából készült rövidített nomenclatura (Nomenclature abrégée), amelyhez a nemzetközi statisztika most is folyamodni szokott, ha az egyes országok halálki adatait összehasonlítani akarja.

Meg kell még emlékeznem közegészségügyi statisztikánknak egy elég érzékeny fogyatékoságáról, amely már előbb is foglalkoztatott, de amely különösen a tanulmányút alkalmával a többi nemzetek adataival való összehasonlítás során tűnt fel fájdalmasan. A Nemzetek Szövetségének egészségügyi osztálya rövid időközökben jelentéseket ad ki most már körülbelül 70 állam fertőző megbetegedéseiről és részben a fertőző betegségeken elhaltakról. Magyarországon még az 1876-ik évi közegészségügyi törvény rendelte el egyes fertőző betegségek bejelentését, melyeknek összesítését azután a községi és hatósági orvosok a törvényhatósági tisztii főorvosnak tartoznak bejelenteni, aki azokat viszont a törvényhatóság területéről összegyűjtve, kéthetenként régebben a belügyminiszterhez, jelenleg a népjóléti miniszterhez köteles felterjeszteni. Ezek az adatok nemcsak a fertőző betegségeken megbetegedettek, hanem az azokban meghaltak

számát is tartalmazzák. A Nemzetek Szövetsége egészségügyi osztálya részéről kiadott jelentésekhez a magyarországi adatokat a népjóléti minisztérium szokta megküldeni. Bár a törvényhatósági tisztviselőknek elég rövid határidő van engedélyezve az adatok beküldésére (2 hét letelte után 10 nap), mégis az adatok oly későn érkeznek be s oly nagy késedelemmel küldhetők el Genfbe, hogy a nemzetközi összefoglaló kimutatásokban Magyarország mindig jóval régebbi időre vonatkozó adatokkal szerepel, mint a többi államok, még az úgynevezett utódállamok is megelőzik e tekintetben Magyarországot. Nagyobb baj azonban ennél az, hogy a törvényhatóságok által szolgáltatott ezek az adatok igen hiányosak. Kitűnik ez abból, ha az egyes fertőző betegségekben elhaltaknak a számát a statisztikai hivatal által a Statisztikai Havi Közleményekben kimutatott megfelelő adatokkal összehasonlítjuk. A népmozgalmi statisztika ugyanis rendszeresen jóval (kétszer, háromszor) több halálesetet mutat ki az egyes fertőző betegségekben, mint a tisztviselők által szolgáltatott adatok, sőt előfordul az is, hogy egy-egy fertőző betegségben több halottat mutat ki a népmozgalmi statisztika, mint ahány megbetegedésről ugyanabban a betegségben és ugyanabban a törvényhatóságban a tisztviselő tudomást szerzett. Igaz ugyan, hogy az adatoknak így is megvan a maguk értéke annyiban, hogy egyrészt a morbiditásnak időszakonként való hullámzását mutatják, másrészt a halálozási adatok révén némi képet nyerhetünk az egyes betegségek veszélyességi fokáról (fatalit).

Genfben november 17-ig tartottak az említett előkészítő tanácskozások. November 19-én megkezdtük három hétre terjedő tanulmányutunkat, melyben a felsorolt kilenc nemzetbeli meghívott szakember és a Nemzetek Szövetsége részéről mint vezető és az utazás előkészítője, *Duffield* vett részt.

Először Interlakenbe mentünk, ahol Svájc népszámlálási hivatala van elhelyezve. Svájcban ugyanis a népszámlálás részére minden alkalommal külön helyiséget kell bérelni, s minthogy Bernben, ahol a statisztikai hivatal székel, nem kaptak alkalmas helyiséget, viszont Interlakenben az idegenforgalom megcsappanása következtében jórészt üresen állottak a szállodák, ott béreltek ki egy szállodát a népszámlálás feldolgozásának tartamára. A népszámlálást ott egy magasabbrangú tisztviselő vezeti, de maga a statisztikai hivatal igazgatója is Interlakenben lakik, ahonnan hetenkint kétszer utazik be Bernbe. Interlakenben a

statisztikai hivatal igazgatója, *Ney* és a népszámlálási osztály vezetője, *dr. Schwartz* ismertették egyrészt a népszámlálást, másrészt a népmozgalmi statisztikát. Magát az anyakönyvvezetés módját sem itt, sem később Bernben nem néztük meg, mert már előzőleg egy alkalommal a genfi városházán tanulmányoztuk. Egyébként a svájci anyakönyv még mindig a régi jegyzőkönyvi formát viseli abban az alakban, ahogy annakidején a francia anyakönyvből átvette. A magyar állami anyakönyvvezetés is ezen a nyomon indult, de néhány év múlva belátta, hogy e forma nem praktikus és áttért a lajstromos alakra. A jegyzőkönyvi forma sokkal nehezkesebb és költségesebb, mint a lajstromos forma. Kérdésemre azt a feleletet kaptam, hogy csak a jegyzőkönyvi forma felel meg a bejegyzés okmányjellegének, holott a lajstromos alakot éppúgy alá lehet iratni a felekkel, mint a jegyzőkönyvi formát.

Az anyakönyvi bejegyzésekről a statisztikai lapokat hetenkint küldik be az anyakönyvvezetők a statisztikai hivatalnak, nálunk csak havonként s egy-egy lap kiállításáért az anyakönyvvezető 30 centimet kap, ami igen jelentékeny összeg, tekintve azt, hogy nálunk békében csak 4 fillér volt az anyakönyvvezetők díja egy statisztikai lap kiállításáért.

Interlakenben egy grafikont is láttam, amelyen ki volt mutatva, hogy ugyanazt a munkát kézzel 204, géppel pedig 134 óra alatt lehet elvégezni, ez utóbbi munkaidőbe bele van számítva az egyéni adatoknak kartonlapokra való átvitele perforálás útján, ami a gépi feldolgozás alapját képezi.

Interlakenből Bernbe mentünk, ahol a statisztikai hivatalban a halálokok orvosok által való bejelentésének módját és a népmozgalmi anyag nyilvántartásának és feldolgozásának módját tanulmányoztuk, majd a központi vámhivatalban a külkereskedelmi statisztikai anyag már említett feldolgozását, utána pedig az egész társaság a szövetségtanács legfőbb közegészségügyi igazgatóságához ment, ahol érdekes és tanulságos előadásban volt részünk, megismertük a mintaszerű svájci közegészségügyi igazgatás szervezetét.

Párizsban november 23-án és 24-én délután a francia statisztikai hivatalban hallgattuk meg *Huber* igazgató és *Bunle* aligazgató előadásait a francia népszámlálásról, népmozgalmi statisztikáról, a halálokok és a fertőző betegségek bejelentéséről. A francia statisztikában szerintem nagyon sok a konzervatív vonás, a népszámlálást évtizedek óta megállapodott rendszer szerint végzik, amelyben igen sok a bürokratizmus és a papír-

pazarlás. Az anyakönyvvezetés módján sem változtattak úgyszólván Napóleon óta, legfeljebb annyiban, hogy a bejegyzés, mely még mindig jegyzőkönyvi formájú, most még hosszabb, mint régebben volt. Az ezzel járó nagy munkát Párizsban, ahol egyébként november 26-án délelőtt a VIII. arrondissement anyakönyvi hivatalát is meglátogattuk, úgy igyekeznek megkönnyíteni, hogy az anyakönyveket külön erre a célra szerkesztett írógépek segítségével mindjárt két példányban írják. Hogy az íráson ne lehessen később változtatni, a gépírást külön erre a célra szerkesztett s gázzal melegített vasalóval fixirozzák s ezért a vasaló állandóan melegen van tartva. Vidéken azonban, amint érdeklődtem, nem rendelkeznek ezzel a különleges írógéppel, s így minden bejegyzést teljes szövegében, pedig ez a házasságoknál majdnem egy fél oldal, két példányban kézírással kell elkészíteni. Az is konzervativizmus a francia statisztikában, hogy az anyakönyvvezetők egészen 1922 végéig csak félévenként küldték be az anyagot a központi statisztikai hivatalnak, azóta is csak negyedévenként kötelező az anyag beterjesztése. Viszont igen praktikus és hasznos intézkedés az, hogy minden házasság pár ingyen egy kis családi könyvet kap, amelybe az anyakönyvvezető a családban előforduló minden változást (születés, haláleset) hivatalosan bejegyez. A könyvecskében 12 gyermek bejegyzésére van hely, azonkívül igen értékes és hasznos orvosi tanácsok vannak benne a csecsemő táplálására és a gümőkór elleni védekezésre vonatkozólag.

A francia statisztikai hivatalban az elektromos feldolgozógépeket sem használják, hanem az előbbi igazgató, Lucien March által szerkesztett, kézierővel dolgozó gépet, amely írógéphez hasonlít és olyan módon dolgozik, hogy az egyes egyéni lapokról a feldolgozandó kombinatív adatokat a megfelelő billentyű megnyomása által mintegy átvezetik a gépezetre s a gép végül megmutatja, hogy melyik billentyű hányszor volt megnyomva. Ezzel a kívánt adat már rendelkezésre is áll. A lapot természetesen annyiszor kell elővenni, ahányféle feldolgozást akarunk csinálni. Két kombinációnál több egyszerre nem lehet. Részemről én e gépet az elektromos feldolgozógépekkel szemben kezdetlegesnek és lassúnak tartom, a francia statisztikai hivatal azonban igen ragaszkodik hozzá, mert személyzete már erre van begyakorolva s az egész népszámlálás és népmozgalmi statisztikája erre van berendezve. A kézi feldolgozásnál

valószínűleg gyorsabban dolgozik a gép, azonban nagy hátránya az, hogy az eredményeknek semmi ellenőrzése nincs; ha egy billentyűt tévesen nyomnak le, az csak úgy derül ki, ha az egész feldolgozási műveletet újra megcsinálják. Érdeklődtem is a revízió és az ellenőrzés módja felől és azt a választ kaptam, hogy csak ú. n. ellenőrzőpróbákat csinálnak egyes feldolgozóknál, azonkívül az eredményeket összehasonlítják az előző népszámlálás megfelelő adataival és csak ott rendelnek el újabb feldolgozást, ahol feltűnő különbségek mutatkoznak.

Párizs város statisztikai hivatala ebben a tekintetben már modernebbül van berendezve, mert ott a Power-féle elektromos feldolgozógépet használják.

November 28-án Hágában a statisztikai hivatalt látogattuk meg, ahol *Methorst* igazgató úr fogadott bennünket, aki a tárgyalás anyagát igazán mintaszerűen elkészítette és otttartózkodásunk tartamára a programot előre pontosan megállapította. Két napon át a holland orsz. statisztikai hivatalban különböző érdekes előadásokat hallgattunk végig Hollandia népszámlálásáról, népmozgalmáról és közegészségügyi statisztikájáról. A közegészségügyi szolgálat egy vezetőembere, dr. *Terbourgh*, a fertőző betegségek bejelentésének módjáról tartott előadást. Előadásából megragadta figyelmemet az, hogy Hollandiában nincsenek állandó halottkének, hanem minden évre kineveznek egy orvost hatósági orvossá, aki abban az évben a halottkémi teendőket végzi és ezért fizetést húz. Az is érdekes megállapítása a közegészségügyi statisztikának, hogy Németalföld lakosságának 7·2%-a nincs beoltva himlő ellen, 21·5% van beoltva és még immunis, ellenben 71·3%-a a lakosságnak be van ugyan oltva, de már nem immunis. Ezek a számok nem külön felvétel eredményei, hanem az évenkénti oltásoknak a beoltottak kora szerint részletezett adataiból körülményes számítással megállapított arányszámok. Mindenesetre meglepő, hogy Hollandiában majdnem 80%-ra becsülik a népességnek azt a részét, amely a himlő ellen nem immunis, s ilyen viszonyok között szinte bámulatot kelt, hogy a himlőben való halálozás mégis alacsony, alig egy-két haláleset fordul elő évenként.

Hollandia népmozgalmi statisztikája szintén az állami anyakönyvvezetésen alapszik, feldolgozás községenként történik, de nem eléggé használják ki az anyagot. A vallás például szerepel a népmozgalmi lapokon a kérdések között, azonban ezt csak igen ritkán, 10 éven-

kint dolgozzák fel, pedig olyan felekezeti vegyes államban, mint Hollandia, igen érdekes lenne megfigyelni az egyes felekezetek különböző fejlődését. Általában azt tapasztaltam a meglátogatott országokban, hogy a vallási kérdést még a statisztikában is igen óvatosan kezelik, még olyan államokban is, ahol az államnak magának is érdeke volna tudni azt, hogy a népesség száma, fejlődése, általában a demografiai viszonyok hogyan alakulnak a különböző vallásfelekezetek szerint. Franciaország és Anglia teljességgel mellőzi ezt a kérdést úgy a népszámlálásoknál, mint a népmozgalomnál, Svájc csak a népszámlálásnál teszi fel és ott részletesen, községenként fel is dolgozza, ellenben a népmozgalmi statisztikai lapokon egyáltalán nincs kérdés a vallásra vonatkozólag, úgyhogy az egyes felekezeteknek egyik évtizedről a másikra való fejlődését a természetes népmozgalom adataival nincs mód összehasonlítani. Arra a kérdésemre, hogy a vallást miért nem kutatják a népmozgalmi statisztikában, azt a választ kaptam, hogy ezt a lelkiismereti szabadság megsértésének tartanák, holott véleményem szerint, ha fel lehet ezt a kérdést tenni a népszámlálásnál, úgy az egyes népmozgalmi esetek bejelentésénél sincs annak akadálya. Hogy maguk a svájciak is érzik ennek a statisztikának a hiányát, mutatja az, hogy újabban a népmozgalmi adatokat kisebb területi egységek szerint és a felekezeti többségek szerint csoportosítják, s így próbálják kimutatni az egyes felekezetek szaporodási viszonyait. Hollandia is csak az álló népesség felekezeti megoszlására fektet súlyt, a népmozgalomnál felteszi a vallás kérdését, de amint említettem, csak a népszámlálás idején dolgozza fel.

Különössége a holland népmozgalmi statisztikának, hogy a halálozásoknál 10 korcsoport szerint más-más színű lapokat használnak. Ennek praktikus voltát nem igen látom be, mert a nyomtatványok előállítását nagyon megdrágítja, e mellett a szükséglet nehéz megállapítani s magának az anyakönyvvezetőnek is nagyon vigyázni kell arra, hogy megfelelő színű lapot használjon.

A hágai anyakönyvi hivatalt a helyszínén egyébként is meglátogattuk. Az anyakönyv itt is jegyzőkönyv formájú s egy-egy bejegyzés meglehetősen hosszú, pl. házasságkötés csak egy, születési bejegyzés csak három fér egy oldalra. Annyiban praktikusabb azonban a francia anyakönyvnél, hogy a szövegnek több mint fele elő van nyomtatva és csak a hiányzó és változó szöveget (neveket, dátumokat) kell

kézírással pótolni. Az anyakönyvi hivattal kapcsolatban, de külön épületben egy népességi nyilvántartóhivatal is van, amely a város lakosságát egyenként nyilvántartja. A nyilvántartás háztartásonként külön lapon történik s a nyilvántartást a népmozgalmi adatok és a be- és kiköltözési jelentések alapján folytonosan javítják. E nagyon pontosnak látszó nyilvántartás dacára is, népszámlálások alkalmával néhány ezer főnyi különbség mutatkozik a nyilvántartás adatai és a népszámlálás adatai között. A holland statisztikai hivatal igazgatója, *N. W. Methorst*, egy újabb szisztémát dolgozott ki a népesség nyilvántartásáról, amelyet üdvözlő beszédjében is ismertetett velünk s amelyet Hollandia a legközelebbi népszámlálásoknál fog behozni.

Hágában a közegészségüggyel kapcsolatban még a köztisztasági hivatal működését is megtekintettük.

A tanulmányút következő állomása London volt, ahol december 3-án délelőtt a Withhouseban székelő közegészségügyi minisztériumban a közegészségügyi statisztikának és a fertőző betegségek bejelentésének módszerét és az ezekre vonatkozó feldolgozások módszerét tanulmányoztuk. A közegészségügyi igazgatás rendszere s a megbetegedések statisztikai nyilvántartása is mintaszerű, meglepett azonban az előadónak az a kijelentése, hogy a kórházakról egyáltalán nincs statisztikájuk.

Aznap London egyik városrészében, Paddingtonban a kerületi egészségügyi hivatalban a helyszínén is megnéztük a közegészségügyi igazgatás módját. Itt igazán mintaszerű nyilvántartásokat láttunk, minden a közegészségügybe vágó vagy azzal kapcsolatos, a kerületben előforduló eseményre vagy jelenségre vonatkozólag. A megbetegedésekről a kerület nyolc arrondissement-ja szerint pontos nyilvántartásokat vezetnek nem és kor szerint. Itt még a születéseket is be kell jelenteni, éppen úgy, mint az anyakönyvi hivatalban, hogy az egészségügyi hatóság felügyeletet gyakorolhasson az újszülöttekkel való bánásmód felett. Érdekes, hogy itt a halvaszületéseket is be kell jelenteni, ellenben az anyakönyvi hivatalban nem, úgyhogy Angliának e miatt nincs is statisztikája a halvaszületésekről. Ez igen érzékeny hiány, mert hiszen a halvaszületések aránya igen fontos biológiai és szociális jelenségek folyamánya lehet. Még nagyobb baj az, hogy a halvaszületések fogalma sincsen szabatosan megállapítva, hanem halvaszületettnek tekintenek olyan gyermeket is, aki az anyakönyvi bejelentés előtt hal meg. A születések bejelentésére pedig 42 napi határidő

van, képzelhető tehát, hogy hány elveszületett gyermek kerül el a számbavételre. A népmozgalom végeredményére ez nincs befolyással, mert ha ezek anyakönyveltetnek, egyaránt növelik a születettek és a halottak számát. Igen nagy befolyással van azonban az adatok nemzetközi összehasonlíthatóságára, mert ezeknek a néhány órás, vagy napos korban meghalt gyermekeknek kihagyása Anglia csecsemőhalandóságát és némileg általános halandóságát is a valóságosnál kedvezőbb színben tünteti fel. Ugyanez a jelenség, bár kisebb mértékben, mutatkozik egyébként a többi meglátogatott országban, Svájcban, Franciaországban és Hollandiában is, amelyek szintén halvaszületettnek könyvelik el az elveszületett, de a bejelentés megtörténte előtt elhalt csecsemőt. Ezekben az országokban azonban a bejelentési határidő csak 3 nap s így a hibaforrás kisebb, ezenkívül ezek az államok legalább számszerűleg megállapítják, hogy hány halvaszületettnek kimutatott gyermek élt még a születés pillanatában.

Amilyen tökéletes és mintaszerű Anglia halálozási statisztikája — ettől az egy fogyatkozástól eltekintve —, olyan gyenge más-különben is születési statisztikája. Hiányzik például a szülők korára vonatkozó adat is, mely nélkül a natalitást szabatosan megállapítani nem lehet. Kérdésemre a központi anyakönyvi hivatalban (General Register Office, mely itt a központi statisztikai hivatalnak felel meg) kijelentették, hogy belátva e nagy hiányt, már 10 év előtt próbáltak lépéseket tenni az anyakönyv ilyen irányú megváltoztatására, de igyekezetük megtört a törvényhozás konzervativizmusán. Angliában ugyanis a népmozgalmi statisztika annyira szorosan összefügg az anyakönyvvel, hogy a statisztikai hivatalnak (General Register Office) az egyes anyakönyvvezetőségek a rovatos anyakönyvnek egyszerűen csak a másolatát küldik be, még pedig 3 példányban, az anyakönyv pedig nem tartalmazza a szülők korára vonatkozó adatokat.

Magában a központi anyakönyvi hivatalban, ahol a népmozgalmi anyag feldolgozása is történik, a következő napokban több ízben is voltunk és részletesen tanulmányoztuk nemcsak a népmozgalmi adatgyűjtés és feldolgozás módszerét, hanem az ugyanott végzett népszámlálási munkálatokat is, *Stevenson* és *Jastrzebski*, a General Register Office osztályfőnökeinek előadásai alapján; előzőleg azonban Finsbury városrész anyakönyvi hivatalában a helyszínén is tanulmányoztuk az anyakönyvvezetést.

Maga az anyakönyv igen praktikus berendezésű, kis alakú és rovatos formájú. Egy oldalon öt bejegyzés van és egy-egy könyv 500 bejegyzést tartalmaz; az esetek folyószámozása nem évenként, hanem könyvenként történik. Az anyakönyvi bejegyzéseket teljes egészükben, amint említettem, 3 példányban másolják le, még pedig irón és indigópapír segítségével egyszerre. Mind a három példányt negyedévenként a központi anyakönyvi hivatalba küldik, ahol a 3 példány közül egyet bizonyos földrajzi sorrendben bekötnek, egy példányt a statisztikai feldolgozásra használnak fel olyanformán, hogy annak adatait megfelelően perforált kartonlapokra vezetik át, a harmadik példányt pedig szétvagdalva betűrendes névmutató készítésére használják fel. A General Register Office Anglia területén előforduló összes házassági, születési és halálozási eseteket nyilvántartja s azokból bárki kívánságára anyakönyvi kivonatot is ad, éppen úgy, mint bármely kerületi anyakönyvi hivatal. A General Register Office a régi nevezetes Somerset House-ban van elhelyezve, amelynek óriási pincéjében példás rendben, de meglehetősen kezdetleges viszonyok között vannak elhelyezve az anyakönyvi másolatok több ezer számra menő kötetei. Az anyag az 1830-as évektől van meg s körülbelül 160.000,000 bejegyzést tartalmaz.

A nagyobb városok hetenkint küldik be az anyagot, s ezekről a legfőbb népmozgalmi adatokat a General Register Office igen gyorsan tudja közölni. E 106 város lakossága Anglia népességének körülbelül felét teszi és minthogy Angliában igen kevés különbség van a városok és a vidék népesedési viszonyai között, a városok adataiból az egész országára elég nagy biztonsággal lehet következtetni. Egyébként az egész országról csak negyedévenként adnak ki népmozgalmi statisztikát és sajátságos, hogy ebben a jelentésben a házasságokról szóló adatok mindig egy negyedévvel elmaradnak, mert Angliában nem lévén kötelező a polgári házasság, a lelkészeknél nem tudják az anyagot olyan időben megkapni, hogy a házasságokra vonatkozó adatok a többi népmozgalmi adatokkal együtt lezárhatók legyenek.

A népmozgalmi feldolgozást két Hollerith- és két Power-rendszerű géppel végzik, a népszámlálási anyag feldolgozására pedig 20 Power-gép szolgál.

Még egy érdekes szám adatot sikerült megtudnom. Anglia legutóbbi, 1921. évi népszámlálásának költsége 200.000 font sterlingre rugott. Ez az összeg 4,800.000 békebeli ma-

gyar koronának felel meg. Az 1910. évi magyar népszámlálás, amely még egész Magyarország területére terjedt ki, 1,150.000 koronába került körülbelül félannyi népesség mellett, mint Anglia lakossága. Igaz, hogy az árak Angliában is valamivel több mint másfélszeresre nőttek a békebeli árakhoz képest, a háború előtti viszonyoknak tehát ott körülbelül 3,200.000 korona költség felelne meg. Ez az összeg majdnem háromszorosa a magyar népszámlálásra fordított költségeknek, holott a népesség számához képest körülbelül csak azt akartam igazolni, hogy a magyar népszámlálásra fordított költségek semmi esetre sem voltak túlzottak, mert hiszen Angliában a népszámlálás költségei aránylagosan is magasabbak, pedig ott gépekkel dolgozzák fel az anyagot, amí a költségeket okvetlenül csökkenti.

Londonban még Hamstead városrészben egy érdekes intézetet néztünk meg, amely a közegészségügyi minisztérium alá tartozik és annak tudományos segédszerve. Itt különböző grafikonokat és térképeket készítenek a közegészségüggyel kapcsolatos jelenségekről és a közegészségügybe vágó különböző orvosi, vegyészeti stb. kísérleteket eszközölnék igen precíz műszerekkel.

A tanulmányút befejeztével Genfben még egy hetet vett igénybe a helyszínen tapasztaltak megbeszélése. azután egy rövid jelentést készítettünk a közegészségügyi osztály kívánságára a tanulmányúton tapasztaltakról és arról, hogy e tapasztalatokat hogyan lehetne értékesíteni. Jelentésemben kifejtettem azt, hogy e tanulmányútnak eredményét és hasznát abban lát-nám, ha az itt tapasztaltak alapján a Nem-

zetek Szövetsége — esetleg a Nemzetközi Statisztikai Intézettel karöltve — lépéseket tenne abban az irányban, hogy az egyes államok népszámlálási adatai és demografiai statisztikája között bizonyos egyöntetűség létesüljön, mely az adatok teljes összehasonlíthatóságát lehetővé teszi. Nemzetközi meg-egyeződésekkel el lehetne érni, hogy bizonyos okvetlenül szükséges és fontos kérdések minden állam népszámlálásába és népmozgalmi statisztikájába felvétessenek s ugyancsak bizonyos minimum állapotassék meg az adatok feldolgozására és közlésére vonatkozólag. Erősen hiszem, hogyha a Nemzetek Szövetsége, ez a tekintélyes erkölcsi testület, tenné meg a kezdeményező lépéseket ebben az irányban, a statisztikusoknak is könnyebb dolguk lenne saját törvényhozásuknál a szükséges reformokat keresztülvinni. A statisztikai hivatal vezetőiben pedig, amint azt tapasztaltuk, mindig megvan a készség olyan újítások bevezetésére, amelyek a statisztikai tudomány szempontjából előhaladást jelentenek s amelyek e mellett térdekes eredményekkel kecsegtenek s ezenkívül az adatok nemzetközi összehasonlíthatóságát is elősegítik.

Mindenesetre megvolt a tanulmányútnak az a haszna, hogy szélesbítette a benne résztvevők látókörét, akik azután az előrehaladot-tabb államokban tapasztaltakat saját országukban értékesíthetik, másrészt lehetővé tette a viszonyok beható vizsgálatát s mindenesetre bevezető lépést jelent azon az úton, amely idővel az egyes államok által művelt statisztikák teljes összehasonlíthatóságához fog vezetni.

Kovács Alajos.

Hírek az értékmegállapítóbizottság köréből.

Nouvelles de la Commission hongroise des valeurs de la statistique du commerce extérieur.

Lemondás. *Moskovits Miklós dr.*, a Krausz és Moskovits szeszgyár r.-t. gazgatója bizottsági tagságáról lemondott.

Szaksztályülések. Az 1921. és 1922. évi egységértékek megállapítása végett áprilisban a XIV. (Vas és vasárúk), májusban a VIII. (Selyem és selyem-árúk), továbbá a IX. (Konfekcionált árúk), júniusban pedig a XV. (Gépek, készülékek és járművek) szaksztályok tartottak ülést. A XIV. szaksztály ülését *háromi Biró Pál*, a VIII-ét *Fischer Ödön*, a XV-ét *vaskövi Förster Nándor* szaksztályelnökök vezették. A IX. szaksztály ülését *Kunz Gusztáv* szaksztályelnök helyett *Kunz Román*, a szaksztály tagja vezette.

Ezzel az értékmegállapítóbizottság befejezte az 1921. és 1922. évi külkereskedelmi egységértékek megállapítását s még az év folyamán áttér az 1923.

évi egységértékek megállapítására. Az elnökség a bizottság tagjainak és szakértőinek az 1923. évi kérdőíveket már legközelebb szétküldi és azoknak beérkezése után a szaksztályüléseket összehívja.

Előléptetés. — *Avancement.* A Kormányzó Úr Öföméltósága folyó évi június hó 12-én kelt magas elhatározásával a m. kir. központi statisztikai hivatal igazgatói teendőinek ellátásával ideiglenesen megbízott *Kovács Alajos* miniszteri tanácsos aligazgatónak a helyettes államtitkári címet adományozni méltóztatott.

Par sa haute décision du 12 juin dernier S. A. S. M. le Régent a daigné conférer à M. Aloyse Kovács, conseiller-ministériel, sous-directeur, chargé temporairement de remplir les fonctions de directeur de l'Office Central royal hongrois de Statistique, le titre de sous-secrétaire d'État.

A Magyar Statisztikai Társaság működése.

Activité de la Société Hongroise de Statistique.

Résumé. A la séance de la *Société Hongroise de Statistique* ayant eu lieu le 25 avril dernier, M. Géza *Illyefalvy Vitéz* a tenu sa conférence inaugurale sur „*L'idée de la valeur et du bien*“, après laquelle M. *Loup Heller*, M. *François Kovács* et M. *Norbert Kovács* ont fait part de ses observations sur la question.

La *Société Hongroise de Statistique* a élu, à sa séance tenue le 13 mai dernier, M. *Jules de Vargha* et 20 statisticiens étrangers comme membres honoraires. Furent élus comme membres ordinaires: M. *André Balogh*, M. *Jean Farkas*, M. *Charles Goldsieher*, M. *Charles Kress*, M. *Charles Neumann* et M. *Jean Nyulássi*.

A la séance solennelle de la *Société* ayant eu lieu le 15 mai passé, après le discours d'ouverture du président M. *Ladislás de Buday* et le rapport du secrétaire M. *Alexandre de Dobrovits*, M. *Aloyse Kovács* a fait connaître l'activité statistique de M. *Alexis Fényes* et M. *Jules de Vargha* a tenu sa conférence solennelle sur „*Le rôle de la race hongroise dans le développement économique et de civilisation de la Hongrie.*“ Le 1er numéro de l'année courante de la *Revue de la Société Hongroise de Statistique* contient des articles par M. *Aloyse Kovács*, M. *Gustave Thirring*, M. *Théodore Saile* et M. *Ladislás de Buday*.

A „*Magyar Statisztikai Társaság*“ f. é. április hó 15-én tartott előadói ülésén *Illyefalvy Vitéz Géza* „*Az érték és a jószág fogalma*“ címen tartotta meg székfoglaló előadását, melyhez *Heller Farkas*, *Kovács Ferenc* és *Kovács Norbert* szóltak hozzá.

A *Társaság* f. é. május hó 13-án tartott évi rendes közgyűlésén *Vargha Gyulát*, a magyar statisztika nagynevű értékét és 20 külföldi statisztikust tiszteletbeli tagjává választott. Az üresedésben lévő rendes tagsági helyekre *Balogh Andor*, *Farkas János*, *Goldsieher Károly*, *Kressz Károly*, *Neumann Károly* és *Nyulássi János* választottak meg. A közgyűlés még a számvizsgálóbizottság és választmány újjáalakításáról és a tagdíjak föl-emeléséről gondoskodott.

A *Társaság* f. é. május hó 15-én tartott ünnepi ülésén *Buday László* elnök megnyitójában rámutatott arra, hogy a statisztika iránt való érdeklődés az utolsó években világszerte nagyot nőtt. A háború és utóeseményeinek s az újabb idők bizonytalan gazdasági helyzetének nyomása alatt s a kibontakozáshoz vezető út keresésének lázától hajtva, a statisztika olyan problémákat tűzött ki maga elé, amelyek kibogozása a mának szomorú aktualitásával bír. A statisztika művelőinek és a statisztika iránt érdeklődőknek száma megszorodott. A gazdasági helyzetre jellemző számoknak türelmetlen hajszolása természetesen bizonyos mértékű felületességet vont maga után s a jövő feladata éppen az, hogy a kutatás helyes elveit és szabályait tudományosabban formulázza, a statisztika még csak kezdetlegesen művelt ágait tökéletesítse és az adatgyűjtéseket nemzetközi összehasonlításra alkalmassá tegye.

Dobrovits Sándor titkár beszámolt a *Társaság* elmúlt évi működéséről. A *Társaságnak* az évről-évre 2 magyar tiszteletbeli, 53 külföldi tiszteletbeli, 78 rendes, 86 alapító és 150 pártoló tagja volt.

Ezután *Kovács Alajos Fényes Eleknek*, a magyar statisztika egyik legnagyobb úttörő munkásának statisztikai munkásságát ismertette, *Vargha Gyula* pedig „*A magyarság szerepe Magyarország gazdasági és kulturális fejlődésében*“ címen tartott ünnepi előadást. Az egybegyűlt nagyszámú közönség által nagy tetszéssel fogadott két előadás bővebb ismertetésére, amennyiben terünk engedi, következő számunkban még rátérünk.

A *Magyar Statisztikai Társaság* folyóiratának, a *Revue de la Société Hongroise de Statistique*-nak f. é. első (jan.—márc.) száma megjelent. A folyóirat fontosabb tanulmányai: *Kovács Alajos* beszámolója a Nemzetek Szövetsége egészségügyi osztályának demográfiai tanulmányútjáról, *Thirring Gusztáv* értekezése a nemzetiségi statisztika alapelveiről és *Saile Tivadar* tanulmánya a háború befolyásáról az európai államok népmozgalmára.

Magyarország gazdasági jelzőtáblája.

Tableau économique de la Hongrie.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	Háború előtti adatok ¹⁾ <i>Données d'avant guerre</i>	1923	1 9 2 4		
				jan.—márc. <i>janv.—mars</i>	április <i>avril</i>	május <i>mai</i>
1. Népmozgalom. — Mouvement de la population.						
Házasságkötések — <i>Mariages</i>	szám <i>nombre</i>	1909—1912. évi átlag <i>moyenne de 1909—1912.</i>				
1000 lélekre jut — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	68.000	77.023	21.243	4.061	6 667
Élve szülöttek — <i>Nés-vivants</i>	"	263.000	230.374	58.406	18.370	17.642
1000 lélekre jut — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	35.2	28.4	28.7	27.0	25.9
Halálozás — <i>Décès</i>	"	174.000	155.951	47.864	15.882	15.262
1000 lélekre jut — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	23.3	19.2	23.5	23.3	22.4
Egy éven aluli elhaltak — <i>Décédés au- dessous d'un an</i>	"	55.000	42.785	10.666	3.617	3.391
100 éveszülöttre esik — <i>Proportion pour 100 nés-vivants</i>	"	20.9	18.6	18.2	19.6	19.2
Szaporodás — <i>Accroissement</i>	"	89.000	74.423	10.542	2.488	2.380
1000 lélekre jut — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	11.9	9.2	5.2	3.7	3.5
2. Munkapiac. — Marché du travail.						
Hatósági munkaközvetítők: <i>Offices publics de placement :</i>						
Munkahelyek — <i>Offres d'emploi</i>	száma <i>nombre</i>	—	80.331	21.629	8.514	9.759
Munkakeresők — <i>Demandes d'emploi</i>	"	—	104.579	34.286	12.167	12.915
100 munkahelyre esett munkakereső <i>Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi</i>	"	—	130.2	158.5	143	132
Munkaközvetítés — <i>Placements</i>	"	—	51.888	11.257	4.088	4.695
100 munkahelyre esett közvetítés — <i>Proportion des placements pour 100 offres d'emploi</i>	"	—	64.2	52	48	48.1
3. Termelés. — Production.						
Búza — <i>Froment</i>	q	19,950.076	18,426.572	—	—	—
Rozs — <i>Seigle</i>	"	8,042.139	7,944.139	—	—	—
Árpa — <i>Orge</i>	"	7,141.212	5,937.613	—	—	—
Zab — <i>Avoine</i>	"	4,404.705	3,985.575	—	—	—
Tengeri — <i>Maïs</i>	"	15,055.696	12,509.418	—	—	—
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	"	19,458.893	13,342.276	—	—	—
Cukorrépa — <i>Betteraves à sucre</i>	"	15,019.512	8,635.888	—	—	—
Bor (musttermés) — <i>Vin (production de moût)</i>	hl	1,997.622	4,696.560	—	—	—
Köszén — <i>Houille</i>	q	8,060.857	6,786.436	1,662.220	603.697	—
Barnaszén — <i>Lignite</i>	"	54,525.932	62,246.767	17,093.090	4,539.167	—
Szesz ²⁾ — <i>Alcool</i> ²⁾	hl	—	238.856	82.792	13.314	7.282
Cukor (nyerscukorértékben) ²⁾ — <i>Sucre (en valeur de sucre brut)</i> ²⁾	q	2,758.927	818.820	89.390	220	—

¹⁾ Az adatok Magyarország mai területére vonatkoznak. — *Les données se rapportent au territoire actuel de la Hongrie.*

²⁾ A feltüntetett évvel végződő gazdasági év adatai. — *Données de la campagne se terminant avec l'année indiquée.*

(folytatás — suite)

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	Háború előtti ad. <i>Données d'avant guerre</i>	1923 december 31 <i>31 décembre</i>	1 9 2 4			
				március 31 <i>31 mars</i>	április 30 <i>30 avril</i>	május 31 <i>31 mai</i>	június 30 <i>30 juin</i>
4. Pénz és hitel. — Monnaie et crédit.							
		1913					
A korona zürichi árfolyama — <i>Cours du change de la couronne à Zurich</i>	100K=sv.fr. 100 cour.= francs suiss. 1 sv.fr.=kor. 1 fr.suiss.= cour.	105·01	0·0305	0·00765	0·0074	0·0065	0·0070
		0·952	3.229	13.072	13.513	15.385	14.285
A takarékkorona értéke papírkorona- kban — <i>Valeur de la cour. d'épargne en papier-couronnes</i>	100 tak -kor. = papírkorona — 100 cour. d'éparg. = cour. papier.	—	—	111	125	132	—
Aranytartalék — <i>Réserves d'or</i>	korona <i>couronne</i>	—	22,772.432	23,570.593	24,180.616	23,937.598	—
Bankjegyforgalom — <i>Billets de banque en circulation</i>	millió kor. <i>millions de cour.</i>	—	931.337	1,606.875	2,098.091	2,486.257	2,893.719
Postatakarékpénztári betétálladék — <i>Effectif des dépôts dans la caisse d'épargne postale</i>	millió kor. — <i>millions de cour.</i> millió tak. K <i>mill cour d'épargne</i>	—	104.699	263.213	257.964	346.173	309.003
Bankkamatláb — <i>Taux en banque</i>	%	—	18	18	18	18	10
Csődök ¹⁾ — <i>Faillites</i> ¹⁾	száma <i>nombre</i>	—	15	4	2	11	10
5. Árak.²⁾ — Prix.²⁾							
		1913					
Búza *) — <i>Froment</i> *)	q	22·30	105.500	307.188	326.250	332.812	275.000
		1	4.731	13.775	14.630	14.924	12.332
Rozs *) — <i>Seigle</i> *)	"	17·76	81.500	272.500	283.750	297.500	234.750
		1	4.589	15.343	15.977	16.751	13.218
Takarmányárpa*) — <i>Orge fourragère</i> *)	"	16·03	81.000	300.000	275.000	305.000	280.000
		1	5.053	18.715	17.155	19.027	17.467
Zab *) — <i>Avoine</i> *)	"	18·97	94.000	262.500	290.000	326.250	300.000
		1	4.955	13.838	15.287	17.198	15.814
Tengeri *) — <i>Maïs</i> *)	"	15·45	77.500	247.500	247.500	272.500	275.000
		1	5.016	16.019	16.019	17.638	17.799
Búzaliszt, 0-ás — <i>Farine de froment, de 1e qualité</i>	kg	0·36	2.450	5.400	5.500	6.500	6.000
		1	6.806	15.000	15.278	18.056	16.667
Főzöliszt — <i>Farine de 2e qualité</i>	"	0·34	1.980	5.100	5.200	5.850	5.400
		1	5.824	15.000	15.294	17.206	15.882
Kenyérliszt — <i>Farine à pain</i>	"	0·30	1.600	4.500	4.750	5.350	5.000
		1	5.333	15.000	15.833	17.833	16.667
Disznósír — <i>Saindoux</i>	"	1·77	14.600	35.000	35.500	37.000	35.000
		1	8.249	19.774	20.056	20.904	19.774
Marhahús — <i>Viande de boeuf</i>	"	2·36	15.750	32.000	34.500	46.000	50.000
		1	6.674	13.559	14.619	19.492	21.186
Sertéshús, comb — <i>Viande de porc (cuisse)</i>	"	1·99	16.050	37.000	38.000	42.000	43.500
		1	8.065	18.593	19.095	21.106	21.859
Tojás, friss — <i>Oeufs frais</i>	db—pièces	0·08	850	1.150	1.150	1.350	1.550
		1	10.625	14.375	14.375	16.875	19.375
Bab, fehér, aprószemű — <i>Fèves, blanches menues</i>	kg	0·41	2.400	8.000	7.600	8.300	8.600
		1	5.854	19.512	18.537	20.244	20.976
Burgonya, rózsa — <i>Pommes de terre, dites „roses“</i>	"	0·10	650	2.900	3.300	3.500	9.000
		1	6.500	29.000	33.000	35.000	90.000
Szarvasmarha (ökör, közepes min.) — <i>Bêtes à cornes (de deuxième ordre)</i>	1 kg élősúly 1 kg en poids vivant	0·83	4.825	10.100	12.200	14.500	13.250
		1	5.813	12.169	14.699	17.470	15.964

¹⁾ Egész évi, illetve havi adatok. — *Données de l'année resp. mois entier.*

²⁾ A dült számok az árak indexszámai. — *Les chiffres en italique indiquent les nombres-indices des prix.*

A *)-gal jelölt árak nagykereskedelmi árak, a többi árú a budapesti piacon kialakult kiskereskedelmi ár. — *Les prix indiqués sous *) sont prix de gros, les autres articles sont démontrés suivant les prix de détail qui se sont formés sur le marché de Budapest.*

(folytatás — suite)

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	Háború előtti ad. <i>Données d'avant guerre</i>	1923 december 31 <i>31 décembre</i>	1 9 2 4			
				március 31 <i>31 mars</i>	április 30 <i>30 avril</i>	május 31 <i>31 mai</i>	június 30 <i>30 juin</i>
Sertés ¹⁾ — <i>Porcs</i> ¹⁾	1 kg élő súly <i>1 kg en poids vivant</i>	1·38 *)	10.700	22.250	23.875	25.000	23.500
		1	7.754	16.123	17.301	18.116	17.029
Ló (igás kocsiló, könnyebb) — <i>Chevaux (de somme, à voiture, plus légers)</i>	db — <i>pièces</i>	229 *)	2.000.000	5.250.000	6.150.000	5.750.000	8.750.000
		1	8.734	22.926	26.856	25.109	38.210
Tej, teljes — <i>Lait non écrémé</i> .	liter	0·31	1.370	4.600	5.000	5.700	6.000
	<i>litre</i>	1	4.419	14.839	16.129	18.387	19.355
Vaj, köpült — <i>Beurre</i>	kg	3·35	21.500	54.000	67.500	75.000	67.500
		1	6.418	16.119	20.149	22.388	20.149
Kenyér, félbarna — <i>Pain demi brun</i>	"	0·31	1.300	4.400	4.800	4.800	4.600
		1	4.194	14.194	15.484	15.484	14.839
Cukor, finomított — <i>Sucre raffiné</i>	"	0·88	8.200	20.000	20.000	20.000	20.000
		1	9.318	22.727	22.727	22.727	22.727
Tűzifa, aprított — <i>Bois de chauffage</i>	q	2·67	22.500	58.000	58.000	58.000	63.000
		1	8.427	21.723	21.723	21.723	23.595
Köszén, hazai — <i>Charbon (hongr.)</i>	"	3·27	26.000	65.000	65.000	65.000	65.000
		1	7.951	19.878	19.878	19.878	19.878
Mosószappan — <i>Savon</i>	kg	0·88	8.000	19.000	19.000	21.000	21.000
		1	9.091	21.591	21.591	23.864	23.864
Világító petr. — <i>Pétrole à éclairage</i>	liter	0·40	1.700	4.800	4.800	4.800	4.800
	<i>litre</i>	1	4.250	12.000	12.000	12.000	12.000
Gyapjuszövetek, nagyban — <i>Tissus de laine en gros</i>	méter	5·10	50.000	106.600	108.800	108.800	104.800
	<i>mètre</i>	1	9.804	20.902	21.333	21.333	20.549
Gyapjuszövetek, kicsinyben — <i>Tissus de laine en détail</i>	"	6·60	66.000	140.000	143.200	143.200	136.000
		1	10.000	21.212	21.697	21.697	20.606
Pamutszövetek, nagyban — <i>Tissus de coton en gros</i>	"	0·71	12.625	30.425	30.425	32.650	30.425
		1	17.782	42.852	42.852	45.986	42.852
Pamutszövetek, kicsinyben — <i>Tissus de coton en détail</i>	"	0·92	16.410	39.550	39.550	40.810	39.550
		1	17.837	42.989	42.989	44.359	42.989
Férfiruha — <i>Vêtements pour hommes</i>	darab	75—	700.000	1.800.000	1.880.000	2.200.000	2.150.000
	<i>pièces</i>	1	9.333	24.000	25.067	29.333	28.667
Női ruha — <i>Vêtements pour femmes</i>	"	80—	740.000	1.890.000	1.980.000	2.300.000	2.250.000
		1	9.250	23.625	24.750	28.750	28.125
Férfiing — <i>Chemises pour hommes</i>	"	6—	50.000	130.000	135.000	155.000	150.000
		1	8.333	21.667	22.500	25.833	25.000
Női ing — <i>Chemises pour femmes</i>	"	4—	36.000	105.000	105.000	125.000	120.000
		1	9.000	26.250	26.250	31.250	30.000
Férfiharisnya — <i>Bas pour hommes</i>	pár	0·90	17.000	42.000	43.000	48.000	46.000
	<i>paire</i>	1	18.889	46.667	47.778	53.333	51.111
Női harisnya — <i>Bas pour femmes</i>	"	1·80	25.000	75.000	77.000	88.000	85.000
		1	13.889	41.667	42.778	48.889	47.222
Férficipő — <i>Chaussures pour hom.</i>	"	18.—	120.000	330.000	345.000	380.000	370.000
		1	6.667	18.333	19.167	21.111	20.556
Női cipő — <i>Chaussures pour fem.</i>	"	16.—	115.000	310.000	325.000	360.000	350.000
		1	7.188	19.375	20.313	22.500	21.875
Simítatlan nyomópapír*) — <i>Papier à imprimer non satiné*)</i>	kg	0·30	2.200	5.580	6.500	6.500	6.325
		1	7.333	18.600	21.667	21.667	21.083
Talpbőr (vache, croupon*) — <i>Cuir à semelles (vache, croupon*)</i>	"	4·70	42.000	78.000	83.000	83.000	80.000
		1	8.936	16.596	17.660	17.660	17.021
Vörösréz *) — <i>Cuivre *)</i>	"	1·72	11.100	25.000	28.000	26.550	26.550
		1	6.453	14.535	16.279	15.436	15.436

¹⁾ 1913. évben páronként 45 kg levonással. — *En 1913 par paires avec déduction de 45 kilogrammes.*

A *)-gal jelölt árak nagykereskedelmi árak, a többi árú pedig a budapesti piacon kialakult kiskereskedelmi ár. — *Les prix indiqués sous *) sont prix de gros, les autres articles sont démontrés suivant les prix de détail qui se sont formés sur le marché de Budapest.*

(folytatás — suite)

Árú megnevezés <i>Désignation des marchandises</i>	1923		1924		1923		1924	
	jan.—márc.— <i>janv.—mars</i>				április — <i>avril</i>		május — <i>mai</i>	
	mennyiség q vagy <i>drb — quantité en q ou en pièces</i>		érték mill. ar. K — <i>va- leur en mill. de cour. or</i>		mennyiség q vagy <i>drb — quantité en q ou en pièces</i>		érték mill. ar. K — <i>va- leur en mill. de cour. or</i>	
6. Külkereskedelmi forgalom. Commerce extérieur.								
Behozatal összesen — <i>Importation en total</i>	70.340	29.805			23.144	16.607	20.326	17.768
	10,153.001	9,123.217	134.6		2,522.189	3,866.303	3,410.395	3,215.986
Kivitel összesen — <i>Exportation en total</i>	123.399	93.229			48.302	47.436	77.655	92.433
	1,793.553	3,453.892	107.2		895.549	1,470.607	752.044	1,209.049
Fontosabb behozatali cikkek: <i>Principaux articles d'importation:</i>								
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	5,164.049	4,847.774	15.8		1,013.982	1,785.460	1,644.269	1,644.526
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	28.844	16.670	13.3		4.878	6.042	4.894	11.114
Gyapjúsövet — <i>Tissus de laine</i>	6.183	6.111	8.2		1.813	2.353	1.902	3.304
Szén — <i>Charbon</i>	3,004.272	2,539.016	12.2		806.538	994.227	952.874	712.424
Pamutfonál és cérna — <i>Fils de coton et fils retors</i>	12.315	14.378	7.5		3.118	6.910	4.122	5.054
Ásványolaj — <i>Huile minérale</i>	111.605	81.858	1.6		49.097	64.867	90.618	52.260
Papiros és papirosárú — <i>Papier et articles de papier</i>	106.535	99.931	4.6		29.871	35.206	27.286	29.101
Kikészített bőr — <i>Cuir</i>	6.410	5.384	5.7		771	1.691	900	1.349
Nyersfém — <i>Métaux bruts</i>	26.622	30.552	4.1		8.930	9.328	6.577	4.580
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	39.484	48.404	7.3		6.597	16.371	8.077	20.641
Vasárú — <i>Ouvrages en fer</i>	40.312	31.004	1.8		10.816	14.921	12.399	9.965
Disznózsír — <i>Saindoux</i>	7.450	5.090	0.9		8.332	6.195	1.036	9.772
Nyers- és ócskavas — <i>Fer brut et ferrailles</i>	81.263	75.276	1.2		47.036	45.263	76.003	48.199
Nyers pamut — <i>Coton brut</i>	7.206	8.494	2.4		1.567	2.801	3.825	2.707
Vasfélgártmány — <i>Articles mi-ouvrés en fer</i>	140.832	30.076	0.8		22.729	17.598	19.453	28.206
Üveg és üvegárú — <i>Verres et verreries</i>	27.294	28.294	1.4		8.721	9.468	8.829	8.525
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	2.629	12.967	2.5		1.319	4.318	1.610	4.031
Cipők — <i>Chaussures</i>	1.591	350	0.6		251	499	164	574
Villamos gépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	2.569	2.894	0.8		780	975	919	602
Kátrányfesték — <i>Couleurs aniliques</i>	1.222	2.262	2.9		574	991	690	647
Kötött pamutárú — <i>Articles tricotés de coton</i>	1.392	368	1.1		210	232	143	336
Fontosabb kiviteli cikkek: <i>Principaux articles d'exportation:</i>								
Gabonaliszt — <i>Farine</i>	189.722	482.532	16.1		153.566	209.210	46.200	262.370
Fogyasztási cukor — <i>Sucre de consommation</i>	23.065	263.461	14.1		77.699	58.942	15.989	34.466
Vágó- és igásállatok — <i>Animaux de boucherie et de trait</i>	33.568	18.200	7.0		12.959	19.217	12.883	20.692
Búza — <i>Froment</i>	1.121	173.609	3.8		—	100.363	2.977	78.837
Villamos gépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	5.890	10.102	4.4		1.904	3.523	3.040	2.515
Friss és elkészített hús — <i>Vian- des fraîches et préparées</i>	18.785	22.069	4.3		8.972	9.812	11.730	8.415

*) Ideiglenes értékek. — *Valeurs provisoires.*

(folytatás — suite)

Árúmegnevezés <i>Désignation des marchandises</i>	1923		1924		1923		1924	
	jan.—márc.— <i>janv.—mars</i>		1924		1923		1924	
	mennyiség q vagy <i>drb — quantité en</i> q ou en pièces		érték mill. ar. K — <i>leur en mill. de cour. or</i>		mennyiség q vagy <i>drb — quantité en</i> q ou en pièces		érték mill. ar. K — <i>leur en mill. de cour. or</i>	
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	29 463	31.513	3·7	9.737	27.796	3·4	8.847	14.556
Leölt baromfi — <i>Volaille morte</i>	5.806	17.003	4·5	326	1.847	0·6	1.369	1.177
Zab — <i>Avoine</i>	34.526	77.768	1·3	51.411	36.254	0·6	46.195	27.977
Vasárú — <i>Ouvrages en fer</i>	22.436	35.088	1·9	12.988	25.168	1·2	9.602	12.866
Vasfélgyártmány — <i>Ouvrages mi- ouvrés en fer</i>	9.492	37.114	0·9	20.784	22.634	0·6	25.465	16.385
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	2.000	2.081	2·4	1.119	908	1·0	840	432
Rozs — <i>Seigle</i>	1.267	265.483	5·1	202	186.837	3·7	100	148.373
Bab, száraz — <i>Fèves sèches</i>	26.972	11.739	0·5	11.440	2.738	0·1	9.003	2.386
Kőszén — <i>Houille</i>	669.836	617.300	1·5	179.750	210.300	0·6	153.500	50.400
Gyapjú — <i>Laine</i>	2.910	3.347	1·0	644	571	0·2	287	934
Műselyem — <i>Soies artificielles</i>	679	640	1·1	253	271	0·5	428	225
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	1.049	1.231	0·2	174	127	0·0	511	32
Tojás — <i>Oeufs</i>	599	9.979	1·3	2.259	4.490	0·6	10.135	13.094
Kikészített bőr — <i>Cuir</i>	1.318	1.024	0·7	572	661	0·4	136	596
Toll — <i>Plumes</i>	3.698	4.946	2·8	1.532	1.883	1·2	2.118	1.386
Zsíros olajok — <i>Huiles grasses</i>	3.510	5.476	0·6	1.877	1.259	0·1	1.448	1.307
Kaucukárúk — <i>Articles de caout- chouc</i>	2.480	1.696	0·5	963	754	0·2	732	700
Bor — <i>Vins</i>	26.240	81.304	1·9	18.911	17.230	0·5	16.402	8.602
Nyersdohány — <i>Tabacs bruts</i>	10.890	4.510	0·5	—	4.550	0·6	—	11.451
Szesz — <i>Alcool</i>	9.512	27.227	0·9	8.460	9.539	0·6	5.348	2.957

Jelzőtáblánk kiegészítéseül folytatólagosan közöljük az előző számainkban ismertetett munkabér- és árindexadatokat, valamint a Magyar Nemzeti Banknak megalakulása óta kiadott heti mérlegeit.

Munkabérek.*Salaires.*

F é r f i <i>Hommes</i>	Órabér koronákban <i>Sal. par heure en cour.</i>	
	április <i>avril</i>	május <i>mai</i>
Bádogos — <i>Ferblantier</i>	6.360	7.723
Asztalos — <i>Menuisier</i>	5.104	7.139
Szabó — <i>Tailleur</i>	6.131	8.083
Kőműves — <i>Maçon</i>	6.000	7.120
Napszámos — <i>Journalier</i>	3.853	4.591
Nő — <i>Femmes</i>		
Gyári munkásnő — <i>Ouvrière de fabrique</i>	2.007	2.559
Napszámosnő — <i>Journalière</i>	2.716	3.182

Megélhetési indexszámok.*Indices du cout de la vie.*

(Alap — base = 1.)

F o r r á s <i>Source</i>	Április <i>Avril</i>	Május <i>Mai</i>	Június <i>Juin</i>	Július közepe <i>Milieu de juillet</i>
Közgazdasági Fi- gyelő	13.395	15.271	15.954	15.928
Szakszervezeti Érte- sitő	15.343	17.138	18.949	18.564
Pester Lloyd	18.341	20.471	21.817	21.544

A Magyar Nemzeti Bank követeléseinek és tartozásainak állása.

Banque Nationale de Hongrie.

M e g n e v e z é s D é s i g n a t i o n	1 9 2 4			
	június 30-án le 30 juin	július 7-én le 7 juillet	július 15-én le 15 juillet	július 23-án le 23 juillet
Követelések (koronákban) — Actif (Cour.)				
Érckészlet — <i>Encaisse métallique</i> :				
Arany, vert és veretlen — <i>Or, monnayé et non monnayé</i>	246.947,122.278	249.127,244.280	248.631,166.080	249.727,908.240
Az alapszabályok 85. cikke alapján beszámítható devizák és valuták <i>Devises et monnaies imputables aux termes de l'art. 85 des Statuts</i>	681.267,689.039	768.062,480.515	797.931,328.843	1,009.834,696.461
Ezüst, vert és veretlen — <i>Argent, monnayé et non monnayé</i>	9.822,656.924	10.741,456.800	11.326,332.960	12.470,150.160
A jegyzett részvénytökre még hátralékos befizetések ¹⁾ — <i>Versements à effecteur encore en couronnes or, sur le reste du capital-actions souscrit ¹⁾</i>	214.436,535.840	211.603,600.836	205.498,936.671	198.254,412.201
Leszámított váltók, közraktári zálogjegyek és értékpapírok — <i>Traites, warrants et titres escomptés</i>	1,192.516,837.931	1,144.682,927.961	1,105.491,045.787	1,154.894,901.392
Kézizálogra adott kölcsönök — <i>Avances sur effets</i>	17.566,032.500	—	—	—
Az állam adóssága — <i>Dette de l'État</i>	1,980.000,000.000	1,980.000,000.000	1,980.000,000.000	1,980.000,000.000
Egyéb követelések ²⁾ — <i>Divers ²⁾</i>	3,390.489,966.924	3,327.617,780.788	3,321.889,075.839	3,146.902,277.478
	7,733.046,841.436	7,691.835,491.180	7,670.767,886.180	7,752.084,345.932
Tartozások (koronákban) — Passif (Cour.)				
Részvénytőke (30,000.000 ar. kor.) ¹⁾ <i>Capital-actions (30,000.000 couronnes or) ¹⁾</i>	449.673,986.160	449.673,986.160	449.673,986.160	449.673,986.160
Jegyforgalom — <i>Billets en circulation</i>	2,893.718,891.802	2,891.015,913.368	2,852.187,431.813	2,872.195,934.489
Girókövetelések és azonnal lejáró más tartozások — <i>Créances de virement, dépôts et autres dettes d'échéance immédiate</i> :				
a) államiak — <i>de l'État</i>	755.240,310.148	797.405,790.493	835.332,194.763	1,010.459,774.435
b) egyéb — <i>autres</i>	380.469,554.013	297.869,140.577	277.790,956.714	429.452,764.835
Egyéb tartozások ²⁾ — <i>Divers ²⁾</i>	3,253.944,099.313	3,255.870,660.582	3,255.783,316.730	2,990.301,886.013
	7,733.046,841.436	7,691.835,491.180	7,670.767,886.180	7,752.084,345.932

¹⁾ Átszámítva az angol fontnak békeparitása szerint (1 £ = 24.0174). — *Transformé selon la parité de paix.*

²⁾ A Bank of England által nyújtott előleg beleszámítva. — *Y compris l'avance faite par la Bank of England.*